ZA PRAZNIK DELA NI MEJA!

LJUDSKI TEDNIK

Leto III. - Lir 15.—, Jugolir 10.—, Din 6.—. Poštnina plačana Trst 22. aprila 1948 Spedizione in abbon. postale II.a gruppo Stev. 114

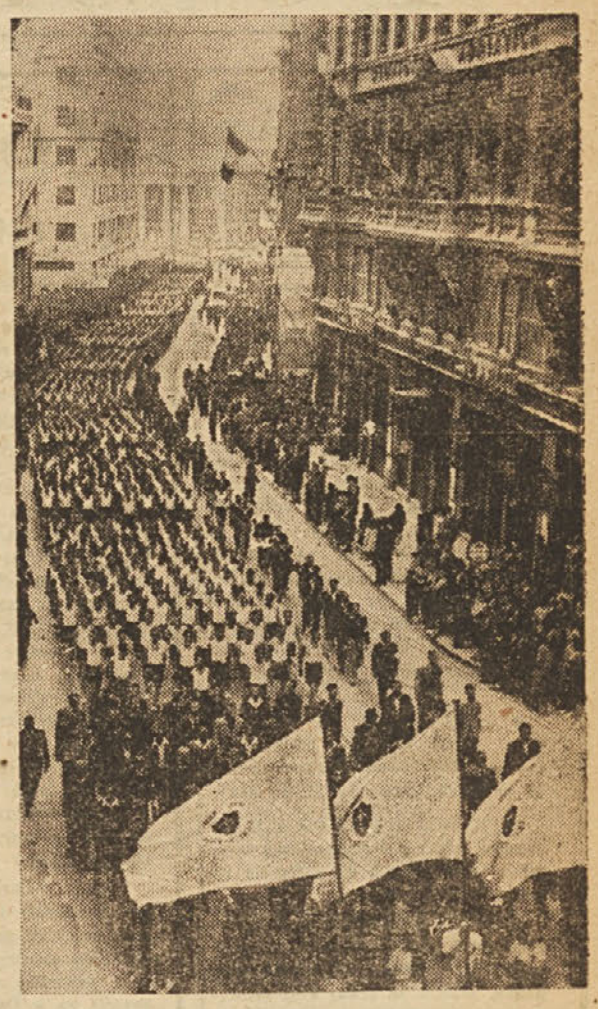

Cez teden dni bodo demokratične množice po vsem svetu proslavljale praznik dela, praznik borbe — 1. maj! V stotisočih in stotisočih bodo delovni ljudje vseh narodov manifestirali svoje težnje tako, kot jim bo narekovala nujnost njih političnega in gospodarskega položaja. Vsi in povsod pa bodo izražali samo eno željo in potrebo ljudi: mir, demokracijo, delo in kruh.

LANSKI 1. MAJ

V stremljenju za temi cilji je izražena vsebina letošnjih prvomajskih proslav. Prav ista je vsebina prvega maja tržaških množic. Toda nekdo se je ustrašil teh «prevratnih stremljenj» tržaških množic in dejal — ne! Ni dejal odkrito: «Smo proti miru, proti ljudski demokraciji, nismo za to, da imate delo in kruh», ampak je svoj «ne» ovil s čudno tenkočutno zaskrbljenostjo za javni red in mir ter s hinavskim poklonom tradicionalni navadi delovnega ljudstva. S svojim «ne» je hotel tako bistveno okrniti globoko demokratično vsebino prvega maja, da bi ga naredil neučinkovitega v njegovih demokratičnih stremljenjih in neškodljivega svojemu protidemokratičnemu delovanju.

Letošnji program prvomajskih svečanosti je predstavnik okupacijske uprave polkovnik Gardner takole cenzuriral: Šport izven mesta — da, šport v mestu — ne! Baklada izven mesta — da, baklada v mestu — ne! Manifestacije izven mesta — da, manifestacije v mestu — ne! Zborovanja na Montebellu — da, na trgu Unità — ne! Povorka izven mesta — da; v mestu — ne! Telovadni nastop na stadionu — da, toda pogojno, če se ga ne bo udeležil noben prebivalec cone B Tržaškega ozemlja. Utemeljitev tovrstne strategije je naslednja: svečanosti se lahko vršijo samo v conah, katerih prebivalstvo je dobrohotno naklonjeno manifestantom, da ne pride do incidentov.

Kaj se skriva za tem?

Koga lahko izziva k incidentom prvomajska manifestacija s svojo demokratično vsebino v mestnem središču? Mar vse tiste množice meščanov, ki so s posmehom gledali od strani vročekrvne fašistične kričače, importirane italijanske državljane iz Vidma in skupine tržaških fašističnih študentov? Prav gotovo ne. Ti meščani bi se ob mogočnosti demokratičnih sil prepričali, kod jim je hoditi, če nočejo postati žrtve vojnohujskaške gonje protimirovnih sil. Te množice meščanov bi se ob pogledu na zdrave sile ljudske demokracije laže orientirale in upre pritisku onih, ki jih pod krinko nacionalnih čustev vležejo v novi fašizem.

Moč ljudskih množic bi lahko izvabila k incidentom le fašiste. Toda ali nima zavezniška vojaška uprava z vsem svojim policijskim aparatom toliko volje in moči, da postavi te fašiste tja, kamor spadajo, za zamrežena okna? Kako more ZVU, ki se proglaša za demokratično, namesto končne likvidacije fašizma pri nas, raje zavreti pot našim demokratičnim silam in dati tako fašistom opore v njihovem zločinskem delovanju?

To vprašanje si dovoli zastaviti danes naše ljudstvo, ki ne vidi v ukrepih ZVU skrbi za mir in demokracijo, temveč provokacijo k nemirom in nedemokraciji

Angloameriška vojaška uprava na Tržaškem ozemlju ne more in ne more prikriti sovraštva, ki ga goji do vsega, kar je pri nas demokratičnega. Tržaško ljudstvo ve, da je to sovraštvo diktirano iz enotnega centra iz Washingtona. Tržaško ljudstvo ve tudi, da je iz tega centra dirigirana vsa vojnohujskaška gonja v svetovnem merilu in da je proti tej gonji vstala enotna svetovna fronta miru in demokracije. K tej fronti je iskreno pristopilo tržaško delovno ljudstvo in svesto si svoje moči doma in v svetu bo izbojevalo tudi to bitko za pohod demokracije v Trstu, kot je izbojevalo vse dosedanje.

Trst mora videti neokrnjene prvomajske manifestacije, tako kot jih je videl lani in predlanskim! Svet mora vedeti, da tržaške demokratične sile triumfirajo in da je ni sile, ki jih more na pohodu ustavljati.

O LINIJI OSVOBODILNE FRONTE ZA TO

SVOBODNE VOLITVE ZA DEMOKRATIZACIJO

javnega življenja na Tržaškem ozemlju

Tržaško ozemlje pod angloameriško vojaško upravo je edino v Evropi, kjer po vojni še niso bile izvedene nikakršne volitve, preko katerih bi moglo tržaško ljudstvo samo odločiti o sestavi svoje uprave. Res je, da je angloameriška vojaška uprava na Tržaškem ozemlju okupacijska uprava, toda ta njen okupacijski značaj nikakor ne more biti razlog za odklonilno stališče, da bi izvedli demokratične volitve, saj se prav ista okupacijska uprava ob vsaki priložnosti proglaša za predstavnico klasičnega deomkratičnega reda. Polemika v zvezi s takšnim samonazivanjem ne bi naši javnosti prinesla nič novega, ker je ravno tržaško vprašanje v celoti ono, ob katerem se je krhka demokratična krinka angloameriške vojaške uprave zdrobila in ob reševanju katerega je naša demokratična javnost z neposredne bližine in od vseh strani spoznala bistvo «klasične demokratičnosti» naših okupacijskih zaupniških upravnikov. Neizpodbitno dejstvo je, da je triletno delovanje angloameriške vojaške uprave ustvarilo na našem ozemlju takšen političen in gospodarski položaj, ki v nobenem primeru ne more biti posledica demokratičnosti odgovornih voditeljev, temveč je verna slika protidemokratičnih in protimirovnih tendenc angloameriške vojaške uprave kot orodje ameriškega in angleškega imperializma.

Tako je bilo eno prvih dejanj okupacijske uprave razpust vseh PRAVILNO IN SVOBODNO IZVOLJENIH ljudskih oblasti, krajevnih in mestnih ljudskih odborov in na njih mesto je vojaška uprava IMENOVALA tako imenovani conski svet in občinske svete, iz katerih so bili izločeni resnični zastopniki ljudstva, v katerih pa so dobili glavno besedo predstavniki domačega kapitala in veleindustrijcev poleg ljudi, ki iz čisto moralnih razlogov nimajo kaj iskati na visokih upravnih mestih. Na podoben način je bila reorzanizirana «javna varnost» z rekrutiranjem v civilno policijo izrazito profašističnih elementov in najodkritejših fašistov.

Ti začetni protidemokratični ukrepi niso ostali osamljeni. Dosledno neupoštevanje ljudske volje in potreb ter dosledno oviranje uresničenja ljudskih teženj tudi v najmanjši meri je iz dneva v dan bolj izražalo, da so angloameriški imperialisti raztegnili aplikacijo Trumanove doktrine tudi na Tržaško ozemlje v upanju, da jim bo v tem delu Evrope uspelo preko ZVU utrditi pozicije protidemokratičnih sil in si tako ustvariti oporišče za pritimirovne namene. Zaviranje rešitve Tržaškega vprašanja v duhu mirovne pogodbe in končno poslednji predlog zapadnih sil imperialističnega tabora o reviziji mirovne pogodbe v korist Italije so samo najnovejši dokazi za tako stremljenje angloameriških imperialistov. S svoje strani je ZVU storila vse, da bi zadnji imperialistični manever našel «opore» v dejanskem stanju na Tržaškem ozemlju in je v ta namen dala italijanskim iredentističnim strujam v Trstu nešteto priložnosti, da ne govorimo o direktni podpori, za uprizarjanje protiitalijanskih demonstracij, pobiranje podpisov nacionalne solidarnosti ob italijanskih parlamentarnih volitvah itd. Vedno in povsod in še posebno ob teh dogodkih pa so tako imenovani upravni organi (conski in mestni svet), imenovani po «nepristranski» ZVU, pokazali, kaj v resnici so, ko so igrali vlogo «vernega tolmača ljudskih teženj» in se na vso moč trudili razlagati ljudske težnje v smislu Trumanove doktrine in Marshallovega plana. Da pa je ves upravni aparat od ZVU do zlaganih zastopnikov ljudstva ob vseh prilikah izražal le svoje interese, je jasno in je postalo lahko jasno tudi onim, ki tega doslej niso hoteli verjeti ob zadnjih demonstracijah «nacionalne solidarnosti», ko se je resnično tržaško ljudstvo odtegnilo proameriškim manifestacijam in so se njih organizatorji morali zateči k dovažanju manifestantov iz Italije, h kričanju fašističnih beguncev, k astronomskim številkam in fotografskim potvorbam.

Poleg tega, da je dosedanji upravni aparat navadna ekspozitura stremljenj tržaških finančnih mogotcev in onih preko morja in da kot tak ne more tolmačiti in še manj predstavljati tržaškega ljudstva italijanske narodnosti, je za to postavljeni aparat značilno, da preko njega ZVU sploh ignorira slovanski del prebivalstva. Pri ZVU dobro poznajo številčno moč slovanskega življa na Tržaškem ozemlju in njegove težnje, ki so samo ene in nedeljene, čeprav so tudi v pogledu slovenske enotnosti poskušali z eksperimenti najnižje vrste. Tukaj ne bomo razpravljali o tem, na kakšen način skušajo ZVU in njeni oboževalci valiti krivdo za odsotnost slovanskega in sploh demokratičnega življa in upravnih organov na SIAU, oziroma KP in OF ker se pač demokrati in Slovenci popolnoma strinjamo z vsakokratnim stališčem SIAU do vprašanja sodelovanja z ZVU. Za nas ostane le dejstvo, da kot demokrati in kot Slovenci v sedanji upravi nismo udeleženi prav zato, ker smo kot demokrati in tudi kot Slovenci za tako rešitev Tržaškega vprašanja, ki je v interesu tržaškega prebivalstva in evropskega miru edino demokratično.

Vprašanje demokratične samouprave Tržaškega ozemlja angloameriške cone je bilo vedno važno, v zadnjem času pa je stopilo v ospredje kot akutno. Zdi se, da so tudi pri ZVU prišli do tega prepričanja (prav gotovo zaradi upravičenih očitkov) in so zaradi tega pristopili k nekakšni reorganizaciji javne uprave. Praktična izvedba te reorganizacije je taka, da ne more biti govora o kakšni dejanski reorganizaciji, kajti stvari so po izvršenih dejstvih ostale iste. Iz vsega se je izcimila le reklamna poteza za demokratičnost ZVU.

Vabilo SIAU-ja vsem političnim strankam in skupinam v Trstu za skupno razpravljanje o tem vprašanju pravi, da je odredba (o dozdevni organizaciji) ohranila vso protidemokratično navlako, ki jo nalaga fašistični zakon o občinskih in pokrajinskih upravah (katerega je ZVU prevzela) in ki ukinja sleherno pravico do izvoljenega predstavništva in do uveljavljanja ljudske volje.

SIAU poudarja, da so iz sedanje uprave izrecno izključene važne politične struje in vsa slovanska skupnost in končno ugotavlja, da je v ta-

Nadaljevanje na 2. strani

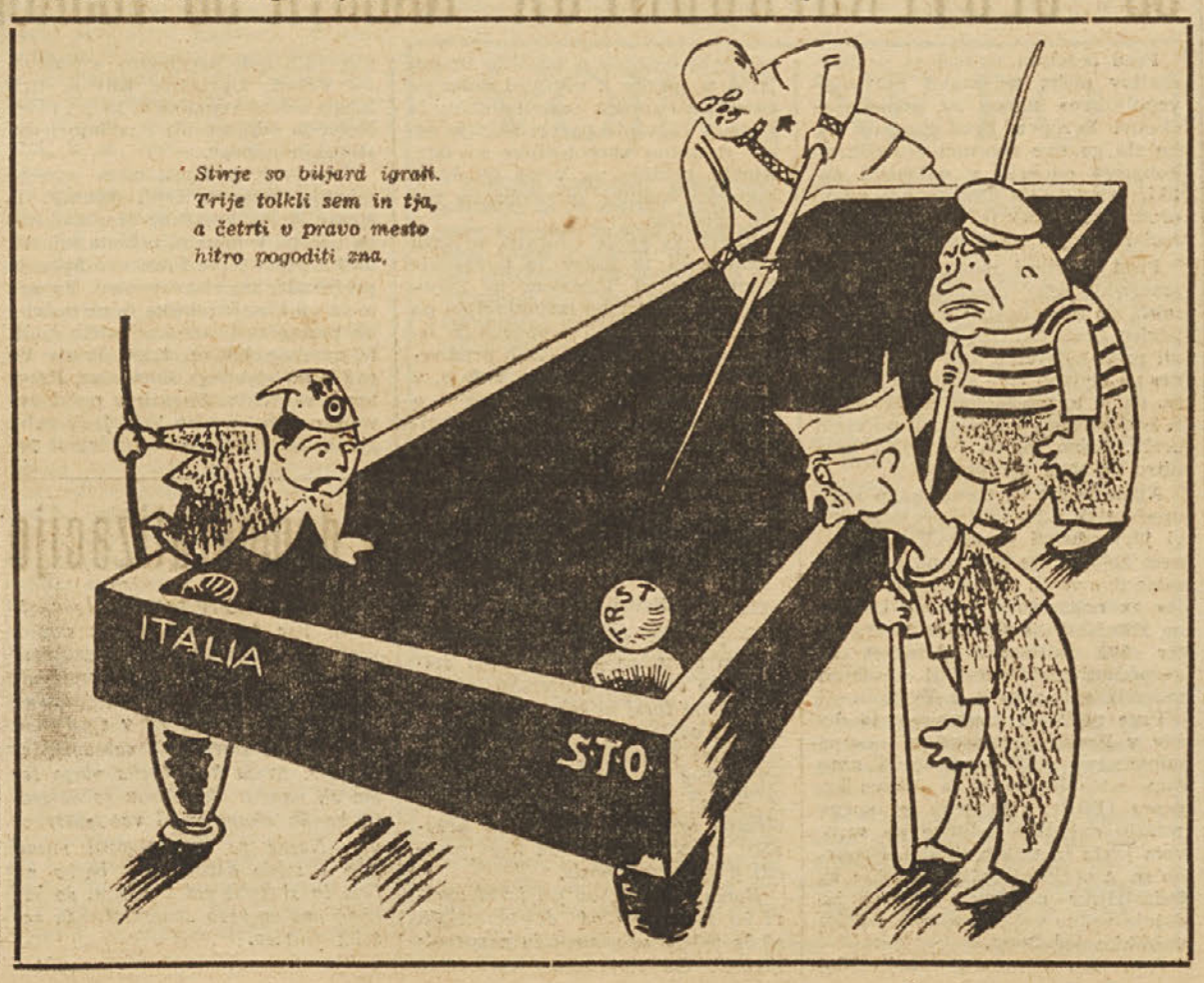

PO ŠIROKEM SVETU

KRONIKA

* PRI ITALIJANSKIH VOLITVAH za senat so dobili demokristjani 18 milijonov glasov ali 47.9% in demokratična ljudska fronta 7 milijonov glasov, ali 31.5%. Ta porast glasov dolguje demokristjanska stranka med drugimi tudi dejstvu, da so zanjo glasovali tudi pripadniki manjših desnicarskih strank. Dokončni izidi volitev za poslansko zbornico pa še niso znani.

* ATENSKE VLADE se je vsled nenehnega prodiranja grkke demokratične vojske polastil velik poplah, tako da je izdala nalog za uničenje tajnih listin za primer, da partizani zasedejo prestolnico. V Washington je vlada poslala obupne klice na pomoč, da jo edino masovni nastop ameriške vojske lahko reši iz obupnega položaja.

* CANGKAJSKU se bliža popoln zlom, ker je v 10 mesecih izgubil 300 tisoč vojakov in mu je preostalo samo še 37 divizij.

* FRANCOSKA VOJSKA je pri zadnjih bojih z vietnamskimi četami v Indokitajski izgubila 60 tisoč mož.

* TAJEN DOGOVOR je bil sklenjen med De Gasperijem in ZDA o pristopu Italije k bruseljskem paktu. Italija že sedaj krši mirovno pogodbo s prekomernim oboroževanjem.

* PAPEZ je na volivno nedeljo razpisal molitve za srečen izid volitev, s čimer je kršil sporazum, s katerim so se stranke obvezale, da bodo prenehale z volivno kampanjo v petek o polnoči.

* ZAPADNE VELESILE so z obžalovanjem odgovorile na sovjetsko noto glede Trsta, po kateri lahko samo 21 držav podpisnic spremeni določila mirovne pogodbe.

* GROF SFORZA izključuje možnost spremembe mirovne pogodbe po 21 državah podpisnicah, češ da je za to zadosten pristanek štirih velesil.

* ITALIJA IN POLJSKA sta sklenili trgovinsko pogodbo za izmenjavo blaga v vrednosti 13 milijonov dolarjev.

* NOTA VLADE FLRJ, ki obtožuje Anglosase, da kršijo mirovno pogodbo glede Trsta, bo prišla v pretres pred Varnostni svet.

* 16 MARSHALLOVIH DRŽAV je na konferenci v Parizu podpisalo pogodbo o evropskem gospodarskem sodelovanju. V zakulisju se vrši borba med Francijo in Anglijo o tem, katera od obeh bo prejela prva in več ameriške pomoči.

* AMERIŠKI KONGRES je odobril kredit v znesku 2 milijard 300 milijonov dolarjev za oboroževanje.

* 27 AMERIŠKIH VELETRDNJAV je priletelo v Nemčijo z namenom, da vpliva na razpoloženje javnega mnenja v Evropi.

* NAMESTNIKI štirih zunanjih ministrov na Dunaju so sklenili, da bo Jugoslavija lahko predložila spomenico glede svojih zahtev do Koroške in do avstrijskih reparacij. Pozneje bo lahko svoje zahteve utemeljila ustmeno v prisotnosti avstrijske delegacije.

* JOUHAUX, VODITELJ FRANCOSKIH razbijaških sindikatov je na zborovanju Force Ouvrière izjavil da razkol delavskih vrst, ki ga je s svojim gibanjem hotel izvesti, ni uspel.

* V EPERNAYU v Franciji je pri nadomestnih občinskih volitvah zmagala KP in zabeležila velik porast glasov, medtem ko so ostale stranke nazadovale.

* FINSKI PARLAMENT pretresa finsko-sovjetsko zavezniško pogodbo, ki so jo podpisali v Moskvi in jo bo v nekaj dneh ratificiral.

* DIMITROV je odpotoval v Prago, kjer bodo podpisali bolgarsko-češko pogodbo o sodelovanju, prijateljstvu in medsebojni pomoči.

Pomen italijanskih volitev

v sedanjem obdobju borbe dveh taborov

Značilno za današnji položaj v svetu je, da teče ves razvoj v smeri vedno ostrejše delitve na dva tabora: na eni strani imamo reakcijo, a na drugi napredna gibanja v obliki ljudskih front. Lahko rečemo, da je demokratsko ljudsko gibanje zajelo tudi pretežno večino kolonij, kajti jarem, ki ga morajo te kolonije prenašati, je postal že tako težak in tako neznosen, da se mu zatirani kolonialni narodi že odkrito upirajo. Široka ljudska gibanja, ki sestavljajo vsa skupaj mogočno protiimperialistično fronto, pridobivajo na širini in na globini. Imperialistično zatiranje, imperialistične priprave na novo vojno, imperialistična korupcija ter podle gospodarske špekulacije predstavljajo danes največjo nevarnost za vse tiste narode, ki so še v območju imperializma. Imperializem se javlja kot sila, ki v največji meri duši gospodarsko ter kulturno rast zatiranih narodov. S tega stališča moramo presojati tudi volitve v Italiji.

Volitve v Italiji nikakor ne moremo imenovati svobodne volitve. Citalelji se prav gotovo spominjajo poročil, niso govorila le o nekem moralnem pritisku, ampak nazorno prikazovala, da je De Gasperi uvedel pravcati policijski teror. Za časa volivne kampanje je bilo na pr. na Siciliji na zverinski način ubitih več funkcionarjev ljudske fronte ter Italijanske konfederacije dela (enotni sindikati). Do čestih terorističnih napadov na sedeže Ljudske fronte je prihajalo končno po vsej Italiji in tu moramo navesti tudi teror, ki so ga italijanske oblasti uvedle na pr. v slovenskih vaseh v okolici Gorice, na Beneškem ter v Kanalski dolini. Ali smemo take volitve imenovati svobodne?

De Gasperi se je za časa volivne kampanje posluževal še zlasti vatikanske ter ameriške (ZDA) materialne in moralne pomoči. Vsakdo ve, da deluje v okviru Katoliške cerkve na tisoče duhovnikov. Vsi ti so dobili od Vatikana navodila, da morajo voliti za De Gasperija. V volivno kampanjo je Cerkev stopila v tem primeru z vsemi svojimi silami in to je De Gasperiju zaleglo. Cerkev je nastopila kot izrazito politična organizacija. Vrhovi Katoliške cerkve v Italiji so ob tej priliki ponovno dokazali, da so zvesti hlapci domače reakcije (bolje rečeno, da so njen sestavni del), italijanskih finančnih mogočnikov ter anglo-ameriškega imperializma. Vatikan je De Gasperiju na široko odprl svoje blagajne. Katoliška cerkev v Italiji pa je ob tej priliki pokazala tudi, da je še vedno prav trdno vključena v državni aparat, ki je v rokah izkoriščevalcev italijanskega ljudstva ter poleg tega najvažnejše sredstvo za zatiranje ter izkoriščanje tega ljudstva. Pomoč s strani ameriškega imperializma je bila izdatna še posebno v tem primeru. Ameriški imperialisti so Italijo dobesedno preplavili z darovi ter tako sleparili italijanskega človeka. Ameriški imperialisti so dali De Gasperiju tudi orožje in ostala sredstva, tako da je lahko postavil na noge 300.000 policajev. Da bi bil uspeh bolj gotov; so poslali v Sredozemsko morje še svoje strelce. Italijansko ljudstvo je volilo v strahu in terorju, volilo je pod takimi pogoji, ki prav nič ne kažejo na demokratske svoboščine. Ali smemo torej reči, da so bile volitve svobodne? Prav gotovo ne!

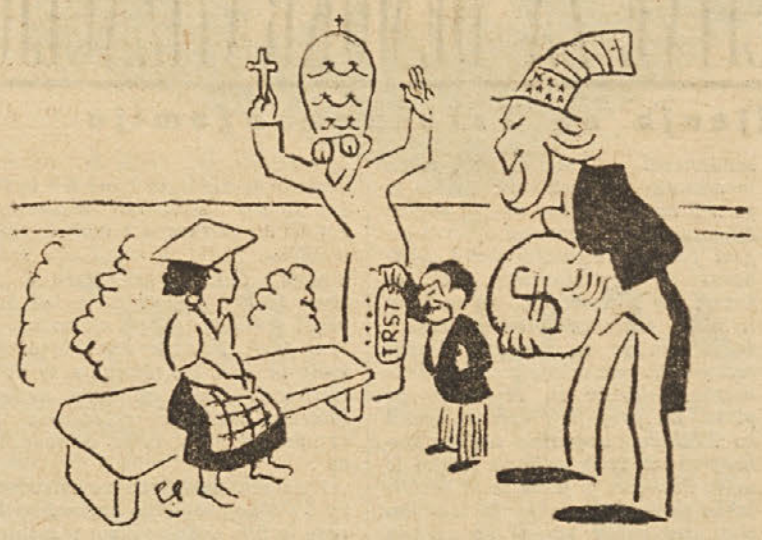

VOLIVNA SERENADA . . .

De Gasperijeva stranka, ki si je nabrala glasov s pomočjo korupcije, terorja ter groženj vseh vrst, je kaj trhla stvar in o tem bo pričala brez nadaljnjega bližnja bodočnost. Svoje metode bo lahko De Gasperi prikrival le do neke meje, končno pa bo vendarle vse prišlo na dan. Prevaro bodo spoznali tudi tisti, ki so se ob tej priliki dali preslepiti. Same volitve, in čeprav dajejo številčno večino De Gasperiju, kažejo očitno, da se je italijansko ljudstvo odločilo, da se bo borilo proti vsem izkoriščevalcem ter tlačiteljem. Ljudska fronta pomeni za italijansko ljudstvo odločen prelom s preteklostjo. Edinole ta fronta bo italijanskemu ljudstvu lahko izvojevala demokratske svoboščine ter gospodarsko blagostanje.

Iz različnih vesti, ki so prišle v zadnjih dveh dneh iz Italije, se da kaj lahko sklepati, da je število potvorjenih in prisleparjenih glasov precej visoko. Vsi doslej znani primeri še nanašajo izključno na pristaše demokristjanske stranke, na tiste (duhovniki, nune in menihi), ki bi se smeli najmanj mešati v politične zadeve. Mi se zdaj vprašamo kaj pa je s potvorbami, ki jih pristaši ljudske fronte niso uspeli še odkriti? Držale in podprle bodo zaenkrat De Gasperija. Bližnji dnevi bodo prinesli na dan še marsikatero nepravilnost in tako bo postalo še jasneje, od kod moč De Gasperija, zvestega hlapca ameriškega imperializma.

Pod pogoji De Gasperijevega vladanja v Italiji pač ne more biti govora o nekih svoboščinah in nekem blagostanju. To je pot, ki vodi Italijo v kolonialni jarem, h popolnemu zasužnjenju Italije s strani anglo-ameriškega imperializma, to je pot, ki vodi Italijo v novo vojno in jo torej tira v še večjo nesrečo in v tem primeru bo padla krivda predvsem na kancierja De Gasperija in njegove generale. Vendar pa bi bilo nesmiselno misliti, da si bo zdaj De Gasperi privoščil, kar bo hotel. Novonastali položaj bo italijanskemu narodu v še večji meri odprl oči, pokazal na neke nedostatke v dosedanjem delu, obogatil njegova izkustva ter pripravil tako za nove in še uspešnejše borbe, ki bodo izločale vsako možnost potvarjanja in korupcije ter privedle na oblast resnične zastopnike italijanskega ljudstva.

V trenutku, ko končni rezultati niso niti znani, dajejo različni De Gasperiji s svojimi ministrstvi že zelo zanimive izjave. Kaže, kakor da so že v naprej vedeli, da bo demokristjanska stranka dobila večino. Vse te metode nas močno spominjajo na fašizem. In v tem mi tudi vidimo fašizem, ki pa je danes seveda drugačen le v svojih besedah, v bistvu pa prinaša Italiji to, kar so ji dali že Mussolinijevi fašisti. Danes postaja vsakemu poštenemu človeku v Italiji jasno, zakaj je Vatikan stalno priporočal, da je treba fašiste milo soditi ali pa delal na tem (v večini primerov tudi uspel), da ostanejo sploh na svojih starih mestih. De Gasperijeva zmaga bo vlila vsem italijanskim fašistom novega poguma, hkrati pa bo italijanskemu ljudstvu še nazorneje pokazala na pot, po kateri naj krene v svoji borbi.

Vse, kar je poštenega prebivalstva na Tržaškem ozemlju, vidi danes še jasneje težave italijanskega ljudstva in si želi zato še trdnejše povezave z vsemi tistimi silami v Italiji, ki se resnično bore za ljudsko demokracijo. Le taka povezava vodi h bratskemu sožitju ter prijateljskemu sodelovanju.

SREČKO VILHAR

OD "ČLOVEKOLJUBNEGA" NAČRTA DO VOJAŠKEGA PROGRAMA

Pred desetimi meseci se je Marshallov načrt predstavil kot «človekoljuben» ukrep za pomoč pri obnovi Evrope». Pred kratkim pa, ko sta ga obe zbornici ameriškega kongresa odobrili v dokončni obliki, so ga jasno označili kot vojno orodje proti SZ in proti razmahu socializma po vsem svetu.

Pred desetimi meseci se je ves ameriški tisk zgražal ob sami misli, da bi ta načrt utegnil biti naperjen proti kakršni koli ideologiji ali proti kateremu koli narodu. Danes pa kongres sam slovesno proglaša, da je to napadalno orodje «proti komunizmu» v Evropi in po vsem svetu. Kako to, da je prišlo tako hitro do take «preobrazbe?».

Nihče še ne ve točno, kako bodo uporabljali 6.200 milijonov dolarjev, ki jih je odobril kongres. V izglasovanem zakonu sta podrobno označeni samo dve vsoti: 409 milijonov dolarjev za neposredne vojaške izdatke na Kitajskem, v Grčiji in v Turčiji ter 300 milijonov dolarjev za «vzpodbujanje investicij zasebnih ameriških kapitalov v Evropi».

Prve predloge konference 16 držav v Parizu je ameriško zunanje ministrstvo gladko odbilo in nato samo sestavilo «načrt za obnovo Evrope» (ERP), s katerim je močno znižalo evropske zahteve po surovem jeklu in težkih strojih. Ponovno so Američani znižali kredite za industrijske naprave, medtem ko dajejo vedno večji poudarek težkim vojaškim izdatkom.

Ameriška zbornica proučuje sedaj zakonski osnutek o posojilu in najemu v znesku 2 milijard dolarjev za dobavo orožja «marshallizirani» Evropi. Ta vsota pa predstavlja samo trenutno razpoložljive kredite. Kmalu pridejo na vrsto še drugi zakonski osnutki za odobritev novih kreditov.

Načrt, ki ga je odobrila pariška konferenca 16 držav za povečanje trgovine med Vzhodom in Zahodom, je bil stvarno razveljavljen po določilu ERP-ja, ki prepoveduje izvoz težkih strojev in «vseh predmetov ,ki utegnejo služiti za vojno», v SZ in Vzhodno Evropo. Zakon o ERP-ju pooblašča svojega upravnika Hoffmana, da prepove pošiljanje kakršnih koli predmetov z Zapada na Vzhod. Upravnik ERP-ja tudi lahko ustavi reparacije, ki jih mora Nemčija odplačevati z oddajo industrijskih naprav.

Čeprav je pod pritiskom javnega mnenja kongres črtal Spanijo iz spiska držav koristnic Marshallovega načrta, vendar ni nobena tajnost, da bo kljub temu Francova Spanija prejemala ameriško pomoč. Tu gre le za vprašanje taktike in ne načela. To pomoč bodo namreč lahko nudile zasebne banke, tako da ne bo prišlo do «javnega škandala». Predlog o vključitvi Španije v načrt evropske obnove niso kritizirali zato, ker bi fašistični režim prejemal pomoč, marveč zato, ker so s tem predlogom po nepotrebnem izpostavili ERP kritiki nasprotnikov». Ravno v trenutku, ko se je Truman odločno upri sprejemu Spanije v «evropsko obnovo», se je njegov osebni zastopnik Myron Taylor razgovarjal s Francom v Madridu.

Tisk Wall Streeta je dal odkrito duška svojemu veselju, da se je Marshallov «človekoljubni načrt» spremenil v vojaški program. Preden je Truman izdal poziv za uvedbo obvezne vojaške službe, so ameriški potrošniki začeli močno omejevati nakupe. Za letošnjo veliko noč se je prodaja na drobno znižala za 10% v primeri z lanskimi prazniki. Februarja letos je število brezposelnih naraslo že na 2 milijona 600 tisoč. Tudi padec cen kmetijskih pridelkov je prizadel poslovne kroge.

Pred letom dni je objava Trumanove doktrine dvignila cene na trgu, ki so do tedaj padale. Danes glasila Wall Streeta pričakujejo, da bo načrt o obvezni vojaški službi imel isti za njih dobičkonosni učinek. Journal of Commerce takole komentira načrte o oboroževanju: «Znatno zvišanje vojaških izdatkov mora delovati v poslovnih zadevah kot bič, ki je po mnenju gospodarstvenikov potreben, da prepreči možnost gospodarske krize v l. 1948. «Zato list navdušeno odobrava načrt o vojaških izdatkih, ki bo «začasno preprečil zmanjšanje dobičkov velikih industrijskih družb».

Svobodne volitve za demokratizacijo

Nadaljevanje s 1. strani

kem položaju. zaman sleherno upanje po miru, po gospodarskem dvigu in po blaginji na ozemlju.

Problem torej ni tak, da bi ga bilo mogoče odstraniti z navideznimi pozitivnimi odredbami kot je to zadnji poskus ZVU. K rešitvi problema je treba pristopiti stvarno in le stvarno delovanje na tem bo pokazalo, v koliko se da pri kom govoriti o demokratičnosti.

Borba za udeležbo pri javni upravi bo zahtevala od demokratičnih sil še velike odločnosti in nepopustljivosti. Od slovenske nacionalne enote pa še poleg tega čvrste enotnosti. Vse dosedanje uspehe smo v svoji borbi dosegli samo z enotnostjo. Redki, ki so delovali proti ali mimo enotnosti, so pri nas dosledno odpadali od naroda, šli v zgodovino kot izdajalci slovenskih narodnih interesov. Svojo hlapčevsko vlogo temu ali onemu okupatorju so odigrali, ko jih okupator ni več potrebovat. Narod pa je zmagoval mimo njih s svojo osvobodilno borbo na čelu in si krčit pot k ciljem, do katerih ima po vseh demokratičnih načelih pravico.

enže

Krvava Palestina

odtenek svetovnega imperializma

Bliža se za Palestino usodni datum — 15. maj — na katerega so Angleži sklenili odložiti svoj mandat nad Sveto deželo in od tod umakniti svoje čete. Če do tedaj ne nastopi kak nov element v tej zadevi, bo nemogoče preprečiti splošno zmedo spričo dejstva, da je ameriški imperializem resno omajal ugled OZN s sabotiranjem sklepa o delitvi Palestine.

Vsak dan nam prinaša vest o novih atentatih, zasedah in o pravih bitkah. Spisek mrtvih nenehno narašča, pri čemer ni prizaneseno niti angleškim vojakom, ki so odgovorni za red v deželi. Arabci in Židje se odkrito pripravljajo na vojno: «Če ne pride do premirja», je izjavil zastopnik židovske agencije, «ne bo več svetih krajev v Palestini za veliko noč 1. 1949. V Jeruzalemu ne bo več mogoče stanovati. «Vrhovni arabski odbor pa je objavil, da hoče postati gospodar položaja s tem, da prestreže dovoz hrane in opreme Židom in da uniči vodovode.

Mislili smo, da je bilo palestinsko vprašanje dokončno rešeno dne 29. novembra 1947, ko je OZN s pristankom SZ in ZDA sprejela sklep o delitvi Svete dežele na dve državi: židovsko in arabsko. Židje so na to odločbo pristali in tudi Arabci bi se s časom sprijaznili s tem, da se ni Washington premislil in odprl ponovno to pereče vprašanje. ZDA so namreč zahtevale, da se sestane skupščina OZN k izrednemu zasedanju, da prekliče svoj prvotni sklep o delitvi Palestine in da uvede sistem začasnega varuštva nad temi kraji.

Tako je palestinsko vprašanje tam, kjer je bilo pred 29. novembrom in kakor se vleče že dobrih trideset let.

Nastalo je 2. novembra 1917., ko je angleški državnik Balfour obljubil Židom ustanovitev lastnega ognjišča v Sveti deželi v zahvalo za usluge, ki so jih Židje nudili v prvi svetovni vojni zapadnim zaveznikom. S tem je hotel angleški minister tudi omiliti antisemitizem, ki se je začel pojavljati na zapadu in zlasti v Ameriki.

Toda Balfourjeva deklaracija je imela to slabo stran, da je delala račun brez krčmarja V Palestini živijo že dva tisoč let Arabci, ki po tolikih letih upravičeno imajo to deželo za svojo domovino.

V začetku se je sicer naseljevanje Židov vršilo brez posebnih zapletljajev. Kolonisti so zasedli prazne, na pol puščavske predele in jih spremenili v cvetoče vrtove. Nastale so industrije in poljedelstvo je doseglo zavidljivo višino. Židje so gojili predvsem južno sadje: pomaranče in citrone, tako da je Palestina postala ena najvažnejših držav izvoznic sadja v vsem Sredozemlju.

Zaradi tega so se cene kmečkim pridelkom in zemlji dvigale, od česar so imeli Arabci samo koristi. Tako se je zdelo, da bo to blagostanje, ki ga je prinesla židovska tehnika in pridnost, dokončno zedinila oba naroda. Židje so s svojimi naprednimi idejami računali na sodelovanje z arabskim delavstvom, kateremu so prinesli kolonisti možnost osvoboditve izpod fevdalnega sistema, pod katerim so ječali.

To pa je bilo za Žide usodno, kajti zadeli so ob egoistične interese veleposestniških fevdalnih arabskih mogotcev. Nakopali so si tudi sovraštvo arabskega duhovništva, ki je v Palestini kot v vseh arabskih državah neizprosen pobornik napadalnega mohamedanstva, zakrknjenega nacionalizma in vseh konservativnih tradicij.

Tako so postajali odnosi med naseljenci in prvotnimi prebivalci vedno bolj napeti. Poslabšali so se zlasti po vseljevanju novih židovskih skupin, ki so bežale iz Evrope pred grozečim nacionalsocializmom. Med vojno so se Židje izkazali kot zanesljivi zavezniki zapadnih velesil, medtem ko so arabski mogotci močno simpatizirali s Hitlerjem (jeruzalemski mufti) zaradi njegovega antisemitizma. Z njegovo pomočjo so upali dokončno obračunati z Židi in utrditi svoje privilegirane socialne postojanke.

Zato so bili Židje po vojni močno razočarani nad Angleži, ki so omejili židovsko vseljevanje v Sveto deželo in se začeli naslanjati v svojih imperialističnih interesih na Arabce, ki naj bi ščitili kot večinski narod njihove omajane postojanke v Vzhodnem Sredozemlju. Tako je prišlo do odkritega konflikta med Židi in Angleži. Poslednji so s silo preprečili vsako novo vseljevanje, zaradi česar so se Židje maščevali z atentati na angleške oblasti in vojsko .

Osamljeni Židje so se tedaj obrnili za pomoč v Ameriko na svoje židovske sorojake, ki tvorijo samo v New Yorku (največje židovsko mesto na svetu) tretjino prebivalstva in ki imajo vplivna mesta zlasti v tisku in propagandi. Ta klic na pomoč je prav prišel tudi Trumanu in monopolistom, ki so videli v ugoditvi židovskih želja lepo priložnost za izrivanje angleškega imperializma iz Palestine in za pridobitev vseh ameriških volivcev židovskega izvora na bližnjih predsedniških volitvah. Tako je prišlo do pristanka ZDA na delitev Palestine.

S to politiko pa nikakor niso bili zadovoljni ameriški petrolejski trusti, ki izpodrivajo angleške petrolejske družbe in iščejo novih koncesij po arabskih državah. Arabci prebivajo namreč na področju, kjer so največja ležišča petroleja na svetu. Biti v dobrih odnosih z arabskimi vladajočimi klikami je najlažje sredstvo za pridobivanje koncesij. Tako so petrolejski trusti mnogo pripomogli za preokret ameriške politike glede Palestine.

Toda to še ni zadosten razlog, da se je Truman pred volitvami odrekel svojim židovskim volivcem, ki se bodo odslej pridružili Wallaceu. Glavni vzrok, da je Amerika pojedla svojo dano besedo glede delitve Palestine, moramo iskati drugje. To je samo lokalni odtenek imperialistične politike ZDA, ki se razvija v svetovnem merilu.

V kratkem časovnem razdobju po ameriškem preokretu glede Palestine smo bili priča treh dogodkov, ki so se pripetili v različnih krajih: krvavi upori v Aleksandriji v Egiptu, ki jih je ameriška propaganda seveda naprtila Moskvi; poostritev obsednega stanja v severnem Iranu ob sovjetski meji in končno obisk turškega zunanjega ministra v Atene. Vsi ti trije dogodki so med seboj povezani. Gre za notranjo in zunanjo organizacijo Bližnjega vzhoda pod ameriškim vodstvom.

Že od 15. januarja 1947 opravljajo Grčija, Turčija in Iran po naročilu ZDA službo ameriških predstraž z izgovorom, da je treba zadržeti «sovjetski ekspanzionizem». Za to prvo črto naj bi v iste namene povezali vseh sedem arabskih držav.

Medtem ko se je ameriška «pomoč» Grčiji in Turčiji večala, je angloameriški diplomaciji uspelo naščuvati iransko vlado, da je zaostrila svoje odnose s SZ. V vseh arabskih državah so angloameriški diplomati začeli dvigati «komunistično strašilo». Vsako stavko v Bagdadu ali Kairu so pripisali «tajnim načrtom iz Moskve». Zabelili so jih še s «tajnimi pripravami Rdeče armade». To spletkarjenje je zalegio pri arabskih fevdalcih, ki vidijo edino sredstvo za zaščito svojih ogroženih interesov v tesnem zavezništvu s protikomunističnimi državami.

Tako je uspela «psihološka priprava» arabskih državnikov. Toda treba je bilo za to pridobiti tudi neuke množice, ki so občutljive v svojih nacionalnih čustvih. In v ta namen služi preokret ameriške politike v Palestini. Arabska liga si bo lahko sedaj pripisala palestinski uspeh. Zato bo pa morala prepričati množice, da sprejmejo zamisel zavezništva z evropskimi protikomunističnimi državami.

Turčija je že dvakrat skušala povezati arabske dežele, toda brez uspeha, kajti Arabci so še vedno nezaupljivi do svojih nekdanjih gospodarjev izza časa sultanov. Zato so ameriški imperialisti zaupali to nalogo grški vladi.

Po razgovorih med Caldarisom in turškim zunanjim ministrom Sadakom je bilo izdano poročilo, da bo grška diplomatska misija odpotovala v Damask, da predlaga sirijski vladi ustanovitev «vzhodnega protikomunističnega bloka».

Ponovno se je tudi sestal vrhovni svet Arabske lige v Kajru, da «vzporedi politiko arabskih držav». Proučili bodo možnost vojaške pogodbe med državami članicami lige in sporazuma s tremi obmejnimi državami: Grčijo, Turčijo in Iranom.

Istočasno ko ameriška delegacija pred Varnostnim svetom objokuje težko usodo palestinskih narodov, pa se pojavljajo načrti o razkosanju Svete dežele na štiri pokrajine, ki bi jih priključili Egiptu, Transjordaniji, Siriji in Libanonu, to je državam, ki so že pod pokroviteljstvom Angloameričanov. Ni dvoma, da je to vaba za arabske države, da bi laže ugriznile v jabolko protikomunističnega bloka.

Vsi atentati in krvoprelitje v Palestini pa kažejo, da so imperialisti napregli vse svoje sile, da bi dokazali potrebo po «vzdrževanju reda». Sam Marshall je poudaril, da bi načrt o delitvi Palestine zahteval «ogromne vojne sile» in da bi izvajanje sklepa OZN «nujno privedlo do uporabe sovjetskih čet», ki bi bile zastopane v mednarodni vojski OZN.

To pa hočejo ZDA preprečiti za vsako ceno, ker bi motilo njihove načrte o imperialističnem vzhodnem bloku. Američani se zato tudi ogrevajo za načrt o varuštvu Palestine, ki bi ga vodila komisija za varuštvo pri OZN. Le-ta bi nadzorovala upravo, ki bi bila zaupana eni izmed glavnih držav članic. In ZDA bi poskrbele s pomočjo glasovalnega stroja, da bi to upravo imela v rokah zopet Anglija. Sicer se poslednja odločno brani in vztraja na tem, da zapusti Palestino 15. maja.

Toda verjetno dela to zato, da izsili od Američanov znatne prispevke za kritje zasedbenih stroškov. Hkrati se pa utegnejo razočarani Židje, ki so jih Američani pustili na cedilu, «pomiriti» z Angleži, ki naj bi zopet bili «razsodniki» med Arabci in Židi po načelu: deli in vladaj.

Tako utegne priti v Palestini do neke nove «kompromisne» rešitve po imperialistični zamisli — nek nov «začasni režim». V bistvu pa bi palestinsko vprašanje ostalo odprto. In ostalo bo tudi odprto, dokler sami narodi Palestine ne bodo mogli izraziti svojo besedo in dokler ne postanejo neodvisni v svoji lastni državi.

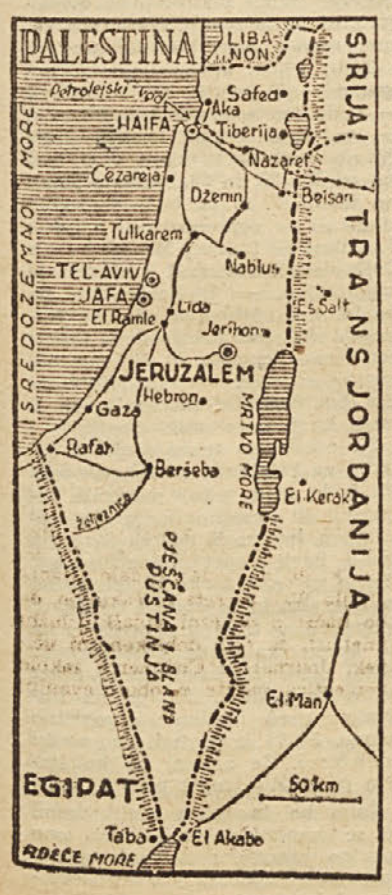

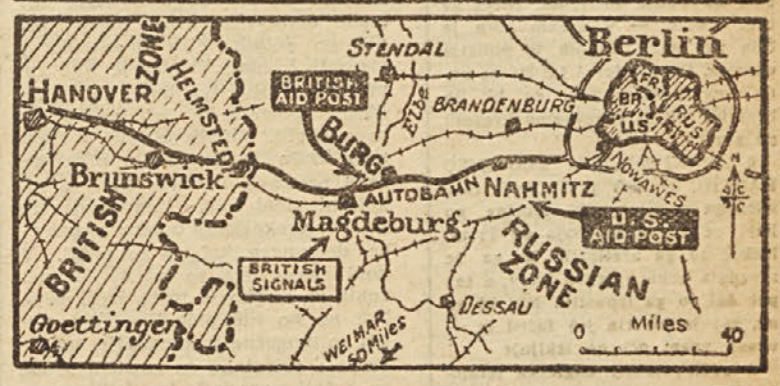

Z IZVAJANJEM SOVJETSKIH KONTROLNIH UKREPOV JE BIL PREKINJEN PROMET NA SEMMERINGU MED DUNAJEM IN BRITANSKIM ZASEDBENIM PODROČJEM V AVSTRIJI. V NEMČIJI PA SO ANGLOAMERIČANI MORALI ODSTRANITI SVOJE POMOŽNE POSTOJANKE NA SOVJETSKEM PODROČJU NA AVTOSTRADI, KI PELJE V BERLIN. OBE PRESTOLNICI LEŽITA NA SOVJETSKEM ZASEDBENEM PODROČJU IN STA ZASEDENI PO VSEH STIRIH VELESILAH, VSAKA V SVOJEM SEKTORJU.

KOLUMBIJA OBUJA GRENKE SPOMINE

Kljub krvavi vstaji ki je izbruhnila pred nekaj dnevi v Bogoti med zasedanjem panameriške konference, velja Kolumbija z razliko od ostalih držav Latinske Amerike za mirno deželo. Že 45 let ni bilo namreč tu revolucij.

Leta 1903. je skušala vlada ZDA dobiti pristanek Kolumbije za zgraditev Panamskega prekopa, ki veže danes Atlantski in Tihi ocean. Tedaj je bila Panamska zemeljska ožina sestavni del kolumbijske republike. Kolumbijska vlada je to zahtevo Washingtona odločno odklonila, ker ji ni bilo do tega, da se vgnezdijo na ozemlju tuji interesenti, ki bi ogrožali narodno in gospodarsko neodvisnost.

Dne 3. novembra istega leta je na panamski zemeljski ožini izbruhnila «revolucija», ki jo je pripravila tvrdka Sullivan and Cromwell. Leta je namreč prejela od washingtonske vlade v ta namen milijon dolarjev. Najela je skupino ljudi, ki so bili izvežbani v tehniki «revolucij» za države Latinske Amerike. Dne 13. novembra je Washington priznal novo panamsko republiko.

Mali Kolumbiji ni preostalo drugega, kot da je protestirala proti nasilju in prekinila diplomatske odnose z ZDA. Ponovno jih je vzpostavila l. 1914. in šele l. 1921. se je sprijaznila z izvršenim dejstvom ter priznala novo panamsko republiko.

Najbolj zanimivo pri tej stvari pa je dejstvo, da se Panamci, ki dolgujejo obstoj svoje države «Jankijem», odvračajo od svojih botrov. Odbili so pred kratkim zahtevo ZDA, po kateri naj bi severnoameriške čete še nadalje taborile ob Panamskem prekopu. To pravico so si ZDA izposlovale v začetku vojne, toda samo za «obdobje sovražnosti». Odklonilno stališče panamskega parlamenta utegne prisiliti Washington, da si izkoplje nov prekop izven panamskega ozemlja. Vsekakor je to očiten dokaz, da narodi Latinske Amerike kljubujejo severnoameriškemu imperializmu.

In to kljubovanje je zanetilo vstajo v Bogoti ravno v trenutku, ko je prisotnost severnoameriških delegatov na panameriški konferenci obudila Kolumbijcem grenke spomine na preteklost.

Tvrdka Sullivan and Cronwell, ki je organizirala panamsko «revolucijo», pa je od tedaj močno obogatela in se razširila. Povezana je z nemško-ameriško banko Schroeder in z dr. Schachtom ter je imela v razdobju med obema vojnama vodilno vlogo pri finančni politiki držav Srednje Evrope. Sedanji voditelj tvrdke Sullivan and Cromveli je sam Forster Dulles, Trumanov svetovalec, ki mu je zaupana organizacija protikomunističnega delovanja v zapadni Evropi. Ta «strokovnjak» je pred nekaj dnevi zahteval poseben kredit za oborožitev protikomunističnih gibanj v Evropi.

VOJNE NE BO

Zilliacus, angleški laburistični poslanec, se je udeležil mednarodnega kongresa za pomoč demokratični Grčiji v Parizu. Na vprašanje novinarjev, ali verjame, da bo izbruhnila nova svetovna vojna, je laburistični poslanec odgovoril z odločilnim ne.

Dejal je: «Za vojskovanje je potrebno biti v dveh. SZ pa si iskreno želi miru. Ko sem lanske jeseni obiskal to deželo, sem govoril z ljudstvom in njegovimi voditelji.

Imajo samo en cilj: v miru izvesti petletni načrt za obnovo dežele. In bistveni pogoj za to je mir.

Glede ZDA dobro vem, da nekatere njene vodilne osebe na zelo odgovornih mestih namenoma izvajajo vojno politiko. Ta država je prešla v obdobje brutalne imperialistične ekspanzije, ki se izraža v vznemirljivem mrzličnem oboroževanju. Toda kljub temu se ljudstvo in celo velik del poslovnih krogov trese pred mislijo novega oboroženega spopada in zavračajo to možnost: Protisovjetska histerija v Ameriki pa stvarno izraža poplah, rekel bi, skoraj blazen strah pred notranjimi težavami in protislovji, ki se bodo končale z gospodarsko krizo.

Sicer pa politična struktura ZDA, ki kljub vsemu dopušča javnemu mnenju, da pride do besede, predstavlja zavoro, ki je ne smemo podcenjevati. Resda so dobili generali pod svojo oblast vso državno upravo, toda kongres utegne nekega dne ustaviti vojni stroj pod pritiskom ljudstva. Tako je Henry Wallace napisal v «New Republic», da prihodnja etapa na poti v vojno je lahko samo ta, da Truman zaprosi za izredna pooblastila. In teh pa kongres ni voljan dati.

Kajti neuspehi, ki so jih doživeli Američani v vseh primerih, kjer so nastopali z odkrito intervencijo — v Grčiji in na Kitajskem predvsem — so dali možem iz Washingtona veliko misliti: neuklonljiv narodni ponos ogroženih narodov bo prisilil te gospode k umiku.

In končno ne pozabite, da hočejo imeti Američani mir v lastni hiši. Pripravljeni so vojskovati se ... do zadnjega grškega in evropskega vojaka, toda ne preko te mere.»

TRŽAŠKO OZEMLJE

KRONIKA

* POLICIJSKO PREISKAVO so napravili na sedežu «indipendentistov», to je tistih, ki so jih fašisti malo prej napadli in jim razbili šipe na oknih in vrata. Našli so tudi orožje: — v nekem kotu je bilo pet palic, ki jih je policija odnesla. Drugič torej fašisti ne bodo tvegali niti toliko, da bi jih branilci sedeža eventualno kresnili po glavi.

* ZNANI MILJSKI ZLOČINEC BARCHI, ki je v prvih letih fašističnega nasilja počel zločine po Istri, se mirno sprehaja po Trstu. Nekoč so ga aretirali, ko ga je spoznala neka njegova žrtev, a čez pet dni so ga izpustili. Kaj bi ga ne, saj je bil (in je) fašist in — vrana vrani oči ne izkljuje.

* «TRIUMPH», angleška letalonosilka, je spet zapustila Trst in odplula proti Malti.

* DUNAJSKI DESKI ZBOR (Wiener Saengerknaben) je gostoval v Trstu z zelo lepo uspelim koncertom.

* GOSTILNICARJI SE PRITOŽUJEJO, ker ne morejo uvažati vina iz Istre in zahtevajo od vojaške uprave, naj jim omogoči uvoz vina iz Istre, «kajtin, pravijo, «imamo obveznosti do gostov»; in seveda, če gostje zahtevajo istrski refošk...

* LEGAŠKI BANDITI, ki se zadnje čase prevažajo s kamioni, so se v soboto pozno zvečer pripeljali mimo Doma pristaniških delavcev (vračali so se iz Tržiča z neke svoje «slavnosti»). Pričeli so metati kamenje in razbili več šip. Radio je seveda nato poročal, da so bili napadeni. Le od kod so potem imeli toliko kamenja, če ga ne bi pripeljali s seboj, kajti tam je vse asfaltirano.

* «PRIMORSKE ZDRAHE» bo igralo SNG v četrtek in petek ob 20. uri v Kopru.

* PROSNJE ZA PODPORO pri popravilu poškodovanih hiš je treba predložiti tehničnemu uradu Genio Civile) najkasneje do 31. maja 1948.

* NAGRADE PO 40.000 LIR bodo podelili ob zaključku bilance uradnikom ILVA, delavci pa ne dobe ničesar; še celo tovarniške menze jim ne morejo napraviti zaradi «deficitov».

* POBIRANJE SMETI je v Trstu še kaj staromodno. Sedaj pa je prestal prvo preizkušnjo za to pripravljen avto tržaške tvrdke Micheluzzi, ki odgovarja modernim higienskim zahtevam.

* «VIDNO GANJEN» se je polkovnik Gardner zahvalil za poslovilne besede predstavnikov conskega sveta, ko je zapustil mesto conskega komisarja. Prevzel je «važne nove naloge» — toda še vedno v Trstu.

* AVSTRIJSKI URAD ZA POTNE LISTE je bil otvorjen na Korzu 7. Na ta urad se bodo lahko obrnili tisti, ki bodo želeli dobiti vizum za vstop ali tranzit preko Avstrije; urad bo posloval v ponedeljek in petek od 9. do 12. ure.

* ZOPET SO ZASEDLI angleški vojaki prostore društva S. T. Ginnastica, potem ko so jih že enkrat izpraznili. Bržkone niso našli drugega prostora za ples...

* APELACIJSKI SVETNIK Dr. FRANC FERLAN je umrl v ponedeljek, dva tedna po smrti svoje žene; bil je brat profesorja Oskarja Ferlana, predsednika mestne SIAU.

* REDNI OBČNI ZBOR bo imela Kmetijska nabavljalna in prodajna zadruga v Trstu v nedeljo 25. t. m., in sicer ob 9. uri v dvorani Prosvetnega društva (Skamperle) pri Sv. Ivanu.

* DIJAŠKA MATICA bo imela svoj redni občni zbor v nedeljo 9. maja ob 9. v Slovenskem dijaškem domu v ul. Buonarroti 31. Odbor vabi vse redne, podporne in ustanovne člane ter mladince, da se udeleže občnega zobra.

* PRIJAVE ZA TURISTIČNI IZLET na zagrebški velesejem od 9. - 14. V. se sprejemajo v vseh potovalnih uradih do 24. aprila.

DELOVNO LJUDSTVO BO PRAZNOVALO SVOJ PRAZNIK

Pred tremi leti je tržaško delovno ljudstvo, ko je s pomočjo hrabrih borcev Jugoslovanske armade osvobodilo svoje mesto, prvič po dolgih letih proslavilo v svobodi 1. maj. Takrat je bilo sovražnikom ljudstva hudo za izgubljene postojanke in strahopetno so se skrili. Minulo je leto in ljudstvo Trsta je pripravilo organizirano proslavo 1. maja. Trst še nikoli ni videl toliko mladih zdravih sil ter prekaljenih borcev za pravice delovnega ljudstva kot tedaj. V dobi enega leta so fašisti že spoznali, da se jim ni treba bati, da se jim ne bo nič pripetilo... zaslutili so mogočne pokrovitelje, mogoče celo prijatelje in zaveznike. Že so začeli napadati. In sledil je še en 1. maj, nič manj mogočen, čeprav je zajel samo ljudi iz obeh con.

Pogled na ogromne množice ljudstva, ki ve, kaj hoče in ki je pripravljeno tudi na borbo za obrambo svojih pravic, je fašiste vznemiril. Padle so bombe. Na Korzu so mislili polizani direktorji in histerične «segnorine», da bodo s svojim vpitjem zmanjšale silen vtis pohoda delovnih množic. Zaman, sile ljudstva se ne da ustaviti z vpitjem in napadi izza policijskih manganelov. Oblast in policija se sicer lahko z vsem svojim aparatom postavita proti ljudstvu, ampak to ne pomeni še poraza ljudskih sil.

Če je letos tukajšnja vojaška oblast sklenila, da na najbolj grob način prepreči dostojen potek prvomajskega praznovanja, nas to že niti več ne preseneča. Delavski razred je že občutil težo režimov, ki so ga tlačili in ga zasužnjevali. Od predstavnikov kristaliziranega imperializma ne more pričakovati, da mu bodo prinašali svobodo. Toda ljudstvo ne bo nikdar več priznavalo na tem ozemlju absolutnega oblastništva kogar koli, ki ne bi hotel računati z njegovo voljo. Lahko se proti ljudstvu nastopa z manganeli, s puškami in avtoblindami, toda vse to je že davno konec svobode. Ljudstvo, ki je v sužnosti, pa se pripravlja, da se osvobodi. In če so mu enkrat vzeli svobodo, ker ni bilo dovolj pripravljeno, bo drugič znalo priborjeno svobodo bolje čuvati.

Letos nočejo dovoliti, da bi delavske množice za svoj praznik prišle v mestno središče, na Korzo na trg Unità. Določili so nekako mejo, tako imenovano Gardnerjevo linijo, preko katere ne bi smeli delavci za 1. maj, zato pa so dali na razpolago trg Unità reakcionarnim skupinam prav za isto uro, za katero so ga nam odklonili. Z zlorabljanjem svoje oblasti hočejo povzročiti, da bi kapitalistična reakcija s svojimi zločinskimi pomagači, niti ne čutila več, da je v Trstu tudi zavedno delovno ljudstvo, ki bo nekega dne zdrobilo te svoje sovražnike. Jasno, da tudi tukajšnjim oblastnikom ni simpatičen pogled na velikansko množico disciplinirano ljudstva, ker je vse preveč očitajoč spričo njihovega vztrajnega odklanjanja zahtev, ki jih je to ljudstvo že sto in stokrat ponovilo; to ljudstvo, ki noče drugega kot mir, delo in kruh. Toda ta sicer tako skromna zahteva se ne bo nikdar uresničila, dokler si ljudstvo ne bo samo vladalo. Ljudstvo pa mora od časa do časa pregledati svoje sile, da se mu ob tem pogledu ponovno zbudi vera v lastno moč. Razumljivo je, da je nekaterim vse to neljubo. Neljubo jim je celo, da se o 1. maju sploh govori in piše, potem ko so oni že povedali, kako si zamišljajo praznovanje 1. maja.

Toda tržaško ljudstvo bo praznovalo 1. maj, praznik delavskega razreda vsega sveta, na tak način, ki bo dostojen svobodnih ljudi.

Šport in telovadba za 1. maj

Na Primorskem še nimamo telovadnic, kjer bi telovadili leto in dan, bili stalno v vajah, in bi se ves čas pripravljali za razne nastope. Ko nastopi pomlad, pričnemo telovaditi na prostem, medtem ko smo, dokler je še bilo hladno, telovadili v dvoranah, v večjih sobah uradov in kjer smo pač staknili kak prostor.

Letošnje proste vaje telovadcev so lepše, a tudi težje od lanskih. Zahtevajo brezpogojno obvladanje in tehnično vodstvo, ki bo zadnje dni pred nastopom priredilo na stadionu poizkusne nastope, bo moralo izločiti elemente, ki bi s svojim neznanjem vaje motili in kvarili vtis celote.

Doslej je že bil poizkusni telovadni nastop v Kopru, ki je pokazal, da so bile najbolje pripravljene članice. Pa tudi pionirji med šestimi in desetimi leti so bili dobri, medtem ko so vaje znali najslabše člani, moški naraščaj pa je bil številčno najslabši.

Kdor je videl, kako naša dekleta pridno izdelujejo venčke (pomagajo pa tudi fantje), s katerimi bodo izvajala prosto vajo, mora biti na to točko silno radoveden.

Vsekakor pa bo nad vse privlačna točka nastop češke sokolske vrste na orodju. Čehi so svojo udeležbo že prijavili in urejajo že tudi formalnosti za vstop na Tržaško ozemlje.

Prvomajske prireditve se bodo pričele že v nedeljo 25. t. m., in sicer bo kolesarska dirka mladincev in pa tekma v hoji skozi Trst. To točko so dovolili pod pogojem, da se konča do devete ure. Mar se boje, da bi našim tekmovalcem škodilo močno sonce ali pa je do devete ure čas, ko smejo naši športniki nastopiti tudi v centru mesta (takrat še gospoda spi)?

Kogar privlačuje boks, bo to nedeljo lahko prisostvoval dvoboju med Tržačani in boksarsko reprezentanco pokrajine Lazio.

Tisti, ki se navdušujejo za nogomet — in teh je gotovo največ — bodo imeli še poseben praznik, pa ne samo enega, temveč štiri. Na nogometnem turnirju, ki bo trajal od 26., 27. in 28. aprila s finalno tekmo 2. maja, bodo nastopile sindikalne reprezentance Trsta, Jugoslavije, Italije, Madžarske in Češkoslovaške. Prihod vseh teh je zagotovljen. — V Barkovljah pa bo 26. t. m. troboj v odbojki. Nastopilo bo tržaško moštvo, reprezentanca Piemonta in pa eno slovensko moštvo, verjetno ljubljanska Enotnost. Od 26. aprila do 1. maja bo tudi šahovski turnir.

27. aprila bo tekmovanje v drsanju na koleščkih, svoje sposobnosti bodo med seboj pomerili balincarji in končno še igralci namiznega tenisa. V nedeljo 2. maja bomo imeli zopet inozemske goste in sicer košarkarje iz Torina in Zagreba, ki se bodo s tržaškimi spoprijeli v troboju. Popoldne pa bo kolesarska dirka (140 km) za pokal lista Il Lavoratore. Start bo v Barkovljah, cilj pa na stadionu pred finalno nogometno tekmo. Prišli bodo tudi inozemski udeleženci. Že zjutraj pa bo štafeta po mestu (zopet pred 9. uro).

Tako bo ta teden nudil vsem, ki se zanimajo za to ali ono športno panogo, priložnost, opazovati naše športnike v medsebojnem tekmovanju.

ŠENTJAKOBSKE ŽENE SE PELJEJO NA UDARNIŠKO DELO V SMARJE PRI KOPRU

„DEMOKRACIJA" DEMANTIRA

DOKAZI PA JI UDARJAJO PEČAT IZDAJSTVA

Ljubljanski proces proti vohunski skupini domobranskega in gestapovskega majorja Bitenca je s prstom pokazal, kje in pod kakšnimi firmami se v inozemstvu zbirajo in organizirajo vohuni proti Jugoslaviji. Na ljubljanskem procesu je padla beseda «Slovenska demokratska zveza» v Trstu in Gorici. Vohuni z Bitencem na čelu so navedli celo vrsto dejstev, ki neovrgljivo označujejo organizacijo slovenskih (naj pošteni Slovenci oprostijo, da jih za razliko od drugih tako imenujemo) narodnih odpadnikov, kot orodje v rokah vohunskih služb imperialističnih sovražnikov svobodne Jugoslavije.

Ta razkritja ljubljanskega procesa niso za tržaške Slovence prav za prav nič novega, temveč le potrdilo tega, kar so tržaški Slovenci o tej «demokratski zvezi» bolj ali manj točno že vedeli. Jedro te organizacije tvorijo namreč iz domovine pobegli belogardistični veljaki, ki so ves čas krvavenja slovenskega naroda v borbi za svobodo, vestno služili nemškemu gestapu in italijanskim fašistom. Vsi ti ,ki so se izmaknili sodbi naroda in ki se sedaj potepajo po Italiji in Trstu, so zlezli pod plašč protikomunizma, s katerim jih je nekoč ogreval nemški okupator, danes pa agenture ameriškega imperializma. Kot so sprejeli varstvo, tako so sprejeli tudi službo, za katero so s svojo moralno pokvarjenostjo in kriminalnim značajem kot nalašč pripravni.

Do tukaj vse razumljivo. Gre pač za narodne odpadnike in hlapce najnižje vrste. Toda pod plašč protikomunizma so zlezli tudi nekateri zelo redki posamezniki, ki z gestapovskimi begunskimi hlapci niso do nedavnega imeli nič direktno skupnega, na katere pa je danes bolj kot kdaj koli doslej tudi padla senca vohunstva na škodo jugoslovanske države in na škodo jugoslovanskih narodov. Skupna streha in zajemanje iz iste sklede drži sedaj i prve i druge in pečata, katerega jim je pritisnil ljubljanski proces, se ne morejo otresti ne eni ne drugi, čeprav čutijo posebno drugi na lastnih plečih njegov žgoči pritisk.

Sedaj demantirajo! Trkajo se na prsa in sklicujejo na svoje poštenje. Toda kje bi se še mogel najti pošten slovenski človek, ki bi spričo tolikega dokazanega gradiva mogel dati kakršno koli vrednost frazerskim demantijem in dvema podpisoma, ki sta že zdavnaj zgubila na verodostojnosti?

Da, da, pot mimo ljudstva je pot proti ljudstvu in vsako opravičevanje in demantiranje je zaman. Taka je železna logika sedanje borbe med dvema svetovoma in ko bo padla sodba ne bo pomagalo skrušeno kesanje, s kakršnim so iskali milosti pri ljudstvu Bitenc in družba, Rupnik in ostali potem, ko so lastnemu narodu prizadejali že toliko gorja.

KULTURNI SEMENJ za politično propagando

Beseda knjiga ima pri nas nad vse lep zvok. Pri tem se spomnimo na nekaj, kar smo vzljubili že od mladih nog in kar smo se naučili pozneje tudi spoštovati. Nič za to, če se z imenom knjiga ponaša tudi na stotine in tisoče zmazkov, ki onečaščajo lepo ime, — toda saj si tudi pesem vedno mislimo lepo, a vendar kaj vse se imenuje pesem! In muzika? Kaj morejo lepi akordi za to, če so jih uporabili za grdo pesem? In dasi ljubimo — kot domačo pesem — predvsem knjigo, ki je proizvod naših stvariteljskih duhov, vendar ni v nas nobenega sovraštva do knjige v tujem jeziku. Toda med knjigo in knjigo je kakor med glasbo in glasbo. Nikoli ne bomo zavrnili italijanske knjige samo zato, ker je italijanska Tudi Verdija in Puccinija in še tega in onega bomo radi poslušali, toda «Giovinezze» pa nikoli več! Ne, ker je njena glasba slaba, temveč zato, ker je slabo uporabljena. Uporabljena je za fašistično himno. Podobno je lahko pri knjigah.

V soboto so s primerno slovesnostjo odprli v pristaniški postaji razstavo italijanskega tiska in semenj italijanske knjige. Dasi je bilo videti že iz priprav in pa iz poročil o otvoritvi, da vsa prireditev ni taka, kakršna bi lahko bila, smo vendar šli zadevo pogledat.

Prireditelji, ki so, se zavarovali z naslovom «semenj knjige» (fiera del libro), so se že v naprej odrekli marsikatere odgovornosti. Kdor bi namreč šel na «razstavo italijanske knjige», bi moral kmalu uvideti, da nikakor ne gre za razstavo, temveč res samo za — semenj. Pod pretvezo «razstava tiska» pa je omogočeno, da se je na to razstavo vrinilo marsikaj, kar bi na resni kulturni prireditvi lahko izostalo. Ne mislimo v teh vrsticah podajati poročila, kaj vse na tej razstavi in semnju vidimo. Prav malo je namreč, kar bi opravičilo ime «razstava». Obiskovalec namreč ne dobi nikakega prikaza tiska, niti n. pr. ne dobi vpogleda v tehniko dela pri tisku niti ni ta «razstava» popolna po kvantiteti (da bi vsaj bilo vidno hotenje približati se tej popolnosti!). Ce bi tega že v naprej ne slutil ali celo vedel, tedaj se mora človek ob samem obisku prepričati, da je vse prirejeno z dokaj jasnim in določenim namenom. Gre za čisto navadno politično propagando; enostransko seveda in šovinistično provokatorsko, kratko in malo umazano.

Komaj stopimo v dvorano, trčimo v «stand» lista Messaggero Veneto. Da bi menda ta «lažnjivi Kljukec» označil, do kod sega ozemlje, ki ga zanima, je razobesil nekak zemljevid s starimi mejami, po katerem spada tudi Postojna v njegovo, «interesno sfero». Toda ni samo Messaggero Veneto takšen; njegova fašistična nrav je že itak predobro poznana. Tudi listi, ki izpovedujejo nek določen program, v šovinizmu ne zaostajajo. Tako se tam razkazuje Vita nuova, ki trdi, da je glasilo katoliške akcije. Kaj je katoliškega v tem, da narišeš vso Istro in jo obdaš s trikoloro, tega mi ne razumemo. Razen seveda, če upošteva mo, da je v Trstu katoliška akcija ali pa lega skoraj vseeno. Da, svoj prostor ima tudi lega nazionale; dejali bi, da spada sem kot pes v cerkev, toda v tisku pa mora biti res zastopana — koliko letakov in plakatov se zanjo natisne! Sicer pa v družbo kakršna je na tej razstavi, kar spada. V bližini je prostor, kjer si obiskovalec ni prav na jasnem, za kaj gre; tam je nek napis Delavske zbornice ,potem plakat za njihov prvi maj, pa Sv. Just je naslikan in spredaj so razne zastave, n. pr. od demokristjanov pa do liberalne stranke, — vrag naj razume vse to. Pa še Arena di Pola je blizu, ki ima razstavljen kos kamna, ki je iz puljskega amfiteatra. (Celega amfiteatra namreč ob svojem «eksodu» iz Pulja niso mogli odnesti!) Vsekakor je ta kamen za tisk zelo pomemben!

Podjetje Stabilimento Tipografico Triestino je pokazalo, kateri časopisi se pri njem tiskajo. Seveda je to napravljeno zelo originalno; kot vojaki stoje v vrsti posamezni kartoni, ki predstavljajo prvo stran časopisa z glavo. In sicer stoje v takem vrstnem redu. Prvi je kajpak Giornale di Trieste in potem njegova mlajša sestrica Ultimissime. Sledijo Voce, Cittadella, Vita nuova, Emancipazione, Caleidoscopio; Giornale Alleato (Kje je že ta! Čudno, da niso potem obesili še Piccola in vso ostalo fašistično navlako, ki so jo nekoč tiskali v tej tiskarni). Potem sledita dve tuji cvetki, The Blue Devil in Basic News in potem šele pride na vrsto tako druge vrste časopisje kot Trieste-Sera, Corriere di Trieste. Od tu naprej pa se vidi le še — noga, da, mogoče lepa noga znabiti lepe športnice, ki se je pognala, da bo preskočila prečko. (Slika je zelo povečana, zato je težko izreči točno sodbo o športnici). Ce si pa dovolj radoveden, tedaj odkriješ, da se za iztegnjeno nogo

Telovadni čevlji za 1. maj

Vsi telovadci, mladina in deca, bodo nastopali v belih telovadnih čevljih ali belih copatah, ki si jih pa morajo nabaviti sami. Kdor si ne more kupiti telovadnih čevljev, naj si da napraviti copate iz beleza platna.

športnice skriva Lavoratore, Primorski dnevnik in ranjki Glas zaveznikov. Vse to res ni za občutljivo javnost, zlasti če se tam okrog pritepejo kaki «giovani» in esuli. Tako tista noga odlično služi. Ej, kaj se vse doseže s tiskarskim, oziroma tiskarniškim in fotomontažnim trikom!

Nekako «v stilu» te razstave je, da je geografski institut De Agostini razobesil zemljevid Dalmacije, kjer so tudi Territori annessi del Fiumano e Kupa (zelo sodobno!). Najbolj odbijajoča in najbolj umazana točka vse razstave pa je velik prostor Prore, glasila demokristjanske stranke. Ti pokvarjenci si niso prav nič pomišljali, da ne bi naredili razstavnega prostora ne samo za mesto svoje reklame, temveč tudi za mesto najbolj podlega sramotenja nasprotnega mišljenja. In prireditelji so jim to dopustili! Tako so tam razobešene kopije vseh ogabnih letakov, ki se jih je democrazia cristiana posluževala v svoji volivni borbi (NB.: razstava je bila odprta že pred volitvami!). Niti sramotenja osebnosti tujih držav na taki razstavi ti ničvredneži niso opustili. Da pri vsem tem ne more iti brez zemljevida Italije s starimi mejami, je tudi jasno. Naivno bi bilo seveda pričakovati, da bomo zagledali kak plakat, ki bi opozarjal na nevarnost novega fašizma (ne pljuj v lastno skledo!). Ko je Prora odkrila, kdo je avtor in financier vseh teh plakatov (če bi se kdo tega ne vedel), ki so preplavljali Italijo, nam je tako tudi nekoliko pojasnila, komu prav za prav služijo t. j. za čigav denar delajo «giovani» z Akvedota, ki si na prvi kostanj v drevoredu obešajo take plakate, da jih potem občudujejo. A počenjajo še druge stvari, kot je v Trstu splošno znano.

Na taki razstavi seveda zaman pričakujemo naprednega tiska, bodisi časopisov in knjig. Glede na razstavljene knjige pa stvar res ne zasluži druge oznake kot semenj. In sicer zelo nepopoln, kot smo pravkar omenili. Niti ni to semenj zgolj italijanske knjige. Italijanska knjiga tone v morju prevodov. Kajpak rinejo v ospredje kakega Kravčenka in Koestlerja; premnogo knjig bi pa zaman iskal. Tako ni bilo n. pr. niti nikjer videti Gramscijevih Pisem iz ječe; dasi so lani prejela najvišjo literarno nagrado. Torej tak semenj, ki ga skoraj lahko nadomesti ta ali ona tržaška knjigarna ,ki kljub reakcionarnemu prepričanju lastnikov vendar prodaja tudi kaj naprednega — že zaradi kupčije.

Nočemo s tem reči, da ni na tem semnju tudi dobrih znanstvenih del, toda zgolj to dejstvo pač ne nudi povoda za take vrste prireditev. Saj v ostalem nam vsa stvar — tako kot je postavljena — sploh ne pove, čemu je prav za prav prirejena. Toda to je jasno: razen trgovskih motivov je tu igrala najvažnejšo vlogo želja po politični propagandi. Tako je nastalo nekaj silno nenačrtnega, kar ni niti razstava tiska in je komaj malo več kot kramarski semenj knjige.

"Ko boš ti na rajžo šel pridi mi povedat..."

To je bilo še takrat, ko so še razni vojaški guvernerji, «čerini» in belogardistični učitelji vtepali zapadno demokracijo v glavo našim gorjanom v kobariškem kotu. Tam je teroriziral slovensko učiteljstvo nek «didaktični ravnatelj» Bole. Preden je postal «vzgojitelj» je bil baje advokat. Se tačas, ko je proti koncu šolskega leta 1946-47 grozil učiteljstvu, da «jim bo že naslednje leto pokazal», so bila hudomušna kobariška dekleta bolj daljnovidna in so mu po tržaški radijski postaji poslale v pozdrav pomembno pesmico

«Ko boš ti na rajžo šel
pridi mi povedat,
da ti bom pomagala
punkelček povezat».

Toda Bole ni sprejel prijaznega vabila, ni prišel povedat, da gre na rajžo in si je kar sam povezal punkelček in — vzela ga je noč.

In tako kot on, tako za njim še mnogi. Bližal se je 15. september, pa se jim je mudilo. Nič čudnega, da so pozabili na «bonton». Ni jim zameriti.

Bolj težko nam gre v glavo, da pozabljajo na lepe manire oni ptiči, ki so se na letošnjo pomlad odpravili tja v prekomorske kraje, pod južno argentinsko sonce. Iz toplega tržaškega gnezdeca jih menda ni tako iznenada preplašil kak nevaren datum, pa bi lahko lepo vse v miru uredili in po lepi stari slovenski navadi bi nam lahko zapeli «Adijo, pa zdrava ostani...» ali pa ono drugo «O zdaj gremo, o zdaj gremo, nazaj nas več ne bo.» Ne tako, kot pravijo «po frančosko», da nam je n. pr. ob izginotju gospoda profesorja Srečka Barage, kar sapo zaprlo, da mu nismo utegnili napisati niti poslovilnega članka. Sicer čujemo, da neki gospod župnik razlaga onim, ki mu še verjemejo, da smo krivi mi, da je «dobri in ubogi» gospod Badaga moral od tod. Resnici na ljubo moramo priznati, da bi nam ta gospod že davno prej nehal deliti svoje «dobrote», če bi pri «zaveznikih» le količkaj poslušna imeli za želje ljudstva. Toda njegovega odhoda je kriva le njegova kosmata vest in njegov strah, ki je bil tako velik, da je kljub dobremu varstvu, ki ga je užival v Trstu, videl za vsakim vogalom oznovca. Kar se tiče njegovega «uboštva» pa ne bo prav tako hudo.

Mislimo, da je imel gospod Baraga več trgovskega kot vzgojiteljskega duha. Pravijo, da ga tudi v Trstu ni zapustila žilica, ki je gnala nekoč iz Starega trga na Pivko konje. Zato bi se spodobilo, da bi ob slovensu vendar odrinil kak tisočak. Saj ne mislimo, da bi ga dal recimo za «Partizansko zvezo» ali kako drugo koristno stvar; vsaj za «Demokracijo», za tiskovni sklad bi bil dal, če ne za drugo, iz hvaležnosti za slavospeve, ki mu jih je «Demokracija» privoščila. Toda on — niti figo! Se hvala ni rekel. O, ti grda nehvaležnost! Preko luže je poslal pismo, ki ga je objavila «Voce libera». V njem se poslavlja od «dobrih italijanskih prebivalcev Trsta». Pokukali smo še v «Demokracijo» v prepričanju, da bomo tam čitali Baragovo slovo od «dobrih slovenskih prebivalcev Trsta». Toda bili smo razočarani. Končno smo pa dognali, zakaj ta dvojna mera. Za Barago «dobrih» Slovencev je v Trstu tako malo, da se je lahko od njih poslovil kar s privatnimi pismi.

Z njim in za njim je izginilo še nekoliko njegovih pajdašev. «Glihu vkup štriha!» Tudi tržaško radijsko postajo je zadela težka izguba. «Odletel» je čez široko morje njen ravnatelj, t. j. tisti, ki je tam novembra lanskega leta prepovedal Cankarja na radiu. Potem je seveda hitel vse popravljati in nam je serviral Cankarja (z Jegličevskim sitom prerešetanega) za zajtrk, kosilo in večerjo. Ta prevelika «vnema» pa je preočitno izdajala zadrego grešnika.

Vsi ti ptički, ki se sedaj spomladi selijo baš v obratni smeri kot nedolžni pernati, resnični ptički, imajo prav čudno navado. Ne rečejo ne bev, ne mev; danes so tu, a jutri jih že ni več. Mi seveda zaradi tega vseeno dobro spimo, vendar smo mnenja, da bi bilo prav, če bi vsaj «adijo» rekli, ne pa tako kot oni zobozdravnik, slovenski «esule», ki je pustil svojim pacientom luknje v zobeh, četudi so mu plačali delo v naprej. To res ni bilo lepo od njega, ali se vam ne zdi? In še zadnji dan je ta kujon naročal pacientom, kdaj naj prihodnjič pridejo v njegovo ordinacijo.

In še jih je, ki si vežejo punkelček. Kar sami si ga vežejo in skrbno to prikrivajo. Pa naj jim bo. Saj tako nima smisla, da bi se poslavljali, saj nihče za njimi jokal ne bo. Le naj gredo, rajši danes kot jutri. Tako bo na «svobodnem» ozemlju vsaj malo bolj — čist zrak.

NA MORJE

IV. O NORMANIH IN NJIH VOJNI SLAVI

V prejšnjem poglavju smo si ogledali, kako se je razvilo pomorstvo v severni Evropi in da so bili tamkajšnji pomorščaki prav tako spretni, hrabri in podjetni, kakor oni, ki so sicer pluli s svojimi ladjami po Sredozemskem morju in bili v deželah, ki to morje obkrožajo, doma. Ne samo to. Videli smo, da so bili Danci ali Normani tisti, ki so v severni Evropi prvi dosegli prvenstvo v pomorstvu in da so jim bila severna morja Evrope kmalu pretesna ter so zato na svojih pohodih dosegli celo obale Severne Amerike in vdrli tudi v Sredozemsko morje. Ker je ravno ta mali polbarbarski narodič ravno po zaslugi visoko razvitega pomorstva dosegel tako lepe velike uspehe, je prav, če si nekoliko ogledamo njegov vznik in propad in to tem bolj, ker lahko trdimo, da je del mornarske krvi Normanov preživel kljub njihovemu propadu sto in stoletja in živi še danes v — angleških mornarjih.

Sprva so živeli Normani, kar bi pomenjalo v starogermanskem jeziku severni ljudje ali pa ljudje s severa, po obrežjih skandinavskega polotoka, to je v današnji južni Norveški in Svedski ter tudi po sedanjem Danskem. Zato so jih včasih nazivali Danci le malo ali skoraj nobene zveze. Najbojevitejši so bili ravno zahodni Normani, ki so prvi ravno zahodni Normani, ki so prvi pričeli pluti s svojimi okretnimi ladjami, katerim so načelovali njih knezi, tako imenovani vikingi, preko morij severne Evrope in prodrli prvi v Severno Ameriko in Sredozemsko morje. Kot pripoveduje izročilo, je bil njih najhujši glavar neki Hasting, ki se ni zbal nobene podlosti in najnesramnejše in zahrbtne zvijače. Čujte, kaj si je izmislil v Južni Italiji, kamor ga je na njegovih roparskih pohodih zanesło. Nekoč je oblegal neko mesto v Južni Italiji, toda mesto je bilo na žalost tako dobro utrjeno in se je tako hrabro branilo pred napadi Normanov, da mu ne zlepa, ne zgrda ni mogel priti do živega. In ko je spoznal, da mesta z bojem in naskoki ne bo mogel zasesti, ter da se bo vsa borba sprevrgla v dolgotrajno obleganje, pri katerem bo izgubljal samo čas in moštvo, se je odločil za zvijačo, ki niti malo ni bila v duhu takratnih viteških načel o pošteniu, zvestobi dane besede in kar vse je še bilo v onih časih v tako veliki čisti. Poslal je v mesto nekaj odposlancev k škofu onega mesta in sporočil, da je med tem časom umrl. Vsaj tako so povedali odposlanci in še prosili, da bi smeli zapeljati v mestno stolnico rakev s svojim pokojnim poveljnikom, ki je umrl skesan svojih grehov, in žele, da bi se za njim nad njegovim truplom opravila maša zadušnica. Škof je to prav rade volje obljubil, saj je menil, da je nenadna smrt rešila mesto velikanske stiske. Toda končalo se je drugače, kajti rakev, ki so jo potem prinesli v cerkev, ni bila nič drugega, kot druga izdaja Odisejevega bojnega konja izza časov trojanske vojne. Med mašo je namreč skočil iz rakve živ in zdrav s kožo in kostmi sam Hasting, pobil škofa in dal znamenje za napad. Normani, ki so bili v cerkvi, so bili na to pripravljeni in so imeli pod obleko skrito orožje. Takoj so pričeli ropati in pleniti in kmalu potem so se z bogatim plenom spet vračali na svojih ladjah proti severni Evropi.

Kako velika je bila moč Normanov, nam kažejo še drugi številni primeri, saj je sam mogočni francoski kralj moral že v desetem stoletju odstopiti Normanom precejšen del severne Francije, ki se še dandanes imenuje po svojih nekdanjih lastnikih Normandija.

Tudi Anglijo, ki je bila spočetka keltska, pa so jo pozneje zasedla razna anglosaška plemena, so pričeli Normani napadati. Toda kmalu so pričeli na tem malem otoku ustanavljati svoje kolonije in kmalu so se polastili skoro vse Anglije. Domačini so še osvajalcem vztrajno upirali, toda po izkrcanju normanskega vojvode Viljema Osvojalca je preostalo samo še skrito sovraštvo do Normanov. Toda tudi to se je sčasoma poleglo in v teku stoletij se je potem iz teh dveh oziroma bolje, treh narodov, in sicer iz podjarmljenih Keltov in nato po Normanih podjarmljenih Anglosasov ter Normanov samih izcimil angleški narod. Sedaj je tudi razumljivo, zakaj smo poprej omenili, da se nekaj normanske mornarske krvi pretaka tudi po žilah angleških mornarjev.

Poleg Anglije in severne Francije pa so si osvojili tudi Južno Italijo, kjer so podjarmili tamkajšnje prvotne okupatorje Arabce. Celo v borbi za investituro med papežem in nemškimi cesarji so imeli precejšno vlogo. Tako je na primer papež Gregor VII. poklical na pomoč zoper nemškega cesarja Henrika IV. tudi Normane, ki so res pregnali Nemce, toda pri tem so si tudi sami vzeli svoje plačilo na ta način, do so strahovito izropali Rim.

Zato pač ni nič čudnega, da so bili Normani od devetega do enajstega stoletja strah in trepet severnoevropskih in sredozemskih pristanišč. Toda priznati moramo, da so vplivali tudi na svoje sodobnike in spet se je zgodilo to, kar se je že tolikokrat pripetilo zaradi neprestanega razvoja, da je učenec prekosil učitelja. Normani so bili namreč spet eden tistih činiteljev, ki so «zaostalim» ljudem pokazali, da je mogoče priti do bogastva tudi na druge načine. In tako je sčasoma zamrla v Sredozemskem morju moč Normanov, v Angliji so se stopili s svojimi podjarmljenci in na površje evropske zgodovine so prišle nove politične tvorbe, ki so pri Normanih skušale najti čim boljše šole. Tako so nastale male pomorske republike, ki so kljub majhnim teritorjem z veliko in močno mornarico vzele v svoje roke niti svetovne trgovine. To so bile v srednjem veku zlasti Benetke in pa Genova, ki so bile ozemeljsko kot državi sicer majhni, toda sta ravno zaradi svoje mogočne mornarice predstavljali dve pomembni velesili. Ker zanimajo Trst in tudi del naše narodne zgodovine predvsem Benetke, si bomo v prihodnjem poglavju nekoliko ogledali, kako so Benetke nastale, se razrastle in končno tudi — propadle.

PO SLOVANSKEM SVETU

Jugoslovanska kronika

* **TUDI V ISTRI** marljivo grade zadružne domove.

* **PREDSEDNIKU VLADE** republikanske Španije, Diegu Martinezu Doriu, je postal predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ, dr. Ivan Ribar telegram za španski narodni praznik.

* **»RADNIK«** bo s koncentratom, natovorjem v reškem pristanišču, odplul v New York.

* **PROGA TUZLA—DOBOJ,** ki so jo te dni začeli graditi, bo vezala obe mladinski progi.

* **172 MILIJONOV DINARJEV** bo v petletki investiral goriški okraj poleg zveznih in republiških investicij.

* **»OPREMA POLJSKE KNJIGE«** tak naslov ima razstava v poslopju Narodne in univerzitetne knjižnice, ki bo odprta do 25. aprila. Otvoril jo je predsednik Slovanskega komiteja Slovenije dr. Ferdo Kozak.

* **OBISKOVALCI STROKOVNIH TEČAJEV** so po odredbi zveznega ministra za delo socialno zavarovani, če niso v delovnem ali uslužbenskem razmerju.

* **JUGOSLAVIJA IN MADŽARSKA** sta podpisali sporazum o reparacijah, s katerim je Jugoslavija dokazala svoje iskreno prijateljstvo in razumevanje za razvoj ljudske demokracije na Madžarskem.

* **50% POPUSTA NA ŽELEZNICAH** bodo imeli udeleženci prvomajskih proslav v Ljubljani.

* **PRAVILNIK O POSEBNIH OSEBNIH DOKLADAH** zveznih državnih uslužbencev je objavil uradni list FLRJ.

* **V. REDNO ZASEDANJE** zvezne skupščine je preloženo z 20. na 22. april.

* **TUDI V BELI KRAJINI** bo postavila Zveza borcev NOV spomenik borcem in žrtvam osvobodilne vojne. Spomenik bo stal v Črnomlju.

* **V CVENU PRI LJUTOMERU** so v nedeljo kot prvi — poleg Predmeje — otvorili zadružni dom. Na slovesnost, ki se je je udeležilo več tisoč ljudi, so prišli tudi sekretar Prezidija ljudske skupščine LRS Franc Lubej, minister za kmetijstvo ing. Jože Levstik in razni zastopniki organizacij. Graditelji udarniki so prejeli 7 zlatih, 18 srebrnih in 28 bronastih značk.

* **NOVO TRGOVINSKO POGODBO** med FLRJ in Romunijo so podpisali 15. aprila v Bukarešti.

* **»ZA SRECO TISTIH, KI SO NA MORJU«** se imenuje drama Lavrenjeva, katere premiera v ljubljanskem gledališču je bila v soboto.

* **POSLOPJE V JAJCU,** kjer je bilo drugo zasedanje AVNOJa, bodo spremenili v muzej.

* **V SARAJEVU** se je sestal v nedeljo kongres Ljudske fronte Bosne in Hercegovine. Referat o delu fronte je imel predsednik Djuro Pucar.

* **V PREDMEJI,** gorski vasi na robu Trnovske planote, so tudi v nedeljo odprli zadružni dom. Slovesnosti so se udeležili minister Janez Hribar, minister Ivan Regent in podpredsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS France Bevk.

* **NA PLITVICAH** bodo letos investirali 40 milijonov dinarjev za zgraditev počitniškega doma.

* **V PLANINSKE KRAJE** bodo šli na počitniške kolonije otroci iz obmorskih krajev.

* **ODKUPNE CENE ZA SEMENSKO BLAGO** so se znatno povišale.

* **ZA TURISTICNI DAN,** ki bo 25. t. m., so prireditveni odbori sestavili obsežne in pestre sporede.

ČEZ PET LET BO ČEŠKOSLOVAŠKA ZA 50% BOGATEJŠA

Prva industrijska država na poti k socializmu

Ko so v Sovjetski zvezi začeli graditi novi socialistični red, je bila ZSSR gospodarsko zaostala dežela, s slabo razvito industrijo in poljedelstvom, katerega proizvajalni način se je zelo malo razlikoval od načina v preteklosti. Dežela, kakor je rekel Stalin, z zaostalo ponekod srednjeveško tehniko, agrarna dežela, je bila odvisna od samovolje kapitalističnih držav. In to deželo so boljševiki v treh petletkah spremenili v eno najmočnejših držav na svetu, v državo z naprednim gospodarstvom in močno vojaško silo, ki ji je uspelo zrušiti vojaško in gospodarsko moč nemškega fašizma in ostalih držav Evrope, ki so bile z njim povezane ali od fašistov zasužnjene. Popolnoma se razlikuje položaj češkoslovaškega gospodarstva od ruskih razmer v času, ko se češkoslovaška ljudska demokracija dokončno odpravlja na pot k socializmu in izdeluje svoj prvi petletni plan.

ČSR med prvimi industrijskimi državami sveta

Dobro vemo, kako važno mesto zavzema Češkoslovaška v svetovnem gospodarstvu. Če pregledamo poslednje podatke o svetovni produkciji glavnih izdelkov, vidimo, da se v vsakem primeru Češkoslovaška uvršča med prvih deset industrijskih držav sveta. V produkciji premoga je na 7 mestu, v produkciji jekla na 8., v produkciji bombažne preje na 9. in v produkciji motornih vozil na 9. ali 8. mestu. Samo velesile, ZDA in ZSSR, Velika Britanija in Francija, so pred Češkoslovaško. Relativno, t. j. v produkciji nad 1000 prebivalcev, je Češkoslovaška v vseh teh primerih na 5. ali 6. mestu.

To so pogoji, na katerih gradi Češkoslovaška plansko gospodarstvo in prehaja k dolgoročnemu planiranju. Lahko je opaziti, kako se razlikujejo ti pogoji ne samo od razmer v Sovjetski zvezi pred tridesetimi leti, ampak tudi od sodobnih pogojev ostalih ljudskih demokracij, ki so podobno kot takrat Sovjetska zveza v glavnem poljedelske države s slabo razvitimi proizvajalnimi silami in nizko življenjsko ravnijo.

Zakaj sa toliko zanimajo za Češkoslovaško?

Plansko gospodarstvo Češkoslovaške ima zaradi tega izreden pomen za ves svet. Prvič v zgodovini so bila proizvajalna sredstva socializirana ali vsaj njih pretežni del v državi z razmeroma močno industrijo in precej visoko življenjsko ravnijo, v državi, ki po obsegu svoje produkcije, v celotnem obsegu ali obsegu na enega prebivalca, spada med deset glavnih industrijskih držav sveta. To je vzrok onega posebnega zanimanja, s katerim gledajo po vsem svetu pristaši in nasprotniki na dogodke na Češkoslovaškem.

Produkcija se bo zvišala 57 odstot.

Na tej osnovi je potrebno pogledati približne številke, ki so jih nedavno sprejeli kot orientacijske številke v osrednji planski komisiji za daljše plansko delo. V planu se predvideva: V teku petletnega plana bo porasla produkcija za 57 odstot. v primeri z letom 1948, t. j. za 70 odstot. v primeri z najugodnejšim predvojnim letom. To je v ostrem nasprotju s proslulim Marshallovim planom, ki predvideva, da bodo dosegli 1951. najvišjo predvojno raven v produkciji premoga in jo za 10 odstot. prekoračili v produkciji jekla, torej neznatno prekoračili celotni obseg predvojne industrije.

Godilo se jim bo 50 odstot. bolje

Približne številke češkoslovaške petletke predvidevajo nadalje porast potrošnje na posameznika v teku petletnega plana za 34 odstot. in daleko presegajo predvojno raven. Močno nasprotje proti Marshallovemu planu, ki more samo ugotoviti, da kljub vsej ameriški pomoči — pravilno bi se moralo reči: ravno zaradi nje — ne doseže življenjske ravni prizadetih držav niti predvojnega stanja.

Jasno je, kako ozko so te številke, ki so izsledek nekaj mesečnega dela osrednje planske komisije, v skladu s številkami v predlogu plana, ki ga je v jeseni preteklega leta predložil predsednik vlade osrednji planski komisiji. V glavnem so samo neznatno višje kakor prvotne številke, katere so tako močno kritizirali zaradi njihove »nerealnosti.« Porast narodnega dohodka, ki je posledica porasta izdelkov v vseh panogah, je v razmerju osrednje planske komisije proti predlogu ministrskega predsednika izražen v 51 odstot. v 45 odstot.

Zgradili bodo težko industrijo

Tudi v drugem pogledu pripada Gottwaldovemu planu velik pomen. Splošno je bila sprejeta njegova osnovna misel, da tako hiter porast proizvodnje in življenjske ravni ni mogoč brez določene preusmeritve češkoslovaške industrije: preusmeritev v tem smislu, da mora biti razvoj težke industrije mnogo hitrejši kot razvoj lahke industrije, kajti Češkoslovaška bo morala bolj in bolj izvažati stroje in druge investicijske izdelke, da bo mogla kriti uvoz surovin in živil, kajti prodaja njihovih tradicionalnih izvoznih izdelkov, tekstila, stekla in keramike je in bo še nadalje bolj omejen.

Evropski politični ekonomi potrjujejo pravilnost češkoslovaškega plana

Ta osnovna misel je bila sprejeta ne samo na Češkoslovaškem, ampak tudi v svetu. Ravnokar je izšlo poročilo gospodarske komisije OZN, na podlagi katerega bodo mogle evropske države doseči osnovno gospodarsko nalogo, t. j. zvišanje izvoza in znižanje uvoza samo z velikim zvišanjem proizvodov težke industrije; to pa zahteva preusmeritev evropskega gospodarstva. Poročilo izrecno navaja, da je zmanjšano povpraševanje prekomorskih držav po proizvodih evropske lahke industrije mogoče izravnati samo s pospešenim izvozom izdelkov težke industrije, katere je mogoče bolje prodajati.

Tako pravi priporočilo gospodarske komisije OZN. Vendar pa to priporočilo ostaja v kapitalističnih državah Evrope samo na papirju, ker ameriški kapital ne dopušča, da bi se v zapadnoevropskih državah zgradila konkurenčna industrija, — kakor je jasno razvidno iz vseh poročil o Marshallovem planu. Osredotoča se samo na zapadno Nemčijo, kjer grade središče težke industrije pod izključno ameriško kontrolo. Češkoslovaška hodi v sedanji petletki po svojih poteh, ki so bila priznana kot pravilna tudi v svetu, in postaja ena od graditeljic vzhodne in južnovzhodne Evrope.

»Rude Pravo«

Mesta Jugoslavije bodo regulirali

Skoraj vsa mesta Jugoslavije so se v preteklosti razvijala popolnoma nenačrtno, brez upoštevanja bodočega razvoja in ne oziraje se na potrebe prebivalstva. To je sicer popolnoma razumljivo, kajti dolga stoletja je bilo vse ozemlje Jugoslavije pod tujci. Velika pa je bila krivda oblasti stare Jugoslavije, ki regulaciji in modernizaciji mest sploh niso posvečale nobene pažnje. Tako so mesta rasla brez pravih načrtov in perspektiv za bodočnost in po predmestjih so hiše gradili križem kražem. Rešitvi prometnih vprašanj mest ni bila posvečena nobena skrb. Tako so n. pr. po predmestjih Ljubljane rasle hiše kot gobe po dežju, v središču mesta pa so ostale številne parcele nezazidane. V Beogradu so v centru mesta poleg najmodernejših palač še danes nizke bajte. Tudi druga mesta so zrcalo nasprotij družbe in poleg modernih cest so ozke, zavite in slepe ulice polne nesnage.

Z novo ljudsko državo pa so se družbeni odnosi spremenili. Danes niso kulturne naprave in udobna stanovanja samo za izbrance; prav vsi državljani imajo pravico do zdravih in udobnih stanovanj, gledališč, otroških zavetišč, zdravstvenih postaj in drugih naprav za zadovoljitev življenjskih potreb.

Nova oblast se je zato lotila težavnega vprašanja regulacije in izgradnje mest Jugoslavije, hoteč pri tem odpraviti vse napake preteklosti. Že v prve gospodarske načrte države in posameznih republik so bile zato uvrščene določbe o regulaciji mest in v smislu teh so se že lani pričela prva dela, ki se bodo letos še razmahnila.

Najvažnejša in najobsežnejša so regulacijska dela v prestolnici države — Beogradu, ki je že med vojno, še bolj pa danes postal matica napredka nove Jugoslavije, saj se je v njem pričela borba za novo državo in so bili v njem sprejeti vsi najvažnejši sklepi o novi ureditvi države. Novi Jugoslaviji je stari Beograd postal pretesen, kajti kot glavno središče vsega političnega in gospodarskega življenja niti tehnično niti reprezentativno ne ustreza več novim razmeram. Temeljita regulacija Beograda je postala nujna in temeljiti načrti so zato že napravljeni. Med tem ko se podrobni načrti še izdelujejo, številne delovne brigade že marljivo delajo.

Beograd mora po predvidenih načrtih v nekaj letih postati milijonsko mesto, ki bo v vsakem pogledu pravi odraz sile in ustvarjalnosti jugoslovanskih narodov. Prva in najvažnejša naloga je zgraditev novih stanovanj, katerih bo do leta 1951 za 150.000 prebivalcev. Številne nove stavbe že zato grade po vseh mestnih predelih; vzporedno s tem pa je seveda potrebno razširiti kanalsko omrežje, zgraditi preko 100 km novih cest, povečati tramvajsko omrežje za 75 km ter sezidati nove šole, otroška zavetišča in druga poslopja, nujna modernemu mestu.

Posebno poglavje pa predstavlja izgraditev novega Beograda, ki bo nastal na do sedaj zapuščenem prostoru na levem bregu Save med Zemunom in Beogradom. Strokovnjaki so se namreč odločili, da za izgradnjo reprezentativnega središča ni umestno rušiti sedanjega mesta, temveč je najprimerneje sezidati novo mesto. Tako bo nasproti starega Beograda nastal novi Beograd z modernimi poslopji, velikimi hoteli in stanovanjskimi stavbami za približno 250.000 prebivalcev. Ker pa je danes ves prostor novega mesta izpostavljen poplavam, bodo nanj nasuli ogromne količine zemlje in zgradili obsežne obrambne nasipe ob Savi, preko katere bodo zgrajeni 4 veliki novi mostovi za zvezo s starim mestom. Docela bo preurejen tudi železniški promet, prestavljeno sedanje letališče in zgrajen nov prekop med Savo in Donavo. Za vse to so lani opravili obsežna pripravljalna dela, letos pa so se že pred mesecem pričeli dela v velikem obsegu, pri katerih bo poleg poklicnih delavcev in strokovnjakov vseh vrst sodelovalo tudi 50.000 mladincev. Že letos bodo zgradili tri velikanske stavbe, med njimi palačo predsedstva vlade in velik hotel, predvidena pa je priprava temeljev (z zabijanjem 15 m dolgih pilotov) za nadaljnje stavbe. Seveda bodo že letos gradili tudi kanalizacijsko omrežje in ceste, vse ostalo pa v prihodnjih letih.

Seveda pa Jugoslavija danes ni centralistično urejena država, ki bi samo glavnemu mestu posvečala vso pozornost. Tudi glavna mesta ostalih republik in manjša pokrajinska mesta bodo predmet široko zasnovanih regulacij.

Tako bo že v prvi petletki regulirano Sarajevo, glavno mesto Bosne in Hercegovine, za ker so že leta 1946 izdelali načrt. Ta predvideva, da se bo število prebivalstva povečalo od sedanjih 100.000 na ca 250.000. Ker so zato potrebna predvsem nova stanovanja, so lani pričeli graditi nove stanovanjske predele na Svrakinem selu in novo stanovanjsko četrt Didikovac. Pažnja je posvečena tudi ureditvi prometa, kajti lani zgrajena mladinska proga zahteva regulacijo celotnega železniškega vozlišča. Tako bo do leta 1951 zgrajena nova železniška postaja, okoli katere se bo razvilo novo mestno središče. Letos nadaljujejo širokopotezen načrt regulacije mesta in so poleg stanovanjskih stavb pričeli graditi novo postajo, novo glavno pošto, fizkulturna igrišča in več drugih javnih poslopij.

Tudi staro Skopje v daljnji Makedoniji se bo razvilo v moderno mesto. V ta namen bodo tudi tu sezidali številna nova stanovanjska poslopja, ki bodo imela skupno 10.00 novih stanovanj. Največja skrb pa je posvečena izgradnji industrije, ki je do sedaj skoro ni bilo; bo pa v petletki zrasla okoli mesta. Za preskrbo novega mesta z elektriko bo zgrajena hidrocentrala na umetnem jezeru, ki bo nastalo z regulacijo reke Vardar in z izpeljavo umetnega prekopa Vardar-Treska, ki je že v gradnji. Regulacijski načrt Skopja pa se razen na mesto razteza tudi na bližnjo okolico, koder bo osušene precej zemeljske površine, primerne zlasti za pridobivanje zelenjave v velikem obsegu.

Tudi za Zagreb je izdelan velikopotezen regulacijski načrt, na podlagi katerega se bo Zagreb v petih letih razvil v najmodernejše mesto, ki bo štelo skoraj pol milijona prebivalcev.

O regulaciji Ljubljane, ki se bo tudi veliko povečala in modernizirala, je Ljudski tednik že pred meseci objavil članek s skico regulacijskega načrta.

V dokaz skrbi, ki jo ljudska oblast posveča ureditvi manjših mest, naj navedemo priprave za regulacijo slovenskih mest.

Tako je Projektivni zavod Slovenije že pripravil načrte za regulacijo Maribora, ki se bo razvil v veliko industrijsko mesto 150.000 prebivalcev. V Mariboru bodo predvsem premaknili železniško progo ven iz mesta, zgradili nov glavni kolodvor, nove glavne ceste za zvezo z drugimi kraji, stanovanjske stavbe pa bodo zrasle okoli industrijskih objektov na Teznu in Melju. Prestavili bodo tudi jetnišnico in bolnico izven mesta, zgradili nova fizkulturna igrišča, parke in javna poslopja.

Pripravlja se tudi načrt, ki bo uredil bodoči smotreni razvoj Celja, za kar bodo izvršena obsežna javna dela. Prestavili bodo kolodvor, železniško progo, nove glavne ceste, zlasti pa bodo regulirali v okolici mesta Savinjo, da ne bo več poplavljala in delala škode.

Slednjič naj omenimo, da so bile izvršene prve priprave za regulacijo Kamnika, Litije in še drugih manjših slovenskih mest.

KULTURA PROSVETA

Ob obletnici smrti slikarja
Ivana Groharja

Ob koncu 19. stoletja se je v slovenskem kulturnem življenju pojavila skupina mladih slikarjev, ki so v slovenski likovni umetnosti povzročili pravo revolucijo. Ti slikarji, ki jih s skupnim imenom imenujemo impresionisti, so prekinili s staro miselnostjo v likovni umetnosti in metodami slikanja ter pričeli slikati v novi tehniki in izražati v slikah nove ideje. Dotedanji slovenski umetniki so se poslu-ževali stare ustaljene tehnike, v slikah pa so obravnavali predvsem predmete nežive prirode (tihožitja), ter portrete; njih slike so zato temne in mračne, njih objekti so figure in ne življenje. Temu v nasprotju so se impresionisti usmerili predvsem v naravo; narava in nje bogato življenje, z vsemi svojimi problemi, (sonce v megli, snežni metež), so stvari, ob katerih se slikarjem ustvarjajo vtisi-impresije, ki jih nato upodabljajo na platno. Slike impresionistov niso zato samo prikazi življenja in narave, temveč tudi izraz slikarjevih čustev in njegove notranjosti v trenutku opazovanja. Način izražanja in tehnika slikanja sta zato popolnoma svobodni in daleč proč od ustaljenih form.

Nastop mladih impresionistov v slovenskem kulturnem življenju je ogromnega pomena, kajti skupno s predstavniki moderne literature so prekinili s tradicijo in pripomogli k preporodu slovenske umetnosti. Njih zasluga je, da so dvignili slovensko slikarsko umetnost na mednarodno višino in priborili Slovencem častno mesto med kulturnimi narodi. Seveda je nastop mladih slikarjev vzbudil hud odpor tedanjih slovenskih kulturnih krogov, ki so v svojem konservativizmu dušili vsak napredek. Impresionisti so se zato morali trdo boriti za priznanje ter se z največjo težavo prebijati skozi življenje.

Med vodilne slovenske impresioniste štejemo tudi Ivana Groharja, ki je še pred svojim umetniškim viškom postal žrtev tedanjih razmer v slovenskem kulturnem življenju ter podlegel preganjan in strt v borbi za vsakdanji kruh.

Ivan Grohar se je rodil 15. junija 1867 v Sp. Sorici v Selški dolini kot gostaški sin in je že kot tak občutil vso trpkost bede. Po dovršeni enorazredniici je bil primoran sam služiti si kruh kot pastir in hlapec. Vendar ga je prirodni dar za slikanje, ki ga je odkril že učitelj v osnovni šoli, gnal, da se je odtrgal iz kmečkega življenja in sklenil postati slikar. Kot 17 leten kmečki fant je stopil v uk k podobarju Bradaški v Kranju, kjer se je seznanil z osnovnimi pojmi slikanja, nato pa je šolanje nadaljeval v Zagrebu. S stopnje slikarja-obrtnika se je v Zagrebu že približal višji stopnji cerkvenega slikarstva, vendar je njegov nadaljnji študij in razvoj preprečila vojaščina. Kot vojak se je, oropan svobode, počutil zelo nesrečnega; v nameri, da se vojaški službi izogne, je pobegnil v Italijo, katero je smatral kot idealno deželo umetnosti. Toda razočaran nad njo se je sam vrnil v domovino, bil zaradi dezerterstva kaznovan ter bil primoran še več časa služiti vojake. Po vojaščini je nadaljeval slikarske študije v Gradcu na akademiji, nato pa je šel v Monakovo in postal učenec znanega slikarskega mojstra, slovenskega rojaka Ažbeta, ki je tam imel tedaj slovito slikarsko šolo. Ažbe je bil odličen pedagog, ki je vplival tudi na Groharjev umetniški razvoj. Ko se je leta 1896 vrnil v domovino in v Škofji Loki odprl svoj atelje, je Grohar pričel neumorno slikati, toda kljub stalnemu in neumornemu delu je živel precej siromašno. Za posvetne slike je bilo tedaj pri nas še težko najti kupcev, slike, ki jih je izdeloval po naročilu za posamezne cerkve, pa je duhovščina domačim slikarjem slabo plačevala. Tako je Grohar le kratke presledke dostojno živel in večinoma životaril v veliki bedi. Revščina ga je tudi pripravila, da si je kot blagajnik umetniškega društva sam izposojal iz blagajne manjše zneske, katere pa ni mogel vrniti. Ko je nato brez slovesa odpotoval v tujino, so starejši odborniki umetniškega društva ugotovili defravdacijo, jo razkrili javnosti in vložili ovadbo na sodišče. Ko se je Grohar vrnil domov, je bil pred sodiščem obsojen in zaradi gonje po časopisih v javnosti popolnoma onemogočen. Ta udarec je Groharja izredno močno prizadel in pripomogel k oslabitvi njegove, že načete življenjske sile. Umaknil se je iz Ljubljane, živel nekaj časa na Dunaju, nato v Škofji Loki, urejal razstave v Beogradu, Varšavi in na Dunaju, toda skoro ves čas živel izredno bedno življenje, iz katerega se nikakor ni mogel za stalno izkopati. Zaradi stradanja in pomanjkanja, živeč neurejeno življenje, je Grohar zbolel na tuberkulozi. Tik pred smrtjo so mu prijatelji preskrbeli stipendijo za potovanje v Italijo, toda smrt ga je prehitela. 19. aprila 1911 je umrl v ljubljanski bolnici, telesno in duševno strt.

Grohar spada danes v vrsto najboljših slovenskih slikarjev, zlasti med najpomembnejše krajinarje. Svojo umetniško pot je pričel kot slikar cerkvenih podob, portretov v starem temačnem slogu ter pokrajin, ki niso v ničemer razodevale njegovega kasnejšega razvoja. Ko pa je prešel k novemu stilu in impresionistični metodi slikanja, se je skoro izključno posvetil krajinarstvu, dasi je še nadalje po naročilu izdeloval slike za cerkve, ker mu je to predstavljajo edini vir dohodkov. Slikal je pretežno v okolici Škofje Loke in Ljubljane in ustvaril pri tem umetnine, ki jih štejemo danes med največje zaklade slovenskega slikarstva. Med njegovimi deli so znamenite zlasti slike sejalcev, ki spadajo med največje dragocenosti slovenske likovne umetnosti.

Po izrazu svojih slik je Grohar precej soroden ostalim impresionistom, dasi ima docela samosvoj stil. V nasprotju z ostalimi so njegove slike še bolj svetle in sončne, toda vnjih je tudi obilo čuvestvenosti in nekaj mistike. Razen tega Grohar ni slikar mirnih idiličnih prizorov življenja, temveč je slikar večne spremenljivosti in dramatičnih dogajanj v naravi.

Grohar predstavlja veliko osebnost slovenske likovne umetnosti. Od slikarja — obrtnika se je brez posebne izobrazbe in visokih šol povzpel v čisto umetnost in ustvaril velike umetnine, še preden je dosegel pravi višek svoje umetniške poti. Njegova življenjska tragedija pa nam prikazuje, kakšne škandalozne razmere so vladale v slovenskem kulturnem življenju v dobi, ki se je slovensko slikarstvo pričelo dvigati na mednarodno višino.

R. S.

Prešernova knjižnica za leto 1949

Komu ni znana Prešernova knjižnica, ki jo vodi Slovenski knjižni zavod v Ljubljani? Tako lepih in cenenih knjig, kakor jih izdaja vsako leto Prešernova knjižnica, ne izdaja nobena druga založba pri nas. Lani je dosegla njena naklada 35.000 izvodov knjižnega daru, ki je sestajal iz štirih knjig. Več tisoč naročnikov ni prejelo knjig, ker so se prepozno naročili. Od kod ta nenavadni uspeh? V nizki ceni knjig, ki jo omogoča visoka naklada. Pet knjig, ki imajo vsaka posebno vrednost, **dobite za 400 lir.** In kakšne so te knjige! Koledar OF za l. 1949 izide v velikem formatu, bogato ilustriran, s prispevki naših političnih in kulturnih delavcev. Zbornik «Spomini na partizanska leta» objavlja dogodke iz osvobodilne vojne naših borcev. Letos prejmemo III. zvezek, ki je seveda samostojen in povsem zaključen. Kot tretja knjiga izide eden najboljših, idejno najbolj poglobljenih romanov Miška Kranjca «Os življenja». Prav tako obsežen bo roman «Izorana ledina», ki ga je spisal eden največjih sovjetskih pripovednikov mojster M. Solohov, pisatelj «Tihega Dona». Delo je posebno zanimivo, ker opisuje konec kmečkega gospodarstva v veleposestniški, caristični Rusiji in začetek novega življenja v kolhozih. Letos izda Prešernova knjižnica še peto knjigo A. Polenca: **Kako so nastala živa bitja.** V tem delu so obdelana nekatera naravoslovna vprašanja, ki so vedno zanimala človeka: postanek življenja, razvoj živih bitij, razvoj človeka v davnini itd.

Knjige bodo obsegale od 2000 do 1400 tiskanih strani. Rok za naročilo pa je prav kratek, in sicer do 1. maja letos, ker je treba določiti naklado, da izidejo knjige še pred koncem leta 1948.

Komur je do lepih knjig, do pravega knjižnega daru, naj se takoj naroči! Naročila sprejemajo vsa naša prosvetna društva na Tržaškem ozemlju ter Slovensko-hrvatska prosvetna zveza v Trstu, Largo Panfili 1-III.

Kulturni drobiž

Kmalu bo izšel prevod pesmi Radovana Zogoviča »Biografija tovariša Tita« v albanskem jeziku. Prevajalec je Hana Dzeljagin.

V tem mesecu prirejajo nastope kulturno - umetniška društva in skupine Bosne in Hercegovine v Zenici, Mostarju, Doboju, Tuzli, Banjaluki in Sarajevu. Društva in skupine, ki bodo imele najboljši program bodo nastopile v Sarajevu na festivalu, ki se prične 1. maja.

Izšla je prva številka ilustrirane časopisa »Jugoslavija« v italijanskem jeziku.

Kulturno prosvetno delo na Koroškem vodi Slovenska prosvetna zveza v Celovcu. Pretekli teden so bile gledališke predstave v Rateče, Sent Janžu, v Pliberku, Podljubelju, Skofičah itd. Koroški Slovenci povezujejo svoje kulturno delovanje z borbo za priključitev k FLRJ.

V Moskvi je prva razstava dežena arhitektov iz vse Sovjetske zveze. Več kot 300 arhitektini je razstavilo svoja dela. Razstava dokazuje, da se žene udejstvujejo v vseh panogah arhitekture: pri načrtni ureditvi mest, industrijskih napravah itd.

Kriza britanske filmske industrije, ki jo je izzval sporazum o uvozu ameriških filmov v Anglijo, ne zadeva samo filmske industrije, temveč tudi številne književnike, režiserje, igralce in druge filmske uslužbence v Veliki Britaniji. Mehaniki filmskih ateljejev v Londonu so te dni demonstrirali pred palačo parlamenta.

Prosveta med ljudstvom
v znamenju priprav za l. maj

Priprave za 1. maj so v polnem teku. Pevski zbori se z vso vnemo pripravljajo na množično petje na dan 1. maja in marsikje prirejajo tudi prireditve v korist prvomajskih manifestacij. Terenski odbor sektorja Rovte nad Kolonkovcem je povabil v soboto 17. t. m. v dvorano pri Bakotu pevski zbor in dramsko sekcijo Šentjakobskega prosvetnega društva «Ivan Cankar». Sodelovala sta tudi člana SNG Jožko Lukeš in Ernest Zega. Pevski zbor, ki se je pred kratkim vrnil z gostovanja po Srbski in Makedoniji, je s svojim petjem navdušil mnogoštevilno navzoče občinstvo. Pod vodstvom svojega pevovodje Vladka Svare je zapel 12 pesmi. Nekateri člani dramske sekcije in omenjena dva tovariša naše gledališke družine so učinkovito izvajali Prešernovo «Pesem o železni cesti», narodno pesem «Lepa Vida» tudi Prešernovo ter «Zrtve» in «Agonijo v barakah» Mateja Bora. S to prireditvijo so ljudje iz Rovt otvorili svojo novo prosvetno dvorano, ki so si jo uredili iz bivših gostilniških sob gostilne pri Bakotu.

Pogostoma srečujemo Šentjakobčane izven njihovega področja in tako so tudi s to prireditvijo dali domačemu zboru, ki poje v obeh tukajšnjih jezikih ,novo pobudo. Prebivalci Rovt so pa z zgraditvijo nove dvorane dokazali svojo zavest in svojo vnemo za prosveto. Prepričani smo, da bomo v novih prostorih še neštetokrat prisostvovali marsikateri uspeli domači prireditvi in morda tudi gostovanjem drugih skupin.

Dramska skupina Primorskih partizanov je pod vodstvom Justa Košute naštudirala odrsko predelavo Cankarjevega «Hlapca Jerneja». S tem delom so nastopili v nedeljo popoldne na Opčinah. Videti je bilo, da je delo pripravil vešč igralec in režiser, ki je dosegel, da so vsi igralci dostojno rešili svojo nalogo, tako da je vsa lepota Cankarjeve besede in njegove misli prišla do veljave in da je ta dramatizacija postala učinkovita. Uvodoma je tov. Gec Mara recitirala s pravim zanosom pesem «Naša zemlja». Na koncu je skladno zapel nekaj pesmi pevski zbor Prosek-Kontovel. Že delj časa so se partizani trudili, da postavijo na noge dramsko sekcijo in to se jim je sedaj posrečilo. Marljivo si tudi prizadevajo, da dajo življenje pevskemu zboru, in upati je, da se bo tudi to uresničilo. O lonjerskem prosvetnem društvu smo že govorili. Se prejšnji teden smo poročali o nekem gostovanju dramskega odseka. Zadnjo nedeljo so gostovali z Jalnovo dramo «Doma» v Dolini. Z lepo igro so navdušili občinstvo.

V mnogih krajih se prosvetna društva bavijo z dramatiko in povsod prihajajo ljudje radi k predstavam. V nedeljo 11. t. m. je prosvetno društvo iz Boljunca gostovalo v Borštu s «Prisego o polnoči». S to dramo je ta prosvetna matica že nastopila v svojem domačem kraju in drugod. O teh uprizoritvah smo že pisali v našem listu. Ta kraj in tudi sosednje vasi so precej živahne, kar so naši bralci iz naših poročil lahko ugotovili. Pričakujemo seveda, da bodo skušali še izboljšati petje svojih zborov, uprizoritve svojih dramskih odsekov in posredovati svojim in po možnosti tudi drugim krajem naše kulturne vrednote.

V soboto 10. t. m. je nastopila v prostorih prosvetnega društva «Cebulec» svetomagdalenska pionirska družina z ljubkimi prizorčki in petjem. Ta prireditev je bila v korist partizanskega kongresa. Prav tako so 4. t. m. nastopili lonjerski pionirji z dvodejanko «Skrati» in s pevskim zborom ter rocolski tamburaši.

J. K.

BERIMO NOVE KNJIGE

Milan Pugelj: Izbrane novele, je knjiga, ki jo je pravkar izdal Slovenski knjižni zavod. Pugelj je eden izmed slovenskih pisateljev, ki je bil doslej vse preveč zapostavljen in javnosti malo znan, čeprav je eden najznačilnejših slovenskih novelistov, ki je v svojih spisih verno upodabljal slovensko malomeščanstvo in njega drobne življenjske probleme. Izišla zbirka predstavlja nekak prerez Pugljevega dela in obsega 26 novel, razdeljenih v tri smiselno sestavljene skupine. Novele je izbral in uredil France Koblar, ki jim je dodal spremno besedo. O njej podaja kratek oris Pugljevega življenja in prikazuje pisateljev literarni razvoj.

Ta izdaja Pugljevega dela bo približala njegovo novelistično umetnost naši dobi, zlasti naši mladini, ki bolj malo pozna tega pisatelja, ki v nekaterih svojih delih združuje odlike najboljših svetovnih novelistov, vendar na slovenski osnovi in v domačem duhu, prikazujoč predvsem življenje naše Dolenjske.

Kot 10-11 zvezek Male knjižnice iste založbe je izšla novela **Filipa Kalana: Otrok.** To je lepo napisana, prisrčna zgodba dveh mladih ljudi, ki v borbi z življenjem ne kloneta, temveč se borita in tudi zmagata; sredi težav življenja, v borbi za kruh združi dva mlada človeka njun nezakonski otrok.

Mark Twain: Pustolovščina Huckleberry Fiuma je mladinski roman znanega naprednega ameriškega pisatelja 19. stoletja. Mark Twain nam z duhovitim humorjem prikazuje vesele dogodivščine mladega junaka. Obenem pa biča svetohlinstvo in koristoljublje ameriške družbe 19. stoletja. To klasično mladinsko delo, polno vedrine, prisrčnosti in zdravja predstavlja najlepše branje za našo mladino. Slovenski prevod, ki je izšel v okusni izdaji pri založbi «Mladinska knjiga», je opremljen s številnimi ilustracijami in predstavlja tako lepo obogatitev naše mladinske literature.

Pri isti založbi sta izšli nedavno tudi dve poljudno znanstveni knjižici. **Fettich: O pisanih kovinah, I. del** je knjižica, v kateri pisec tolmači najvažnejše pojme o pridobivanju in uporabi bakra, svinca in cinka. Knjiga je namenjena predvsem mladini, prav pa bo prišla vsakemu, ki ga zanimajo tehnični problemi; to tem bolj, ker delo odgovarja duhu časa: upošteva tudi petletni gospodarski načrt ter so v njem opisani jugoslovanski rudniki, kjer pridobivajo navedene kovine.

F. Bubljenikov: Planet — zemlja, je prevod razprave sovjetskega geologa, v kateri podaja avtor najvažnejša dognanja znanstvenikov vsega sveta o nastanku in kroženju naše zemlje, o oblikovanju nje površine in o zgodovini nje prebivalstva. Knjiga bo koristila prav vsakomur, saj daje pravilno pojmovanje o vsem, kar so glede naše zemlje ugotovili znanstveniki vseh dežel. Razpravica je lepo napisana v živahnem pripovednem tonu in se bere kot roman; obenem pa služi kot nekak vzor, kako posredovati znanost ljudstvu.

V zbirki Male knjižnice marksizma in leninizma je pri Cankarjevi založbi izšla brošura: **J. V. Stalina: Nove razmere — nove naloge gospodarske graditve.** Brošura vsebuje govor Stalina, ki ga je ta imel l. 1931 na konferenci sovjetskih gospodarstvenikov in v katerem je analiziral in tolmačil razna aktualna vprašanja, ki so nastala v zvezi z veliko industrializacijo sovjetske države .Tako daje Stalin odgovor na vprašanje dotoka delovne sile glede mezd, tehničnih kadrov itd. Ker torej obravnava knjiga probleme, ki so danes močno aktualni tudi v Jugoslaviji, bo služila zlasti našim gospodarstvenikom pa tudi vsem, ki se zanimajo za gospodarska vprašanja.

Prav tam je v brošuri izšel tudi govor jugoslovanskega ministra za industrijo Borisa Kidriča: O ekonomiji lokalnega gospodarstva, v katerem razčlenjuje avtor vse gospodarske probleme (planiranje, finansiranje ,cene, knjigovodstvo) krajevnih in mestnih ljudskih odborov, katerim je brošura predvsem namenjena.

Upravnim organom je namenjena tudi knjižica: **O novem načinu preskrbe,** v kateri je zbrano vse gradivo, ki se tiče novega načina ureditve preskrbe prebivalstva Jugoslavije. Knjižica vsebuje govore politikov in gospodarstvenikov ter vse zakone in uredbe oblasti o preskrbi.

R. S.

GLICINIJA, OKRAS

TRŽAŠKIH VRTOV

Tajne davne preteklosti naše domovine

Jamski medved

Nadaljujemo torej, kjer smo zadnjič prekinili. Kako naj si razlagamo različnost ostankov ogrodij jamskih medvedov?

Preden odgovorimo na to vprašanje, je treba ugotoviti še neko značilnost. V zgornjih mlajših plasteh prevladujejo po številu samci. Ugotovljenih je bilo trikrat več samcev, kakor samic. V dobi dolgih tisočletij se je razmerje vedno bolj slabšalo v prilog samcev. Nekaj podobnega je pri živalih, ki jih goji človek in jim ustvarja ugodne življenjske pogoje. Ni torej preveč tvegana zamisel, da je moral jamski medved dolga tisočletja živeti v zelo ugodnih življenjskih prilikah, ko je bilo dovolj toplote, dovolj hrane, nobenih pravih sovražnikov, sploh nobene borbe za obstanek. Moglo je to biti le v medledeni dobi, v kateri se je pomehkužil. Posledica je bila, da se je pojavila v rodu za rodom vedno večja raznolikost vrste in je začelo naraščati število samcev. Toda vse mine in medledeni dobi je sledila zadnja poledenitev. Podnebje je postalo hladno in hrana pičla. Zime, ki jih je moral jamski medved preživeti v jamah, so postajale vedno daljše. Začele so se pojavljati omenjene bolezni. Mladičem, ki so bili rojeni v začetku zime, je mogla nuditi samica le malo mleka. Nekateri so poginili takoj. Drugi so šele v pozni pomladi prišli popolnoma oslabljeni iz jame, in sicer prav v dobi zamenjave mlečnega zobovja. Mnogo jih je shiralo zaradi tega. Morda izvira tudi od tod tako velik odstotek kosti mladičev jamskega medveda. Podnebne razmere so se slabšale in preden je še minila zadnja poledenitev, so zadnji jamski medvedi izumrli. Njihove ostanke so prekrile kasneje nastajajoče plasti.

Na osnovi sestavljenih okostij in sledov, kako so se pripenjale mišice na kosti, je bilo napravljenih že več bolj ali manj posrečenih poskusov, prikazati podobo jamskega medveda. Močno oporo takim poskusom nudijo slike na jamskih stenah, ki jih je zlasti v Franciji risal ledenodobni človek. Za njegovo gospodarstvo je bil jamski medved velikega pomena. Precejšnje količine mesa so mu služile za prehrano in iz kosti je izdeloval razno orodje. Nenadomestljive pa so mu bile v poledenitveni dobi njegove kože, ki so ga ščitile pred mrazom. Ni se torej čuditi, če so raziskovalci opazili ponekod znake nekega češčenja jamskega medveda po človeku, kakor tudi še danes nekatera sibirska ljudstva obožujejo rjavega medveda.

Po velikosti je jamski medved močno prekašal rjavega medveda. Odrasel je bil večji od danes živečega amerikanskega grizlija. Tehtal je do 500 kg. Barva njegove dlake nam je še neznana. Dlaka je bila najbrž gosta in polna mrčesa. Na jamskih stenah so v določeni višini ohranjene še do danes kot ogledalo gladke ploskve, ki jih je izgladil jamski medved, ko se je s svojim telesom drgnil ob steno. Podobne obruse so ugotovili ponekod tudi v ozkih jamskih prehodih, skozi katere se je tlačil jamski medved. Poredko so se ohranili na stenah tudi sledovi njegovih dolgih krempljev.

Menda ne bo nihče oporekal trditvi, da ledenodobni človek in jamski medved nista bila istočasna posestnika jame. V jamo, ki je v njej prebival človek, jamski medved ni šel prezimovat. Pač pa je hodil človek stare kamene dobe v jame na lov za jamskim medvedom. Kakšen je bil način lova, moremo domnevati na osnovi raznih okolnosti, ki smo jih ugotovili pri raziskovanju in že nekaj omenili. Dasi jamski medved kot rastlinojedec ni bil preveč nevaren človeku, je moral biti v bližnjem boju prav opasen nasprotnik. Nekateri so domnevali, da ga je človek izdimil iz jame in pobil skalovjem, ki ga je imel pripravljenega nad jamskim vhodom. Mnogo pa je znakov, da je bil lov vendarle nekoliko drugačen. Ledenodobni človek se je pripravil zanj že v poletju, ko ni bilo v jami medvedov. Lovska družina, ki je prišla v jamo, je poiskala tesne prehode, skozi katere je moral jamski medved, če je hotel priti do svojih razmeroma toplih prezimovališč. Nastavili so na takih mestih pasti, v katere bi se moral ujeti jamski medved pri prehodu. Ohranile se pasti niso in zato ne vemo, kakšne so bile, lesene ali iz močnih spletenih rastlinskih vrvi. Nedvomno si je človek ob tej priliki tudi dobro ogledal ves položaj v jami, da bi se v nevarnosti lahko umaknil. Verjetno tedaj tudi ... zakuril v jami, temveč je nasp...no čim bolj odstranil sledove ...ega bivanja v jami.

Poletje je mi... noči so postajale daljše in h...nejše. Padel je v zgodnji jeseni p... sneg. Za medvede je prišel čas prezimovanja, a obenem tudi čas ...a. V bližini jamskega vhoda že ...kajo jamski lovci. Opremljeni s ...esenimi močnimi kiji, priprav...so si tudi nekaj kremenastih ...nikov, ki so jih našli v bližnjem potoku. Jama ni zelo velika, v n... bosta prišli ena ali dve medved... družini. In res, kmalu opazijo, ...ko se dviga po pobočju dobro...la in nosna medvedka, ki ji v ...ezni razdalji sledita mladiča pr...njega leta. Ustavlja se, ker se ji ...aj ne zdi v redu. Vendar končno ...gre v jamo. Komaj dobro iz... se zgrnejo od vseh strani drz... lovci, uderejo v jamo in zaženo ...omozanski vrišč. Preplašena hiti ...dvedka po dobro znanih stezah ...notranjost jame. Hiti skozi ozki ...hod, kjer je nastavljena past. ...aj jo zagrabi, ne more naprej, se ...penja, praska po stenah. Mladiča ...begata v strahu pred nevarnost... Skupina lovcev se naglo bliža ...ti medvedki. Od strani ji s kiji ...jajo zadati omamne udarce po ...u. Drugi planejo za mladičema. ...ega, vsega zbeganega hitro po...jo, drugemu se posreči s preč...jo rano uteči iz jame. Tudi me...dka je končno pobita, lov se je ...srečil. Skupnemu lovu sledi sk... delo. Med tem pridejo že tud...nske z otroki v jamo. Zanetijo ...nj. Ob ognju odbija starejši ...s kremenastim tolkačem spre...krhlje od kremenega prodnika ...merne odcepke popravi še tu i...m z udarci ob robu, da jim bo ...ina boljša. Služili bodo kot st...a in praskala. S seboj prinesen...kremenastimi rezili je že pre...na koža. Tam v bližini leže o...ki kosti še od prejšnjih lovo...kakor nalašč za odiranje kože. ...že je koža slečena, pričnejo z ...telesenjem živali. Po načrtu, kak...so to opravljali že od nekdaj. Mo... medvedja spodnja čeljustnica ...jo rabijo kot sekiro, zadaja s...ite udarce. Toge kite prereže ...ina kremena. S kremenastimi ...gali luščijo meso od kosti. S to...ki razbijejo kosti, da dosežejo pri...bljeni mozeg. Plen je skupna last, ...kor jim je skupno delo.

Tako mine ...e preteče tudi več dni, preden je ...opravljeno. Zlasti s kožami je ...mnogo dela, razmastiti jih je ...ba, osušiti, omehčati. Močni lov...so že odšli za nadaljnjim plen...ženske, starci in mladina so ost...dokler ne bo vse opravljeno. N...je lovska postaja stare kamene...pe zopet zapuščena, včasih za ...go vrsto let. Neomejeno gospo...v jami zopet jamski medve...

S. BRODAR

RUMENA REKA STRAH KITAJSKE

Večkrat beremo, da preplavlja Rumena reka svoje bregove in da ruši v svoji elementarni moči 200 m debele in 15 m visoke jezove; voda pokrije veliko pokrajin in na milijone ljudi je v nevarnosti, da utonejo ali pomrjejo od lakote. Zakaj?

NEIZMERNE ŠTEVILKE

Rumena reka je dolga od svojega 5000 m nad morjem ležečega izvira v Tibetu pa do izliva v zalivu Čili, 5000 km. V neštetih vijugah se vali ta veletok skozi številne pokrajine in večkrat napravlja po več sto metrov visoke slapove; v pokrajini Kansu je tak slap visok skoraj 1000 m. V severno kitajski nižini je v reki toliko rumene ilovice, da se je v dobi tisočletij njena struga povsem zamašila in se je zato smer reke večkrat izpremenila.

Kitajci so se morali v vseh zgodovinskih dobah najbolj brigati za to, kako bi ukrotili divjanje besnečega veletoka. In tako je razumljivo, da je vodna gladina Rumene reke ali Huanghoja včasih na stotine milj daleč nad ravnino med 10 do 15 m visokimi nasipi. Če se ti nasipi samo na enem mestu porušijo, je nesreča tu.

USODA MILIJONOV LJUDI

Doslej ni še nobena reka na svetu zahtevala toliko žrtev zase kot Huangho, ki je na Kitajskem druga največja reka in je hkrati najbolj zahrbtna in skrivnostna. Noben jez ali nasip ne more ukrotiti besnenja Rumene reke.

Z nepojmljivo brzino se vali umazanorjavo valovje skozi gosto naseljene pokrajine severne in srednje kitajske ravnine, pri čemer se ogromni deli dežele potopijo v eno samo jezero, ki se iz njega ne dviga noben grič, nobeno drevo, nobena streha. Mrtva trupla, mrhovina, drevesa s koreninami, hišna oprema, razbiti čolni, to je vse, kar po več tednov dolgo in na stotine kilometrov daleč odnašajo valovi Rumene reke. Krog sto milijonov ljudi pa živi na porečju Huanghoja.

Na osvobojenem ozemlju Kitajske, kjer je ljudska oblast prevzela vodstvo v roke, se že obnavljajo nasipi, ki jih je uničilo zadnje besnenje Rumene reke.

List iz Tržaškega kulturnega življenja

O PEVSKEM DRUŠTVU „ZVONIMIR" IZ ROCOLA

V zadnji številki našega lista smo objavili članek «Tržaške narodne pesmi» izpod peresa tov. D. P. Avtor članka je izrazil željo in potrebo, da se še kdo drugi oglasi v našem listu ali kje drugje, o tej temi, ki posega v našo slovensko tržaško kulturno zgodovino, ki je najboljši dokaz naše slovenske nacionalne biti v Trstu, preden je italijanski fašizem položil manjo morilsko roko. V prvi vrsti so bili k delu pozvani glasbeni strokovnjaki. Medtem ko pričakujemo njih odziva, se je oglasil v našem uredništvu eden izmed veteranov slovenskega ljudskega zborovskega udejstvovanja v Trstu tov. Kolombin Anton.

«Če ste pisali in prinesli sliki o pevskih društvih «Velesila» in «Slava», morate tudi kaj napisati o rocolskem zboru «Zvonimir», se nam je predstavil in izročil fotografijo — enega izmed svojih dragocenih dokumentov kulturnega udejstvovanja v mladih letih. Tov. Kolombin nam je marsikaj zanimivega povedal iz svoje mladosti, oziroma iz življenja in borbe tržaškega slovenskega delovnega človeka v dobi pred 40 leti. O zgodovini pevskega društva «Zvonimir» pa v kratkem naslednje: V času cvetočega prosvetnega društvenega življenja v Trstu in njegovi neposredni okolici, v času, ko sta škedenjska «Velesila» in magdalenska «Slava» že lepo razvili svoje zborno petje, so se tudi Rocolčani ogreli za svoj lastni pevski zbor. Velika volja in požrtvovalnost sta premagali začetne težave in l. 1905 so tudi v Rocolu že imeli svoje pevsko društvo «Zvonimir». Med najmarljivejšimi organizatorji je bil prav tov. Kolombin. Zbor je bil mešan in so ga sestavljali sami Rocolčani, okrog 50 po številu. Prvi dirigent zbora je bil Kralj iz Trebč, ki je učil tudi «Ilirijo»; za njim je vodil zbor Lah, učitelj doma s Krasa, ki je prav tako učil «Ilirijo», tretji vodja zbora pa je bil prof. Vogrič, ki ga je vodil do zadnjega, ko je moral utihniti skupno z vsem ostalim slovenskim kulturnim življenjem, še pred uradnim nastopom fašizma. Predsednik društva «Zvonimir» je bil ves čas tov. Kolombin. Zbor je nastopal in vadil v dvorani Škilana Antona, hodil pa je seveda tudi na gostovanja v druge kraje bližnje tržaške okolice. Tako je zbor večkrat nastopal v Sv. Ivanu, v Bazovici, Barkovljah, Dolini itd.

Rocolski pevci so gojili predvsem slovensko narodno pesem, pa tudi po kakšni umetni so segli. Najbolj so užigale znane: «V boj, v boj!», «Z bratsko», «Slava delu», «Kvišku bratje», razne napitnice, podoknice in podobne. Društvo «Zvonimir» je imelo tudi dramatski odsek, ki je večkrat postavil na domači oder razne veseloigre, med katerimi največkrat «Tri tičke».

Z nastopom fašizma se je slovenska pesem na Tržaškem morala umakniti v najskritejše zasebne prostore. Tam so naši očetje še naprej gojili svojo pesem, izpostavljeni zasledovanju fašističnih vohunov, preganjanju in konfinacijam. Kljub vsemu ni fašizem v 25 letih dosegel tega, kar je hotel — zatreti slovenski živelj v Trstu in narediti iz slovenske zemlje italijansko. Zmagala je uporna in borbena volja slovenskih ljudi, zmagala je slovenska svobodoljubnost, ki se je tajno organizirala in pripravljala na velike dni, v katerih je odigrala velepomembno vlogo za osvoboditev večine slovenskega naroda. Prav ista svobodljubnost danes kljubuje na Tržaškem ozemlju novim preganjalcem slovenske kulture. Po porazu fašizma je pevsko društvo «Zvonimir» v Rocolu oživelo pod novim imenom slovenskega narodnega junaka «Marušiča».

Ob pripovedovanju se tov. Kolombin povrača v čase svoje mladosti in jih primerja s sedanjimi. «Saj greš», pravi, «toda tistih časov, ki smo jih včasih imeli, ni več». In še doda: «In ljudje so prezaposleni. Današnji čas terja od slovenskega človeka v Trstu vsestranskega udejstvovanja. Na vseh področjih javnega življenja se mora udejstvovati vsakdo, da se upremo novemu navalu nepoklicanih tujcev in da zmagamo tudi drugič. Vidite, jaz sem že star, pa zaradi starosti marsičesa, kar bi rad, ne zmorem. Hotel bi z mlajšimi v borbo za to, kar nam kradejo in kar je naše. Naredim, kar morem. Pri obeh prvomajskih proslavah sem sodeloval pri združenih godbah kot bobnar. Tudi letos vem, da me bodo poklicali. In šel bom».

Naj bo tov. Kolombin zgled tudi drugim, tako v pogledu seznanjanja naše javnosti z odlomki iz tržaške kulturne zgodovine kakor v pogledu udeležbe pri letošnji prvomajski proslavi.

ENZE

Za oceanom

vladata strah in teror

V al reakcije se širi po Severni Ameriki od bregov Atlantika do obrežja Tihega oceana. V deželi prekipeva reakcionarni duh, ki ga čutimo v govorih po radiu, v časopisih in ki se odraža tudi mnogim ljudem na obrazu. Preganjajo rdeče; toda za rdeče ne smatrajo samo komunistov; v današnji Ameriki zadostuje, da si pošten človek in da slepo ne slediš vojnim hujskačem, pa že veljaš za rdečega.

Gospodarji Amerike vidijo povsod vohune, iščejo jih pod posteljami, pod omarami, pod stoli, kar precej smešno učinkuje.

Vojni hujskači kričijo povsod svojo propagando. V Bruklinu, v neki newyorški četrti, sem ne vratih glasbene akademije prebral objavo o predavanju pod slikovitim naslovom: «Kakšen bo konec, ko se bo Vzhod srečal z Zapadom v prihodnji uničevalni vojni? Predavatelji so si vzeli za načelo, da je vojna med Vzhodom in Zapadom neizbežna in vsa razmišljanja strnili v vprašanje: kdo bo zmagal.

V Ameriki preizkušajo lojalnost nekaj milijonov državnih uslužbencev od nočnega čuvaja do uradnikov ministrstva. V mnogih ministrstvih v Washingtonu, posebno pa v upravnem področju ministra Marshalla so vse progresivne uradnike odpustili.

«Danes bi Jeffersona ali Lincolna vrgli iz vlade kot nevarni in nelojalni osebi», piše progresivni dnevnik «New republic».

Nek ameriški list je o preizkušnji lojalnosti prinesel takole karikaturo: Star vaški poštar reče neki gospodinji, ko ji izroča pošto: «Jutri pošte ne boste prejeli, ker grem preizkušat svojo lojalnost.» To se smešno sliši, toda tako je življenje v današnji Ameriki.

«Komisija za protiamerikansko aktivnost» je nedavno v Washingtonu vodila javni proces o komunistični epidemiji v kinopodjetjih v Hollywodu. Ta proces je bil naperjen proti dvema filmoma: «Misija v Moskvo» in «Pesem Rusije». Ameriška buržuazija si ne more odpustiti, da sta iz Hollywooda izšla dva lepa, čeprav preprosta filma o Sovjetski zvezi.

Od filmskih igralk, ki nimajo nobenih odnosov do politike, so zahtevali, da odgovore na vprašanje, ali je komunizem dober ali slab. Te so izredno resno izjavile, da je komunizem slaba stvar. Manjkalo bi samo še, da pokličejo miško iz Micky Miške, da se izrazi proti komunizmu in komunistom.

V ZDA se je razširil tako imenovani «mali teror». Njegova žrtev najprej izgubi delo, kar je velika grožnja v kapitalističnih razmerah. Čim izgubi mali človek v Ameriki službo, izgubi tla pod nogami. Če si hoče najti novo delo, mora često spremeniti kraj bivanja, kar ima slabe posledice za družino. Okrog žrtve «malega terorja» se širi atmosfera socialnega bojkota, Amerikanec izgubi občutek socialne varnosti, iz dneva v dan lahko pričakuje, da ga zadene lopar «malega terorja» in tedaj ga zakoni več ne ščitijo.

Ameriške policijske oblasti si izmišljajo vsemogoče sodne postopke proti progresivnim delavcem. Zapro jih pod vsakovrstnimi neumnimi pretvezami, češ da so kake stvari napačno obravnavali in sodišče izreka nad njimi stroge sodbe. Seveda sodišče zamolči, da je pravi vzrok vsake obsodbe le progresivno prepričanje in progresivna delavnost obtožencev.

V današnji Ameriki slišimo o masovnih aretacijah «rdečih». Preteklega leta je Rogge, bivši pomočnik pravosodnega ministrstva v Rooseveltovem kabinetu, izjavil, da namerava vlada v noči od 15. na 16. novembra izvesti masovne aretacije, neke vrste šentjernejsko noč, da obračuna z rdečimi.

To noč se mi je posrečilo biti v gosteh pri nekem Američanu, čigar starši so se priselili v Ameriko iz carske Rusije. On goji simpatije do Rusije ter do ruskega naroda in čeprav ni komunist, je član Društva ameriško - sovjetskega prijateljstva. Pri njem se je zbralo nekaj članov tega društva. Razgovarjali so se o izjavi Roggeja ter o šentjernejski noči, in opazil sem, kako so se ob vsakem ropotu zaskrbljeno ozirali proti vratom. Tako je vzdušje strahu, ki ga ustvarjajo v svoji deželi gospodarji Amerike. To vzdušje tudi dobro karakterizira resolucija ljudskega kongresa zedinjenih delavcev elektro in radioindustrije v ZDA. V njej beremo: Delavci in državni uradniki so preplašeni, inkvizitorji in ovaduhi so v vladi in tovarnah. Wall Street spodkopuje demokratično svobodo ljudstva, da bi nas priklenil k denarnim vrečam trustov. Ta resolucija ne pretirava.

Zelo so prekoračili meje dostojnosti ameriški rasisti. V sovjetskem tisku je bilo že precej napisanega o položaju črncev — o teh brezpravnežih v ZDA. V zadnjem času preganjajo v Ameriki tudi prebivalce drugih narodnosti, in sicer Meksikance, Italijane in Žide.

Antisemitizem je v Ameriki zavzel prav neokusne oblike. Svojčas so v Nuernbergu obsodili glavnega Hitlerjevega antisemita Streicherja. Obdolžen je bil, da je izdajal hujskaški antisemitski listič. Medtem pa izhaja sedaj v Ameriki 48 posebnih antisemitskih izdaj časopisov in revij, ki spominjajo na listič Streicherja.

V Ameriki sedaj javno uničujejo spomine na Roosevelta. Po časopisih izhajajo članki, na knjižnem trgu se javljajo knjige, v katerih očitajo Rooseveltu breznačelnost, egoizem, krutost in stremljenje k diktaturi.

Eden prvih fašistov v Ameriki Hew Long, ki je bil umorjen v tridesetih letih, je dejal: Lahko bi bilo prenesti fašizem v Ameriko, samo imenovati bi ga morali antifašizem. Ta recept tudi upoštevajo današnji gospodarji Amerike. Oni govoričijo o demokraciji, o svobodi, o človeških pravicah, v resnici pa naglo fašistizirajo deželo.

Vzpon reakcije prihaja do izraza tudi v zunanji politiki ZDA. Dokaz za to sta zloglasna Trumanova doktrina in Marshallov plan. To so avanturistični poskusi, kako zasužnjiti svet, podrediti ga amerikanskim monopolom ter povsod uničiti napredne organizacije. Marshallov plan je v znatni meri posledica ekonomske krize, ki se približuje Združenim državam Amerike. Zelo so poskočile cene; na borzi čutimo valovanje, ki spominja na sunke oddaljenega potresa.

Vladajočim krogom se je doslej posrečilo odmakniti gospodarsko krizo, predvsem s tem, da pospešujejo izvoz v inozemstvo. Izvoz predstavlja edini ventil gospodarstva ZDA. V preteklem letu se jim je posrečilo izvoziti za 11 milijard dolarjev blaga več kot so ga uvozili. Ta razlika 11 milijard dolarjev med uvozom in izvozom pomeni neusmiljeno izčrpavanje valute in zlata drugih dežel. Razumljivo je, da dežele, ki so obubožale po drugi svetovni vojni, ne morejo vedno imeti dolarjev in zlata. Jasno, da se enkrat njih zaklad izčrpajo.

Ameriški kapitalizem ne bo ušel gospodarski katastrofi. Zloglasni Marshallov plan so si izmislili predvsem za to, da bi zadržali preteč polom ameriškega gospodarstva. ZDA dajejo zapadnoevropskim državam kredite, da bi jih prisilile nakupiti ameriško blago in obenem preusmeriti njihovo gospodarstvo tako, kot je to ugodno za ameriške monopole. Po Marshallovem planu naj bi dobile zapadnoevropske države po nekaj milijard dolarjev posojila na leto, toda razlika med izvozom in uvozom naj bi se ohranila.

Popolnoma jasno pa je, da Marshallov plan, pa naj bo v kakršni koli obliki, ne more vzdržati ameriškega izvoza na današnji višini. S planom ali brez njega bo izvoz iz ZDA moral pasti. Melanholično pripominja wallstreetski časopis «Business week», da priznavajo celo ameriški aferisti, da preti ZDA gospodarska kriza.

Toda Marshallov plan ni bil zamišljen samo kot sredstvo, ki naj bi preprečilo krizo v ZDA, temveč tudi, da zaduši napredne organizacije v zapadni Evropi.

Zanimivo je, da delajo sedaj v Ameriki tudi človekoljubna dejanja le zaradi borbe proti komunizmu. Nedavno so z veliko propagando organizirali vlak z živili za zapadno Evropo. Ta se je pomikal od zapadne obale ZDA na vzhodno obalo in zbiral na svojem pohodu prostovoljne prispevke. Organizatorji akcije niso govorili darovalcem o stradajoči Franciji ali Italiji, pač pa so vzklikali: «Amerikanci, prispevajte svoj delež za borbo proti komunizmu!»

Kar vrti se v glavah mnogih vladajočih v Ameriki. Zdi se jim, da smejo predpisovati drugim deželam državni ustroj, zunanjo in notranjo politiko, zakonodajo... Ameriški imperialisti ne računajo z realnostjo; oni nočejo vedeti, da je nacionalna zavest narodov neizmerno narasla v naši dobi, da so ti narodi prešli težko šolo borbe proti fašističnim tlačiteljem in da so si pri tem znali ohraniti svoje bistvo. Ti narodi znajo ščititi svojo svobodo in neodvisnost pred izkoriščanjem imperialistov.

Vendar so se kljub valu reakcije, ki je zapljuskal po ZDA, tam ohranili še mnogi pošteni in pogumni ljudje, ki se ne puste kar tako ugnati.

Ko je kampanja dosegla višek proti Sovjetski zvezi in proti rdečim, ni bilo na mitingu Društva ameriško-sovjetskega prijateljstva v New Yorku ob 30-letnici Oktobrske socialistične revolucije nič manj udeležencev kot lansko leto. Mnogi preprosti ljudje v Ameriki so poslali pisma z izrazi simpatij sovjetski delegaciji na zasedanje skupščine Organizacije združenih narodov, čeprav so vedeli, da bi to za njih lahko imelo neprijetne posledice.

Inteligenca v ZDA se prav tako kot prej zelo zanima za sovjetsko kulturo in umetnost. Znameniti črnski pevec Pol Robson je izjavil, da študira v ruščini vlogo carja Borisa iz opere Boris Godunov, ker upa, da bo v tej vlogi nastopil v Velikem gledališču opere in baleta v Moskvi.

Ameriški komunisti vztrajajo kljub pritisku reakcionarnih državnih sil. Zvezna preiskovalna pisarna pošilja v kompartijo ogromno število vohunov, kar je vidno na vsakem procesu v Ameriki. Ko vstopi v Ameriki komunist v partijo, ve, da ga čaka preganjanje, toda on vstopi v imenu borbe za boljšo bodočnost svojega naroda.

Laže je za pravega Amerikanca, če je že zmlada v šolskih klopeh slišal o vojni za neodvisnost, o državljanski vojni, o Lincolnu in je sam prodrl v napredne ideje. Če pa mora preprost človek, ki ni nikdar razmišljal, za svoje demokratične ideje trpeti, ni čudno, če postane pred «malim terorjem» malodušen in se začne spraševati, kako bo. Njemu je težko tvegati delo.

Mnogi napredni ljudje preživljajo veliko duševno krizo. To se včasih pripeti tudi pomembnejšim voditeljem progresivnega tabora.

V New Yorku sem gledal igro, ki je obravnavala duševno borbo progresivnega Amerikanca, ki išče pravo pot. Nisem gledal na oder, pač pa po ljudeh. Dvorana je bila nabito polna in ljudje so kar zadrževali dih. Vidno je bilo, da sami doživljajo to, kar igrajo na odru.

Za progresivno delovanje v Ameriki je izrednega pomena ustanovitev nove stranke po Henryju Wallace-u in njegovih somišljenikih. Ta stranka bo združevala pristaše progresa v Ameriki in jim dala prepričljivo vero v lastne sile. Lahko trdimo, da pridobiva ta stranka že od prvih korakih tak vpliv, da bodo morali protivniki z njo resno računati. Obstoj take stranke je v ameriškem političnem življenju važna uzda za reakcionarje in vojne hujskače.

Na splošno so Amerikanci zdravo demokratično in miroljubno ljudstvo, ki ga ni lahko upogniti z metodami terorja, pa naj zavzame ta kakršno koli obliko.

KIP »SVOBODE«

PRIMORSKI ljudski napisi

(Nadaljevanje št. 18)

Ni dolgo tega, kar me je prof. J. Seražin v Trstu opomnil na star nejasen napis iz 18. stoletja na vodnjaku pri Turkovem mlinu v Sepuljah. Baje da si je ta in oni brez uspeha belil z njim glavo. S svoje strani moram priznati, da sem že neštetokrat šel in se peljal mimo Turkovega mlina, vendar nisem opazil niti vodnjaka, kaj šele napisa na njem.

Napisov iz 18. stoletja ne najdemo ravno za vsakim vogalom, zato je postalo vprašanje razrešitve pravkar omenjenega napisa, ki ga je sprožil prof. Seražin, ljubljivega. Iz Sežane je takoj ponudil svojo pomoč pri tem delu g. Ciril, ki ima prav za prav zaslugo za to, da napis danes lepo predstavimo bralcem. Toda ta in oni je verjetno tudi sam rad izuril v branju starih napisov, zato prinašamo veren posnetek celotnega teksta. Priti do takega posnetka ni težko, saj celo otroci poznajo ta tehnični postopek: pod papir denejo vinar, nato drsajo čez s topim koncem svinčnika in kmalu se prikaže odtis. Prav tak je v bistvu tudi postopek v našem primeru, le da dobimo na papirju negativen odtis, ker so črke navadno izdolbene.

(51).

Ob cesti med Tomajem in Križem v višini Sepulj na Krasu stoji mlin z žago ali «Turkov malin», kakor pravimo kratko domačini. Pred hišo je murva in pod murvo vodnjak. «Sapa» (gornji, vidni del vodnjaka) je bila že dvakrat prestavljena. Prvič jo je stari oče rajnkega Turka kupil v Utovljah in jo prepeljal na domači borjač v Sepulje. Od tod pa se je drugič selila na vodnjak pred mlin (ok. leta 1905; podatki po pripovedovanju mlinarja Pepota). Sapa je sestavljena iz treh kamnov. Na prednji strani — proti cesti — je v križnem okvirju izklesano znamenje «sveto sladko», pod njim goreče srce, okoli pa devet zvezd. V spodnjem delu okvira piše:

O čestitu
toje (=tvoje) svje=
tu ime Jezus.
OZESTITV
TOIESVIE
TVIMEIESUS

Levo in desno od križnega okvira pa je kamnar vklesal za spomin tudi nekaj podatkov o sebi oz. o pravkar izvršenem delu. Že nekajkrat smo imeli priložnost podčrtati, s kakšnim samozadovoljstvom ljudski mojstri izjavljajo, da so samouki, da se niso nikjer učili, da je to in to njihovo prvo delo in podobno. Tudi tukaj imamo lep primer, do sedaj prav za prav najstarejši te vrste: Jakob Antončič poudarja, da je delal «na prvo» in «samouk» — leta 1797.

TVIEDEILAVIA
KOP. NTONZE
Z. NEPARV. SA
Tu je dejlau Ja=
kop (A)ntonči=
č na pr(v)u sa=

Tako na levi strani. Na desni pa sledi:

SAMOVK. VLLT
1797
Samouk v l(e)t(u)
1797

(Vse tri risbe po negativnih odtisih Cirila Kobala, Sežana).

Antončiči so doma v Utovljah. V župnijskih matičnih knjigah v Tomaju in po morebitnih drugih delih iste roke bi se dalo morda izvedeti še kaj več o mojstru **Jakobu Antončiču**. Ker gre za dela izpod konca 18. stoletja, torej približno 50 let starejša kakor v primeru mojstra **Jakoba Orla iz Avbera**, veljajo tukaj še v večji meri vsa priporočila, ki smo jih naslovili primorskim bralcem v nadaljevanju št. 16.

(Se nadaljuje)

STRAN NAŠIH KMETOVALCEV

ODKUP SADJA IN ZELENJAVE
po vezanih cenah v Kopršči ni

Istrski griči so vsi v cvetju in zelenju. Prvi grah se je že pojavil na trgu in v nekaj dneh bodo tudi češnje razveselile, ne samo otroke, ampak predvsem kmetovalce, ki bodo s svojimi prvimi pridelki začeli mašiti luknje v svojem gospodarstvu.

Podjetje «Fructus» je že začelo odkupovati v prosti prodaji, dočim se zadruge pripravljajo, da omogočijo odpošiljatev sadja in zelenjave iz najbolj oddaljenih vasi.

Da bo zbiranje sadja in zelenjave čim uspešneje poteklo in ob sodelovanju čim širših kmečkih množic, se je v Koprščini ustanovilo več novih kmetijsko-nabavno prodajnih zadrug. V področju vsakega K. L. O. bo delovala najmanj ena zadruga, v kateri bodo včlanjeni skoraj vsi kmetovalci.

Zbiranje sadja in zelenjave po poedinih zadrugah je treba organizirati tako, da ne bo vzbujalo nejevolje pri proizvajalcih in ne pri zadrugah. Posebno bo to važno pri sortiranju pridelkov, kajti prejšnja leta so se zadruge pritoževale nad brezvestnostjo članov, ki niso upoštevali navodil o izbiri in ločenju sadja ter zelenjave po kakovosti, proizvajalci pa so se pritoževali nad zbiralci, da niso upoštevali vrednosti sadja ter bili pri oceni pristranski.

Letos so zadruge poslale svoje zbiralce na tečaj in sicer v Novi Gorici in v Kopru. Na teh tečajih so zbiralci dobili potrebna navodila, kako je treba sadje in zelenjavo prevzemati, kako ocenjevati in kako omotati. Zadruge skušajo torej preprečiti pritožbe in zato so najele zbiralce, ki poznajo želje in običaje proizvajalcev svojega okoliša. —

Tudi pridelovalci bodo morali skrbeti, da se ne bodo zadruge pritoževale nad njimi, paziti bodo morali na kakovost pridelka, da bo zdrav in zrel, primeren za prevoz, brez kvarnih posledic. Blago bo moral odbrati že proizvajalec sam, tako da bodo v zbiralnici takoj vedeli, v katero vrsto spada. Prevare bodo v škodo proizvajalcu in ne kupcu. Kmetovalci morajo spoznati, da bosta samo solidarnost in resnost dvignili ceno pridelkom.

Ako se bodo kmetovalci držali navodil, bodo olajšali zadrugam poslovanje, sebi pa zagrenjenost.

Kmetje ne smejo pozabiti, da so zadruge njih ustanove in da vsako škodo, ki jo trpi zadruga, občutijo oni sami. Pazijo naj, da bo odkup potekal v redu in izločijo naj iz svoje srede špekulante in saboterje, ki bi hoteli zadrugi škodovati.

Letos bo odkup sadja in zelenjave še bolj važen, ker bodo nekatere pridelke odkupili po vezanih cenah in si bodo tako kmetovalci že sedaj spomladi lahko nabavili svoje potrebščine po vezanih cenah.

Mnogi kmetje se bodo polakomnili visokih cen za svoje pridelke v svobodni prodaji, toda razočarali se bodo, ko bodo videli, kakšne ugodnosti bodo deležni tisti, ki bodo svoje pridelke oddali po nižjih enotnih vezanih cenah.

Že sedaj opozarjamo, da je z vezanimi cenami v zvezi tudi obdavčevanje ne glede na velike prednosti, ki jih imajo kmetovalci že pri nabavi industrijskih proizvodov za svojo potrebo.

Letošnji pridelek sadja in zelenjave dobro obeta, kar morajo kmetovalci zadrug in odgovorni gospodarstveniki dobro izkoristiti: pridelke naj dobro plasirajo na domačem in tujem trgu in pridelke, ki služijo industriji, pripravijo tako, da ne bo šlo ničesar v kvar.

Posebno bo treba paziti pri paradižnikovi mezgi, da se je napravi čim več, ker je bilo po njej veliko povpraševanje.

Ako bodo proizvajalci in zadruge sporazumno delali, bo naše kmetijsko gospodarstvo imelo velik dohodek. S. C.

GOJITEV KORUZE

Pomladanska setev in saditev je skoraj pri kraju. Pustili smo še nekaj njiv, ki jih pa bomo posejali s koruzo! Vemo, da pri nas pridelek ni visok, mogel bi pa biti mnogo višji, ako bi kmetje ravnali tako kot je potrebno, in sicer:

Koruza ljubi globoko zrahljano zemljo, torej moramo orati globoko! Le v globoko izorani zemlji se more nabrati voda in le v taki zemlji more koruza popolnoma razviti svoje korenine. Zemljo za koruzo bi morali zorati že jeseni ali vsaj v zimskem času, ker tedaj si zemlja lahko nabere največ vlage. Pri nas zgodnje oranje sploh ni v navadi, a bi zelo mnogo koristilo.

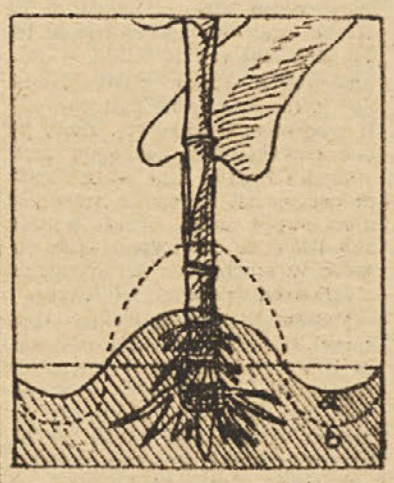

OSIPANJE MORA BITI ZMERNO!

a) PRAVILNO OSUTA KORUZA.

b) PREVISOKO OSUTA KORUZA LAHKO POVZROČI PRENAGLO OSUSENJE, NA ŠKODO KORENIN.

Gnojiti moramo koruzi dobro, predvsem z domačim hlevskim gnojem, kateremu dodamo na vsakih 100 m2 še 3 kg superjosfata, 1/2 kg 40% kalijeve soli. Hlevski gnoj, superjosfat in kalijevo sol potrosimo pred oranjem. Ako nimamo hlevskega gnoja in moramo gnojiti le z umetnimi gnojili, uporabljamo dvojno količino navedenih umetnih gnojil.

Za seme izberimo le take storže, ki so zgoraj in spodaj približno enako debeli in na katerih sedi zrnje v ravnih črtah. Taki storži imajo največ in najlepše razvita zrna, kar se tudi podeduje. Uporabljamo samo seme iz sredine storža. Seme odberimo vedno že na njivi, ko pobiramo koruzo. Kdor ni tega storil, naj tega ne pozabi jeseni. Izberemo take rastline, ki imajo največ in najbolj razvite storže.

S setvijo ni treba prehitevati. Pravi čas zanjo je, ko se zemlja ogreje na 8 do 10 stopinj. Če sejemo prej, rastline zaostajajo v rasti, a vsakdo ve, da zaostale rastline nikoli ne dosežejo iste rasti kot tiste, ki se takoj od začetka nemoteno razvijajo. Najbolje je, da sejemo koruzo v vrste, ki so druga od druge 70 do 80 cm oddaljene. V redeh pa sejemo na razdaljo 40 cm, če pustimo po eno rastlino, oziroma 70 do 80 cm, če pustimo po dve rastlini v gnezdu. Globina setve znaša pri nas na Primorskem 10 do 12 cm. Čim bolj se moramo bati poletne suše, tem bolj globoko sejemo, sicer korenine ne dosežejo vlažnih plasti orne zemlje v času suše, tem bolj pa moramo tudi paziti na pravilno razdaljo rastlin, da bo polje enakomerno zasenčeno.

Ako je bilo lansko leto mnogo snetljikave koruze (gobave), omočimo seme pred setvijo v 2% raztopini modre galice, da se tako uničijo trosi (črni prah), ki povzročajo snetljikavost.

Takoj ko koruza vzkali, čim je zunaj po vsem polju, je čas za brananje z lahko brano. Plevel, ki je istočasno vzkalil, ga z bramanjem spravimo na površino in izpostavimo soncu, kjer se posuši. Za brananje ne uporabljamo naše domače brane v obliki trapeza, temveč 2-3 delne gibljive železne brane s tankimi zobci.

Navado imamo, da koruzo, ko je že okoli pol metra visoka, to je pri zadnjem okopavanju in osipanju, razredčimo. To navado moramo opustiti! Razredčimo jo že tedaj, ko je napravila tri liste. Dolgotrajno razredčevanje zmanjšuje donos do 10%. Pri razredčevanju ne vlačimo počasi iz zemlje, da ne oškodujemo korenin rastlinam, ki smo jih pustili v zemlji.

Ko smo enkrat koruzo razredčili, jo tudi okopljemo kakih 10 do 12 cm globoko. S tem delom uničimo plevel, zrahljamo zemljo, da more temeljito vpijati padavine v maju in juniju in vlago ohraniti za rast rastlin. Okopavamo z motiko, a še bolje je, kdor more, z okopalnikom! S tretjim okopavanjem, ne pa z osipanjem, ki ga izvršimo 10 do 14 dni čim globlje, želimo pripraviti rastlini najugodnejše pogoje za vsrkavanje padavin, za uspešno oplojenje in poznejše polnjenje zrna z rezervno hrano. V tem času tudi lahko dodatno gnojimo rastlini z dušičnimi gnojili, bodisi z gnojnico ali pa amoniakalnim umetnim gnojilom. Čilski soliter kot nitratno gnojilo ne prihaja v poštev.

Osipanje, že nekoliko nakazano pri tretjem okopavanju, je tisto opravilo, s katerim zvamemo zemljo, bodisi z motiko ali osipalnikom, med vrstami koruze in jo obložimo. Z osipanjem želimo doseči dvojno: dati rastlini trdnost, ker je s svojimi koreninami zelo slabo zasidrana v zemlji, ter povzročiti razvoj pomožnih korenin takoj nad površjem zemlje. Te korenine so koristne ne samo za vkoreničenje rastline, ki se s svojo raščo oteži in teže kljubuje vetru, temveč tudi zaradi vsrkavanja vlage iz zemlje.

Tako moramo obdelovati koruzo, ako hočemo doseči dober in zadovoljiv pridelek. Ako vsako obdelovanje izvršimo ob pravem času, si bomo prihranili tudi mnogo truda in izdatkov. K zaključku bi omenil še neko opravilo, ki ga izvajajo naši kmetovalci pri koruzi. Skoraj vsi odrežejo oni del stebla, ki je nad storžem in na katerem je zastavica — moški cvet. To delajmo tudi v bodoče, ako to ravno zahteva pomanjkanje krme, a ne odrežimo nikdar prej, preden niso osušeni lasi, ki mole iz storža. Liste pod storžem oberemo šele tedaj, ko so vsaj do srede suhi. Nesmiselno je prisiliti koruzo k zorenju s tem, da odrežemo liste, ker s tem uničimo pridelek, ki zavisi ravno od razvoja listov.

Mlečne kislinske bakterije

Ni panoge v kmetijstvu, ki bi bila tako navezana na poznavanje bakteriologije, kakor je sirarstvo, oziroma mlekarstvo. Skoraj vse napake mleka so bakterijskega izvora — vse zorenje sira vodijo bakterije. In kaj vemo njih?

Bakterije so enostanična bitja. Njih stanica, lahko bi rekli mehurček, meri v premeru 0.5 do 2 mikrona, dolžina je različna. Mikron je tisoči del enega milimetra. V prostoru 1 kubičnega milimetra lahko naštejemo kar 1 milijardo (1000 milijonov) bakterij. Sestoje se iz žive beljakovine, protoplazme, ki jo obdaja tanka kožica, membrana. Čim je dosegla stanica bakterije svojo pravo velikost, se v ugodnih prilikah cepi. Po sredini stanice se napravi mrenica, ki jo deli na dva dela. Ko ti dve stanici dorasteta, se delita dalje. Od tod ime «glivice cepljivke». Pri opazovanju bakterji se poslužujemo drobnogleda, mikroskopa; nekatere vrste bakterij opazimo, čim nam jih mikroskop poveča 300 do 400 krat, večina pa zahteva vsaj 800 kratno povečanje, da jih oko opazi kot drobne pike.

Če ne upoštevamo raznih napak mleka, ki so posledica bolezni v živali ali v vimenu, ali ki nastopajo zaradi nesnage, ima sirarska praksa nekako v koristni smeri opravila z dvema vrstama bakterij. Tem bakterijam služi za hrano sestavni sladkor mleka, ki ga pretvarjajo v mlečno kislino. Od tod imamo «mlečne kislinske bakterije», ki sodelujejo pri razkrajanju sirnine, torej pri zorenju sira, vendar vsaka v svoji razvojni dobi in vsaka v svojih pogojnih prilikah. Imamo dve vrsti teh bakterij:

1. MASLARSKE BAKTERIJE. Če izdelujemo presno maslo iz pasterizirane, umetno okisane smetane, se poslužujemo tako imenovanih bakterijskih kultur ali čistega nasada bakterij, ki ga dobimo v prahu ali pa tekočega. Bakterije v teh nasadih so vse okrogle in spadajo v skupino «kokov», v vrsto «Streptococus lactis». Kisline tvorijo navadno toliko, kolikor je potrebujejo, da se mleko pri sobni temperaturi strdi. Mleku dajo nežno-kisel okus in ene več, druge manj arome, ki se med zorenjem (kisanjem») smetane prenese na tolščene kroglice, oziroma na surovo maslo. Uspevajo najbolje pri toploti 24 st. C ter razmeroma slabo pri toplotah nad 60 st. C. Najdemo jih povsod v naravi in vedno, čeprav ne v veliki meri v navadnem kislem mleku; razkrajajo sirnino in tako vodijo zorenje sira. V sirarstvu jim pripada predvsem naloga, da vodijo v stiskalnici in prvi teden v solilni kleti boj z glivicami nesnage, s tako imenovanimi «coli- in aerogenes-bakterijami», ki povzročajo napihovanje sira in ki pri približno 20 st. C uspevajo slabše kot mlečni streptokoki (njih optimum je 36—38 stopinj C). V sirarnah, kjer se morajo često boriti z napihovanjem sira, je prav, da dodamo mleku za sir vedno tudi manjše količine streptokokov v obliki maslarske kulture (1/2 do 1 liter umetno okisanega posnetega mleka na 100 l mleka v kotlu) — nikdar toliko, da bi se kislina mleka v kotlu povišala čez običajno, najboljšo mero.

2. SIRARSKE BAKTERIJE so palčaste glivice 0.2 do 2 mikrona debele in 0.8 do 1.5 mikronov dolge, ki se deloma razvijajo ob prisotnosti zraka, večinoma pa le v plasteh, do katerih zrak nima dostopa. Tiste, ki ne tvorijo trosov, prištevamo v skupino «bakterija», tiste, v kateri stanicah opazimo trose, pa uvrščamo med «bacile». Nekatere vrste uspevajo le pri približno 40 st. C in tem pravimo bacterium casei, to so prave sirarske bakterije; druge vrste uspevajo tudi pri 15—25 stopinj C, navadno najbolje potem, ko so mlekarske bakterije, torej streptokoki mleko strdili in zato nekako pre-

Nadaljevanje na 11. strani

OIDIJ - grozdna plesen

Grozdna plesen, v znanstvu Oidium Tuckeri, je za trtno ušjo in peronosporo najhujša bolezen vinske trte. Ta bolezen se je sredi preteklega stoletja prvič pojavila v Evropi. V letih med 1850 - 60. je napravila največ škode. Francija, ki je v letu 1850. pridelala 45 milijonov hl, je pridelala v letu 1854 zaradi škode po grozdni plesni le 10 milijonov hl vina. Na srečo pa so že takoj v začetku te bolezni našli proti njej sredstvo, to je žveplo ki je še danes v rabi.

Oidij je glivica, ki spada med plesni. Te vrste glivic, ki jih je v prirodi zelo mnogo, rastejo samo na površju živih ali mrtvih organskih snovi. Tako raste tudi oidij samo na površju grozdja, listov in mladik vinske trte. Ker raste samo na površju, se da z lahkoto s prstom obrisati. V tem se loči od peronospore ki je ni mogoče obrisati. Nadalje napada oidij liste spodaj in zgoraj, kar peronospora ne dela. Oidij se razlikuje od peronospore tudi po svojem duhu po plesni. Oidij napada trto ob suši, peronospora pa ob vlagi.

Oidij napada pri nas trto prav zgodaj, zato je potrebno trte prej požveplati kakor poškropiti. Prvič je žveplati, čim dosežejo poganjki eno ped dolžine, drugič med cvetenjem in tretjič po potrebi v sredini julija meseca. Pri prvem in drugem žveplanju žveplamo celo trto, pri tretjem pa samo grozdje.

Žveplati je le ob tihem in lepem vremenu. Žvepla porabimo kolikor mogoče malo, ker če trosimo žveplo preveč na debelo, lahko ožge liste. Za žveplanje je rabiti nahrbtne ali ročne mehove, ki morajo biti opremljeni s pripravo za drobljenje žvepla. S takimi mehovi je mogoče žveplanje pravilno izvršiti in z njim se porabi mnogo manj žvepla kakor z navadnimi.

Žveplo za žveplanje trt naj bo dobre kakovosti. V prodaji je več vrst žvepla. V glavnem razlikujemo ventilirana in zmleta žvepla. Kakovost žvepla zavisi od granularije žveplenih zrnc. Granulacija žvepla merimo s stopinjami po Chancelu (izg. Šansel). Ventilirana žvepla imajo navadno 70-90%, mleta pa 60-85%. Zelo priporočljivo je rabiti žveplo nekoliko pomešano z mleto modro galico. Navadno rabimo za prvo žveplanje žveplo, pomešano s 3-5% in za poznejša žveplanja pa z 8-10% modre galice. Žveplanje s takim žveplom koristi tudi proti peronospori.

Končno morajo imeti vinogradniki večno pred očmi dejstvo, da žveplanje oidij le preprečuje nikakor pa ga ne uničuje. Isto velja tudi za škropljenje z modro galico proti peronospori. Zato žveplajte in škropite vedno že prej, preden se je pojavila bolezen.

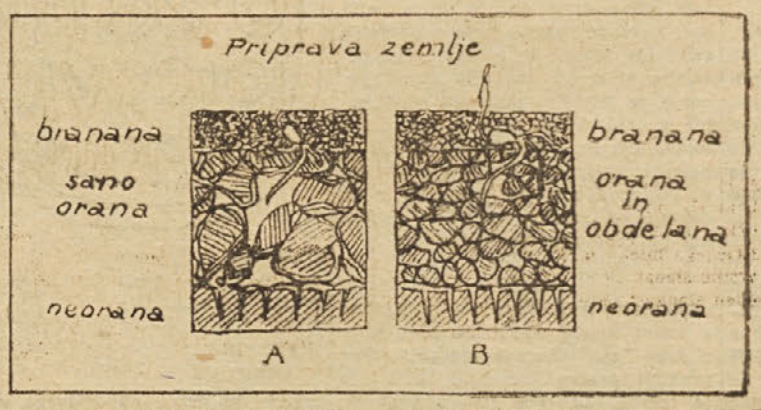

VAŽNOST DOBRE PRIPRAVE ZEMLJE ZA PRVI RAZVOJ RASTLINE. RASTLINICA, KI PRIDE S SVOJIMI KORENINICAMI V PRAZEN PROSTOR MED VEČJIMA KEPAMA ZEMLJE, SE LE S TEŽAVO IN POČASI RAZVIJA IN TUDI USAHNE (A). V DOBRO PRIPRAVLJENI ZEMLJI PA HITRO VZKALI (B).

STRAN NAŠIH GOSPODINJ

OČESNE POŠKODBE - PRVA POMOČ

Nadaljevanje iz prejšnje številke Lj.T.

Naj zopet navedem zelo pogost skoraj vsakdanji primer poškodbe z jedkovino: Otroci se igrajo na dvorišču: pri sosedu popravljajo hišo, najmlajši, velik radovednež, vneto brska med raznovrstnim mizarskim orodjem, pri tem odkrije tudi posodo, napolnjeno z apnom. Zvedavo ogleduje, stopi na prstke, pa mu zmanjka tal in z glavo naprej pade v apno. Ceprav ga takoj rešijo in očistijo, je že po obrazu precej popečen; hujše so poškodbe po očeh, ker v velikem strahu radovednež običajno pozabi zapreti oči. Trepalnice in vejice so vse bele od apna, tudi v veznični vreči ga je polno. Roženica je ostala lahko zdrava in prozorna, lahko pa se drobni delčki apna zajedajo v globino, roženica postane bela kot mleko, neprozorna, neobčutljiva in taka ostane za vedno.

Pri vseh teh poškodbah ne smemo čakati, da pride zdravnik, oziroma, da odpeljemo ponesrečenca v bolnico. Tu je prav vsaka minuta dragocena. Takoj mu moramo odstraniti jedkovino. Če je bila tekočina, moramo oko izprati kar z navadno čisto vodo, ki je vedno pri roki. Ponesrečenca položimo na postelj, če ne drugače tudi na tla, prvi bolničar mu odpre oči, ker je včasih zelo težko, drugi mu stisne v vodo namočen čist robec ali vato nad očesom, tako da kaplja voda ravno v očesno šranjo. Z vodo ne smemo štediti, čim več tem boje. Ne bo nam sicer uspelo, odstraniti vse jedkovine, pač pa bomo na ta način zmanjšali nje učinkovitost(koncentracijo) in obvarovali oko pred še težjo okvaro. Če so trdi delci ali drobci v veznični vreči, n. pr. drobci apna, jih skušamo odstraniti s paličko (vžigalico ovito z vato in namočeno v čisto vodo). To bolnika boli, vendar mu skušajte dopovedati, da je to nujno potrebno in da s takšno takojšnjo odstranitvijo jedkovine pogosto rešimo oko.

Žalostna je slika očesa poškodovanca, ki se je ponesrečil recimo pred nekaj urami. Ne da bi ga očistili, so ga naložili na avto in odpeljali v bolnico, vožnja je morda trajala več ur in je jedkovina medtem opravila svoje. V težjih primerih je videti oko kot skuhano, je popolnoma belo, brez sijaja, neobčutljivo — slepo za vedno.

Naj omenim še drugo tudi zelo pogosto poškodbo: otrok v šoli šili tinten svinčnik, po nesreči odleti njemu ali sosedu konica v oko. Oko se takoj obarva vijoličasto, je močno razdraženo; če tujka pravočasno ne odstranimo, se vijoličasta barva zaje v globino veznice ali roženice in izjeda še naprej. Tudi tu je važna takojšnja odstranitev: oko moramo izprati, tujek odstraniti. Vzrok tej nesreči je anilinsko barvilo, ki je sestavni del tintnega svinčnika.

Se nešteto je očesnih poškodb — vse naštevati bi trajalo predolgo. Omenim naj samo še drugo vrsto poškodb, in sicer probojne poškodbe, kjer se oko prebije. Te poškodbe spadajo na vsak način v bolnico, ne samo zaradi poškodovanega očesa, ki ga večkrat rešiti ne moremo, temveč zaradi nevarnosti za zdravo oko. Poškodovano oko, po probojni poškodbi oslepelo oko, posebno, če se večkrat mane ali po malem boli, je lahko vzrok, da oboli drugo zdravo oko. Kako, tega še niti sami zdravniki okulisti ne vemo. Vemo pa in svetujemo vsem, ki so po poškodbi oslepeli na eno oko in, če je to oko zdraženo in boleče, da puste slepo oko čim prej operativno odstraniti. V primeru simpatskega obolenja zdravega očesa ne moremo garantirati, da se nam bo posrečilo prvotno nepoškodovano oko še rešiti. Če je po probojni poškodbi ostal v očesu, železen tujek, ki je magnetičen, je prvo in najbolj važno da tak tujek z magnetom izvlečemo iz zrkla.

Četudi oko tak tujek spočetka prenese, če se zrklo ne ognoji, vendar železen tujek polagoma uniči živčno nitje očesa in oko ob počasnem vnetju, imenovanem sideroza, polagoma odmre. Enako nevarni kot železni so bakreni tujki; njih z magnetom odstraniti ne moremo.

Pri probojni poškodbi očesa imamo tri možnosti:

1.) poškodba je bila malenkostna, do infekcije ni prišlo in oko se pozdravi z večjo ali manjšo okvaro vida (odvisno od lege probojne poškodbe).

2.) Zaradi poškodbe se ognoji celo zrklo: bolnik ima hude bolečine in končno oslepi.

3.) Posledica poškodbe je dolgotrajno kronično vnetje očesa, šele po več mesecih se oko pomiri, ostane pa slepo ali slabovidno za vedno.

To zadnje je najbolj nevarno za zdravo oko — za simpatsko vnetje zdravega očesa.

Pri vsaki najmanjši očesni poškodbi si moramo biti v svesti, kako važen organ je oko in da nam izgubljenega očesa nihče več vrniti ne more.

Dr. C. Dereani

KMALU se bomo potili

DUH PO ZNOJU. Zoprni duh po znoju je večinoma znamenje slabokrvnosti in ga lahko odstranimo samo s skrbno in potrpežljivo nego. Predvsem moramo pazduhe, roke in noge, kjer ta neprijetni duh zlasti čutimo, umivati vedno s toplo (nikoli z mrzlo!) vodo in zdrgniti s penečim se milom. Nato splakujemo z vodo, zbrišeno kožo in dobro zdrgnemo s katerim koli toaletnim špiritom; končno temeljito pošujemo mesta s pudrom. Umivanje z alkoholom in pudranje moramo, če je le mogoče, večkrat na dan ponoviti; zlasti pa se moramo temeljito in brezpogojno umiti s toplo vodo, s toaletnim špiritom in nato posuti s pudrom vsak večer pred spanjem. Tudi ne nosimo istega oblačila več ko dva dni zaporedoma. Obleke naj imajo potnice, ki jih lahko operemo in izmenjamo; obleka, ki jo nosimo podnevi, naj čez noč visi narobe obrnjena na obešalu.

DUH PO ZNOJU ODPRAVI UMIVANJE S KISOVO VODO. Pogosto umivanje z razredčeno salicilovo kislino je tudi učinkovito. Potna mesta moramo nato zdrgniti do suhega in posuti s salicilovim praškom.

Pazduhe, noge in roke zdrgnemo z žganjem ali s špiritom in pustimo, da alkohol nekoliko minut deluje na kožo, nato zmijemo z mlačno milnico, splaknemo s čisto vodo, dobro osušimo in posipamo s salicilovim praškom.

TUDI REDNO UMIVANJE S KAFRNIM MILOM ODSTRANI NEPRIJETNI DUH. Pripravimo si mešanico iz 58-ih delov špirita za obraz, 36-ih delov vode in 6-ih delov 35 odstotnega formaldehida. S to mešanico namažemo po umivanju pdizadeta mesta, paziti pa moramo, da ne pride ta tekočina na ranjena mesta.

SREDSTVO ZOPER NOČNO POTENJE. Nočno potenje je včasih znamenje resne bolezni, zato priporočamo, da pri stalno nastopajočem nočnem potenju povprašate za svet zdravnika. Če za ta pojav ne najde nobenega resnega vzroka, priporočamo, da pijete pred spanjem skodelico mrzlega kaduljinega čaja; pomirjevalno delovanje tega čaja preprečuje močno potenje.

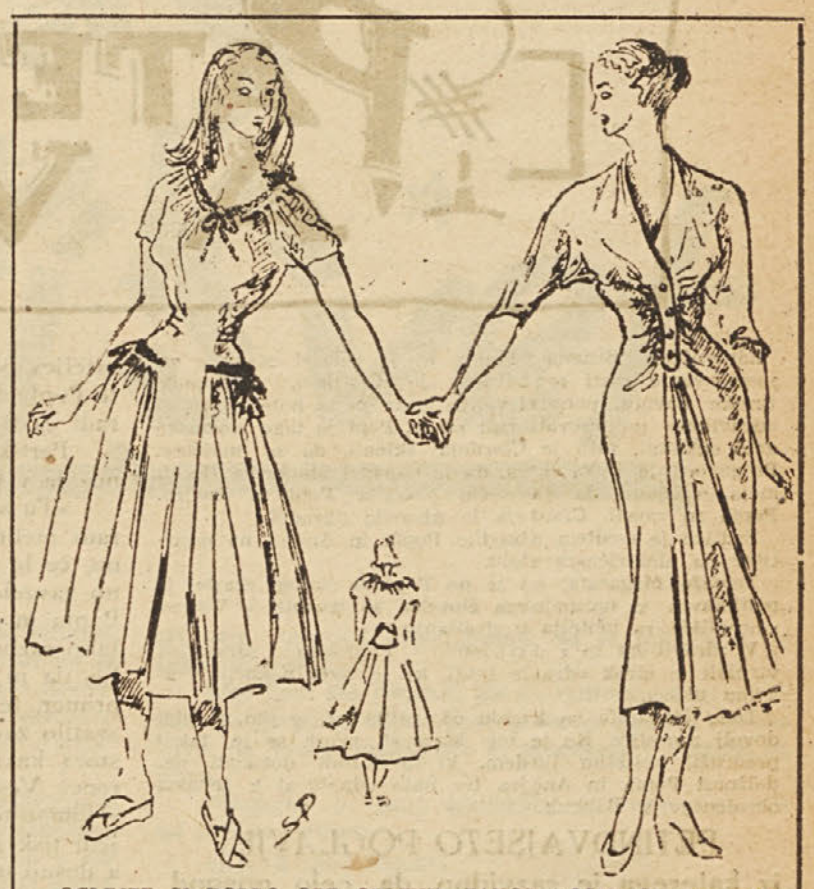

OGLEJTE SI DOBRO OBE OBLEKI! TAKOJ BOSTE OPAZILE, DA STA SI POPOLNOMA RAZLIČNI IN VENDAR SI PODAJATA ROKO. SE RAZUMEI PRVA PREDSTAVLJA VESELO DOPOLDANSKO POLETNO OBLEKO ZA JUTRANJE NAKUPE, POT V KOPALIŠČE ALI DOMAČI DELO. OBLEKA NJENE TOVARIŠICE JE MNOGO BOLJ RESNA IN ELEGANTNA TER VAM BO SLUŽILA PREDVSEM ZA POPOLDNE IN ZVEČER. MISLIM, DA VAM JE JASEN TA STIK ROK: VSAKA ŽENA NAJ BO POLETI. OB VSAKEM ČASU PRIMERNO OBLEČENA.

KAKO ODSTRANJUJEMO STARE BARVNE OPLESKE

Stari opleski oljnatih barv in lakov so grdi in zato je potrebno, da barvo obnovimo, če želimo, da postane obarvani predmet zopet svež in lep.

Vendar pa moramo staro barvo odstraniti, ako hočemo, da se pri ponovnem obarvanju barva lepo in enakomerno porazdeli po vsej ploskvi. Stara barva se namreč lušči: ako bi preko stare barve lakirali, bi se zelo malo okoristili. Nova barvana kožica bi se kaj hitro odluščila s podlogo, ki jo tvori stara barvna plast.

Staro barvo lahko odstranimo z vročo vodno raztopino lužnega kamna. Lužni kamen, imenovan tudi kavstična soda, je tista jedka snov, s katero izdelujemo tudi milo. Raztopino lužnega kamna nanesemo s čopičem na ploskev, s katere hočemo odstraniti staro barvo. Pri delu moramo biti zelo previdni: raztopina kaustične sode ne sme priti v dotik s kožo, ker bi jo poškodovala. Zato tudi ne smemo uporabljati nov čopič, ker bi se pokvaril. Vroča, koncentrirana raztopina lužnega kamna se združuje s strjenim oljem starega opleska in ga omehča. Ako ne omehčamo stare barve, ko prvič prevlečemo s to tekočino, tedaj postopek ponovimo. Pri tem se barva tako omehča, da jo z lahkoto odstranimo s kovinskim strgalom.

Ko smo ostrgali staro barvo, tedaj moramo ploskev skrbno izprati z mnogo vroče vode. Ako ne odstranimo vsega luga, se barva pri ponovnem pleskanju ne osuši lepo in nastanejo lise. Da odstranimo res ves lug, moramo poslednjič izprati z vodo, kateri smo dodali nekaj kisa, razredčene solne kisline, raztopine oksalne kisline ali pa razredčene žveplene kisline. Tako nevtraliziramo poslednje preostanke luga na lesu in jih napravimo s tem poslednjim izpiranjem neškodljive.

Nadaljnje alkalne snovi, ki tudi služijo za izluženje stare barve, so: apno, salmiakovec, vodotopno steklo, soda; vendar pa niso te tako učinkovite kakor raztopina lužnega kamna.

V ta namen precej uporabljamo mešanico, ki se sestoji iz 1 dela salmiakovca (amoniak), 1 dela 50 odstotne raztopine lužnega kamna in 6 delov vodotopnega stekla.

Prej omenjene snovi omehčajo le opleske oljnatih barv in oljnatih lakov. Na špiritne lake, v katerih ni olja, te snovi ne učinkujejo.

Terpentinovo olje je dobra topilna snov za lake, ki so izdelani iz smol.

Namesto da bi stare opleske obdelovali z lužno raztopino, jih lahko odstranimo tudi z raznovrstnimi topili. Ogijikov žveplec, benzol, tetralin, špirit, eter, aceton in še neke druge tekočine imajo to lastnost, da raztapljajo sestavine, iz katerih so oljnate barve in laki. Vse te snovi se zelo hitro vnamejo in zato moramo pri delu paziti, da ni v bližini ognja. Ker omenjene tekočine zelo hitro izhlapevajo, moramo biti pri delu zelo urni. S čopičem jih nanesemo na staro barvo ter nekolikokrat povlečemo preko nje. Ko se stara barva omehča, jo ostržemo, še preden se topilo posuši. V trgovinah prodajajo raznovrstne mešanice topil, ki služijo temu namenu. Te tekočine vsebujejo tudi nekaj parafina, ki povzroči, da se te mešanice ne posuše tako hitro kakor čista topila. Ako uporabljamo preparate, ki jih prodajajo, moramo po odstranitvi stare barve izprati ploskev z bencolom ali pa špiritom, da odpravimo iz lesa ostanke parafina. Vse te tekočine so škodljive dihalom in jih zato ne smemo vdihavati.

Se na en način lahko odstranimo stare opleske, in sicer tako, da barvo izžgemo s špiritno svetilko. V vročini se stara barva omehča in nabrekne ter jo zato z lahkoto ostrgamo. Vendar pa ni ta način priporočljiv za odstranjevanje barv z lesa.

Ako pa nimamo teh pripomočkov na razpolago, tedaj pa ostržemo barvo s plovcem, smirkovim platnom ali pa s steklenim papirjem.

Mlečne kislinske bakterije

vladujejo v navadnem kislem mleku; od tod ime bacterium lactis acidi, bakterije kislega mleka. Za razvoj vseh b. casei in b. lactis acidi je najugodnejša toplota (toplotni «optimum») 40 do 45 st. C in vse napravljajo skoraj štirikrat toliko kisline kot streptokoki. Zato je njih stroga opredelitev v vrste zelo otežkočena in razumemo navadno pod enim ali drugim omenjenim vrstnim imenom vse paličaste mlečnokislinske glivice. Le švicarski sirarski casei E (pravilno bi bilo bacillus casei E) se omenja vedno ločeno; razlikuje se od drugih paličastih bakterij po tem, da se njegove paličke (stanice) nekoliko tanjše, vonj strjenega mleka drugačen, okus svojevrstno sladak. V siru pa ustvarja značilen sladkast okus z vonjem orehovih jedrc. Za prvsten ementalec potrebujemo b. casei in pa mlečne streptokoke; vse druge paličaste glivice sirarske skupine so odveč in sirarstvu v škodo (povzročajo kratko testo in slepoto sira), toda v naših sirarnah zaenkrat prevladujejo, ker so v naravi najbolj razširjene. Vse lahko sirnino razkrajajo in s tem vodijo zorenje sira.

Tržaška kuhinja

Četrtek: Testenine z maslom in sirom, telečji zrezek, pire krompir, špinača. **Večerja:** Fižol v solati, radič, trdo kuhana jajca, omleta.

Petek: Jota, beluše z maslom, kavina krema. **Večerja:** Ribe, radič, sir.

Sobota: Testenine na goveji juhi, goveje pogačice, ocvrt krompir, solata, kompot. **Večerja:** Rižot, radič, redkev.

Nedelja: Zdrob na juhi, svinjska pečenka, kruhovi cmoki, solata. **Večerja:** Ruska solata z ribo, mešana torta 1).

Ponedeljek: Kraška mineštra 2), zelenjadni zrezki 3), solata iz belega fižola. **Večerja:** Testenine z gulja žem, cvetača.

Torek: Mineštra iz ječmena in fižola, praženec, kompot. **Večerja:** Vampi, krompir, sadje.

Sreda: Krompirjeva juha, grah, krompirček, solata. **Večerja:** Polenta z guljažem, kompot.

1) **Mešana torta:** 280 gr masla, 280 gr sladkorja, 4 jajca, 280 gr moke, 200 gr marmelade, 140 minut. — Mešaj maslo in sladkor, dodajaj jajca drugo za drugim ter nato moko in sol: mešaj 30 minut. Razdeli testo na tri dele in peci vsakega zase 30 minut. Ko so ohlajeni, jih namaži z marmelado ter položi drugega vrh drugega.

2) **Kraška mineštra:** 200 gr moke, 1 jajce, 60 gr masla, 80 minut. Daj soljeno moko v skledo, napravi v sredi jamico ter ubij vanjo jajce. Moke in jajca ne smeš zmešati, pač pa počasi sipaj z vilicami moko na jajce, tako da se naredijo svaljki različne velikosti. Povaljaj jih v preostali moki ter jih cvri na masiu, dokler postanejo svetlorjavi. Vse skupaj zlij v 2 1/2 litra slane vrele vode ter kuhaj eno uro.

3) **Zelenjadni zrezki:** Dva krompirja, 300 gr špinače, 20 gr masla, 1 jajce, parmezan, peteršilj, hruške, drobtine, moka, olje, 1 uro. Skuhaj krompir, operi špinačo ter jo zavrij v malo vode. Zmešaj maslo, jajce, poper, sol, parmezan, peteršilj, češen, pretlačen krompir in sesekljano špinačo. Napravi iz te zmesi pogačice, povaljat jih v moki in ocvri.

Kako vplivajo barve na živali in človeka

Splošno znano je dejstvo, da se rastline pod vplivom različnih svetlobnih žarkov razvijajo različno. Prav malo pa smo poučeni o vplivih, ki jih imajo barve na blaginjo in razpoloženje živali in ljudi. Raziskovalci svetlobnih pojavov so šele v zadnjih letih odkrili nekatera zanimiva dejstva s tega področja. Dognali so n. pr., da imajo prašiči pri modri svetlobi mnogo boljši tek kakor sicer. Prašičerejci, ki so svinjake od zunaj in znotraj prepleskali z modro barvo, oziroma jih razsvetljujejo z modro lučjo, lahko potrdijo resničnost tega pojava. Modra barva vpliva ugodno tudi na človeka. Raziskovanja zavoda za eksperimentalno, to je z znanstvenimi poskusi zvezano dušeslovje v Amsterdamu so pokazala, da napredujejo dijaki najbolje v učilnicah, ki so pleskane z modro barvo; najslabše uspehe so zabeležili v rdeče pleskanih razredih. V neki bolnišnici v Chikagu so šli še dalje, prepleskali so namreč bolniške in operacijske sobe z «ustreznimi» barvami. Bolnike, ki trpe zaradi nespečnosti, nameščajo v oranžnordeče sobe, bolnike, ki nimajo teka, pa v rumene bolniške dvorane. Saj je splošno znano, da rumena barva človeškemu očesu prija in da se ob njej živci odpočijejo. Za bolnike, ki jim je potreben popoln mir, priporočajo snežnobele prostore. Tudi v šolah se je izkazalo, da vpliva bela svetloba pomirjujoče in osvežujoče, ker s svojo nevtralmastjo ne vzbuja nikakih čustev. Zanimivi so končno tudi uspehi, ki so jih dosegli v blaznicah z rumenozeleni blazinami. Pod blažilnim vplivom te mešanice barv se umobolni kmalu pomirijo in postanejo zopet normalni, seveda v kolikor je to pri njihovi bolezni sploh mogoče.

C. C.

L. Lagin: *Fantastičen roman*

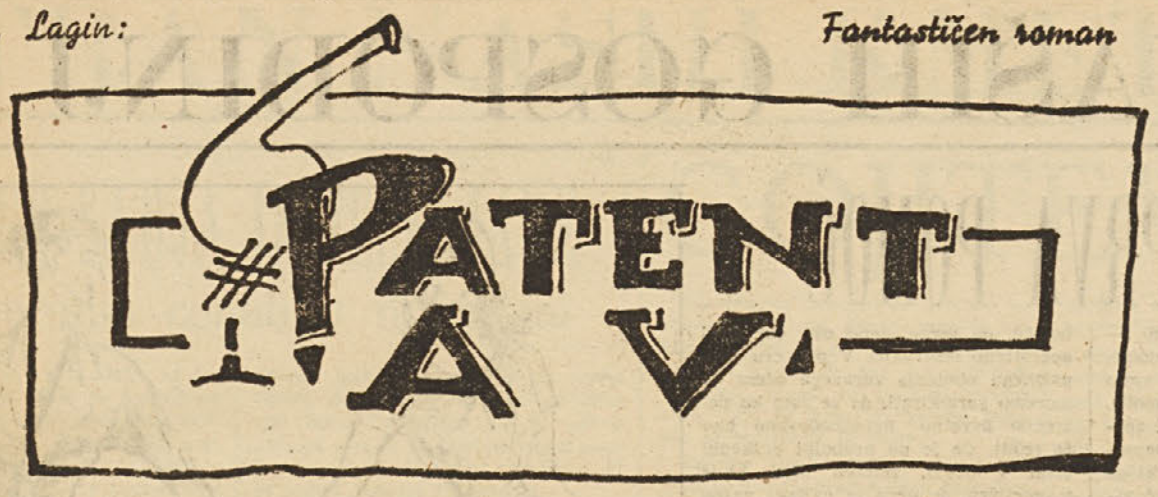

Zdravniku Stifenu Popfu, ki je iznašel zdravilo za pospeševanje rasti organizma, je Cfardeja, zastopnik tvrdke Zavora, ponujal velike vsote, če bi hotel s svojim zdravilom pospeševati rast otrok. Popf je tako zločinsko delo odklonil, zato je Cfardeja sklenil, da se maščuje. Pregovoril je Buka Susa, da je napadel Manhema Beroimeja in izjavil, da sta zločin izvršila Popf in Anejro. Popfa so zaprli, Cfardeja je zdravilo ukradel.

Sodišče je medtem obsodilo Popfa in Anejra na usmrtitev na električnem stolu.

Tomaža Magarafa, ki je po Popfovi zaslugi zrastel iz pritlikavca v normalnega človeka, so izvabili v Vzorno zdravilišče za učitelja v streljanju.

V zdravilišču so z ukradenim Popfovim zdravilom vzrejali iz otrok odrasle ljudi, ki se bodo pokorili vsakemu ukazu.

Toda Magarafa so kmalu odpustili, ker se jim ni zdel dovolj zanesljiv. Ko je bil Magaraf prost, se je takoj predružil neštetim ljudem, ki so skušali dokazati nedolžnost Popfa in Anejra ter nato odpotoval k ženama obsojencev v Bakbuk.

PETINDVAJSETO POGLAVJE

iz katerega je razvidno, da celo gospod Primo Padrele ne more vsega vnaprej vedeti.

Sedemindvajsetega februarja je Kornelij Eduf izročil sodniku Teku Ursusu predlog za razveljavljenje pravoreka porotnikov, ker so bili razlogi pravoreka neutemeljeni. Istočasno je Kornelij Eduf razposlal prepise svoje vloge vsem vplivnim organom tiska, ustanov in organizacij. Svoj predlog je podprl s podrobno in vsestransko kritiko teh razlogov in vsega preduverjenega postopka pri procesu.

Tretjega marca je sodnik Tek Ursus izjavil, da Edufovega predloga ne more upoštevati, »ker ni utemeljen«.

Vrhovnemu sodišču, kateremu je Eduf poslal pritožbo, se ni mudilo z rešitvijo.

V tem času so se vršile volitve v občinske svete, ki so prinesle marsikatero razočaranje gospodu Primu Padreleju in njegovim političnim somišljenikom. Sicer pa je gospod Padrele že tri dni po zaključku bakbuškega procesa spoznal, da se je v svojih računih resno zmotil. Presenetilo ga je sočutje za usodo obeh obsojencev, ki so ga pokazali milijoni preprostih ljudi v vseh kotih dežele. Vse življenje je gospod Padrele videl v aržantejskem ljudstvu pohlevno in nevedno človeško čredo, ki živi samo za svojo majhno revno srečo. Od kod neki ima ta čreda nenadoma tako visoko prizadevnost po pravičnosti?

Gospod Primo Padrele, ki je bil zelo razumen, zelo izkušen in izveden poslovni človek in politik, je globoko zaničeval ljudstvo. Tudi zdaj, ko je val splošne nejevolje grozil, da preobrne vse njegove račune, je vzlic temu iskal vzrok za to nejevoljo v zlonamernih agitatorjih in hujskačih, ki so meni nič tebi nič pograbili to priliko. Kornelij Eduf je bil po mnenju gospoda Padreleja tisti, ki mu je vse pokvaril.

V teh dneh ni bilo v vsej deželi ne enega človeka, ki se je količkaj zanimal za politiko, da ga ne bi razburjala zadeva Popfa in Anejra. Komunisti, levi socialisti, ogromna večina članov sindikatov so bili prepričani, da sta obsojenca nedolžna. Zmerni socialisti in liberalci so se sramežljivo izjavljali za revizijo procesa zato, »da bi se razpršili dvomi«; reakcionarji pa so s penečimi se ustnami zahtevali usmrtitev »bakbuških morilcev«.

Osemnajst članov parlamenta in sedem senatorjev je vložilo v svojih zbornicah interpelacije zaradi nezakonite razsodbe proti Popfu in Anejru. Vzlic trdovratnemu upiranju reakcionarnega dela skupščine in senata je bila po dolgotrajnih debatah sestavljena skupna komisija, ki je imela nalogo takoj podrobno proučiti zadevo v bistvu. Toda reakcionarni člani komisije so začeli izvajati obstrukcijo. Pri slehernem še tako malenkostnem vprašanju so imeli več ur dolge govore, da bi onemogočili delo komisije. Po šestih dneh nepretrganega dela komisija še ni končala razprave o delovnem redu in že tedaj je bilo jasno, da komisija ne bo mogla izvršiti svoje naloge. In tako je tudi bilo v resnici.

Medtem so v vsej Aržanteji bili mitingi in protestne demonstracije. Komitejev za brambo Popfa in Anejra niso šteli več na stotine, marveč na tisoče. Val splošnih protestov je prekoračil meje dežele in zajel ves svet. Eden največjih sodobnih pisateljev je brzojavil »Napredni Aržanteji«: »Rešite Popfa in Anejra. Rešite ju zaradi svoje časti, zaradi časti svojih otrok in bodočih pokolenj!«

Pariški dopisnik reakcionarne »Poslovne Tribune« je v brzojavki osemnajstega marca poročal:

»Tu so vsak dan bolj prepričani, da bi bilo zaradi mednarodnega prestiža Aržanteje zelo koristno, če bi se odločilne državne ustanove sporazumno zavzele za to, da se prepreči usmrtitev Stifena Popfa in Sanha Anejra. Javno mnenje v Evropi je tako razburjeno, da se poraja vprašanje: ali ni bolje, da ju ne usmrtijo, čeprav sta kriva? Danes, na primer, je dvanajst vodilnih pariških dnevnikov posvetilo zadevi Popfa in Anejra štirikrat toliko prostora kakor propadli mednarodni pomorski konferenci. Ves francoski tisk, od skrajne desnice pa do »Humanité«, zahteva revizijo procesa. Levo usmerjeni tisk zatrjuje, da se je zgodila pravna pomota, a desno usmerjeni svetuje aržantejski vladi, naj se na ta ali oni način izogne koraku, ki bi ga obsojali milijoni ljudi«.

Zjutraj šestindvajsetega marca je vrhovno sodišče odločilo, da je bila razsodba proti Popfu in Anejru izrečena v smislu zakona in je zato pravomočna.

Zvečer istega dne so prišli v bakbuški hotel »Astorija« k Korneliju Edufu, ki je imel tam sobo v najemu, v zelo razburjenem stanju trije nameščenci krajevne bolnice: doktor Astroljab, njegov asistent in višja kirurgična sestra.

— S čim vam morem ustreči? — jih je vprašal Eduf.

— Pravkar prihajam od duhovna. — je rekla kirurgična sestra.

Eduf jo je začudeno pogledal.

— Pravkar sem bila pri župniku stolne cerkve očetu Francisku. . — je nadaljevala jecljaje kirurgična sestra. — Vprašala sem ga, kaj naj naredi človek, ki je prisegel zločincu, da bo ohranil v tajnosti njegov zločin, če pa je od razkritja te tajnosti odvisna rešitev nedolžnega človeka. Oče Francisk je rekel, da prisega, ki je bila dana z namenom, da se prikrije zločin, ne more biti zakonita in je tudi proti cerkvenim predpisom. In tako smo prišli k vam...

Sedemindvajsetega zjutraj, v času običajnega obhoda je doktor Astroljab v prisotnosti svojega asistenta in višje kirurgične sestre vprašal Buka Susa, ki je skoraj ozdravel, če ve, da je vrhovno sodišče potrdilo razsodbo proti Popfu in Anejru.

Buko Sus je prikimal z glavo:

— Da, že včeraj sem to bral v časopisu.

Tedaj ga je Astroljab vprašal, ali se mu zdi pravično, da bosta dva nedolžna človeka usmrčena za zločin, ki ga nista storila.

Susovi očesci sta se ozrli na vse strani in Sus je zašepetal:

— Tiho, tiho! Utegne nas kdo slišati!

Zakaj mi ne odgovorite na vprašanje? — je vprašal Astroljab.

— Prisegli ste mi! Vsi trije ste mi prisegli! — je Buko Sus z jokajočim glaskom priklical k sebi še ostali navzoči priči. — Če bi bil umrl, bi bila druga stvar! Saj nisem umrl!

Torej, kako mislite? — je ponovil Astroljab svoje vprašanje.

— Tisti papir mi vrnite, to zahtevam... Če mi ga pa ne vrnete, porečem, da ste ga ponaredili in da tistega nisem jaz govoril...

— Saj ste sami prosili, naj zapišemo vašo izjavo, da ste vi izvršili napad na Manhena Beroimeja, ne pa Popf in Anejro! — je s povišanim glasom rekel Astroljab, a Buko Sus se je boječe ozrl v priprta vrata ter zašepetal:

— Tiše vendar! Kaj pa je zato, če sem vas prosil? Takrat sem mislil, da bom umrl... Ker pa nisem umrl, pač ne bom tako neumen, da bi priznal...

S tem se je končal pogovor doktorja Astroljaba z Bukom Susom. Za priprtimi vrati pa je stal zaprisežen stenograf, ki ga je pripeljal semkaj Kornelij Eduf. Ta je v navzočnosti dveh prič stenografiral do poslednje besede ta pogovor.

Uro pozneje je Kornelj Eduf izročil sodniku Teku Ursusu novi predlog z izjavo Buka Susa, ki jo je podal prvi dan prihoda v bolnico, in s stenogramom zadnjega pogovora. Prepise obeh važnih dokumentov je izročil predstavnikom tiska in v dveh, treh urah so izšle v Aržanteji in v vseh velikih mestih sveta izredne izdaje časopisov z besedilom izjave in stenograma. Zdaj ni bilo nobenega dvoma, da sta Popf in Anejro popolnoma nedolžna. Zdaj je bilo vse razumljivo. Bilo je jasno, zakaj je Buko Sus tako kmalu našel ranjenega Manhema Beroimeja, zakaj je meni nič tebi nič zgorela hiša, ki je v njej stanoval doktor Popf, zakaj je bil uničen njegov laboratorij.

Konec marca in prvi dnevi aprila so minili v nestrpnem pričakovanju nove odločbe sodnika Ursusa. Ljudje so se čudili, da ni bil Buko Sus še aretiran. Dvakrat ga je obiskal vedno smehljajoči se in šegavi Dan Pappula, ki je prišel iz Battoga že kot deželni prokuror. Nekateri so menili, da so tako obzirni do Susa, ker je bil formalno še v bolnici v zdravniški oskrbi, humani aržantejski zakoni pa ne dopuščajo, da bi ležečega bolnika aretirali. Toda četrtega aprila se je pripeljal pred bolnico Svetega Benedikta kaznilniški avtofurgon in nekaj minut nato sta dva policijska agenta peljala pod pazduho od strahu otrplega Susa, ga vtaknila v furgon in se naglo odpeljala.

Šestega aprila so brzojavne agencije razposlale časopisom poročilo battoškega deželnega prokurorja Dana Pappula o aretaciji bakbuškega meščana, nekega Buka Susa, ki je bil obdolžen, da je pred štirimi leti oropal pijanega trgovca v mestu Žužaru.

Očitno se je Susa držal ta grehek. Tačas je prišel pred sodišče, a je bil oproščen zaradi pomanjkanja dokazov. In prav te dni so se po nalogu gospoda Pappula našli nekje prepričljivi in nesporni dokazi krivde. Novopečeni deželni prokuror je brez težav prepričal Buka Susa, da je zanj bolje, če pride pred sodišče zaradi ropa kakor pa zaradi umora. Toda to je prišlo prav še nekomu, zakaj osmega aprila je sodnik Tek Ursus ponovno zavrnil prošnjo za revizijo procesa.

Sodnik Ursus ni mogel upoštevati dokumentov, ki mu jih je predložil visoko spoštovani kolega gospod Kornelij Eduf, zakaj pričevanja kriminalnih zločincev — kakršen je napadač Buko Sus, ki je v pospešni preiskavi — ne morejo ovreči pričevanja številnih prič, ki so neomadeževanega slovesa. Tem bolj, ker izjava, ki jo je baje podpisal Buko Sus z levo roko, ni bila o pravem času in na zakonit način overovljena. Poleg tega, pa je Buko Sus, ki ga je zaslišal deželni prokuror, odločno in pod prisego zanikal, da je bil udeležen pri umoru Manhena Beroimeja, o izjavah, ki mu jih pripisujejo, pa da ničesar ne ve.

Zvečer osmega aprila je ves svet z zgražanjem in s studom zvedel o novi odločbi sodnika Ursusa. Kolone demonstrantov so se zgrinjale pred aržantejskimi poslaništvi, zahtevajoč, da se mora popraviti nezaslišani juridični zločin, ki ga je storilo bakbuško sodišče.

Popoldne devetega aprila pa se je začela na poziv Aržantejske sindikalne zveze splošna stavka.

ŠESTINDVAJSETO POGLAVJE,

ki pripoveduje o tem, čemu sta se vdova Gargo in Tomazo Magaraf odpeljala v Mesto Velikih žab in kaj sta tam videla za časa splošne stavke.

Sedmega marca je Tomazo Magaraf v skrajnem razburjenju prispel v Bakbuk. Ko je listal po časopisih, ki jih je vzel s seboj na potovanje, je namreč naletel na stenogram zadnjih Popfovih besed in prebral v njem ime ravnatelja Vzornega zavetišča. Gospod Alfred Vanderhunt je naredil na Magarafa kakor na vsakogar, ki je prišel v stik z njim, neprijeten vtis in zbudil v njem občutek nezaupanja. To, da je doktor Popf osumil Alfreda Vanderhunta, da si je prisvojil skrivnost »Berenikinega leka«, je presenetilo Magarafa in še poglobilo sovražni občutek do njegovega nedavnega predstojnika. A niti zdaj ni prišlo Magarafu na um, da je on v bistvu dva meseca pomagal Vanderhuntu pri zločinski, fantastično preobrnjeni realizaciji izuma doktorja Popfa.

Ko je najel ceneno sobo v hotelu, je Magaraf poiskal Komite za obrambo Popfa in Anejra, dobil tam naslov žená obeh zaprtih in se napotil k njima, da jima izroči pismo Pelepskega obrambnega komiteja. Ko je Berenika zvedela, kdo ji je prinesel ginljivo pismo, eno med tisočerimi, ki sta jih prejeli ona in Anejrova žena, se je razjokala. Vprašala ga je, če namerava dolgo ostati v Bakbuku. Magaraf je rekel, da ne odide, dokler ne bo njen mož izpuščen. Nato je prišel v zadrego, zardel in jo vprašal, če potrebuje denarja. On da ga ima dovolj. Zadnja dva meseca je dobro zaslužil. Berenika se mu je zahvalila, toda odklonila. Ničesar ne potrebuje. Njej in gospej Anejrovi pošiljajo od povsod denarja, dobesedno iz vseh krajev sveta. Pa saj ne potrebujeta mnogo. Ta denar dajeta za potrebe Centralnega obrambnega komiteja.

MARIE MAJEROVÁ

ROMAN

najlepši svet

10

»Pri godbi se to ne spodobi«, jo je poučila.

Marija je naglo šla z dlanmi preko las, ki so bili natanko razdeljeni z belo prečo in si sramežljivo popravila na tilniku vozel na koncu trdo spletenih kit. Sram jo je bilo brez rute. Toda vesela Cilka ji je zataknila vse popke za pas in jo vlekla naprej. Marija je zaznala male skupine mladenčev, čeprav se jih je izogibala z očmi. Najrajši bi bila takoj zbežala. Brž ko je godba glasno udarila začetek in je Cilka izginila, se je Marija takoj zatekla v kotiček. Pa tudi tu ji ni bilo dobro. Vznemirjena je čutila, da jo nekdo neprestano gleda, da gre k njej, da se je pri njej ustavil. Mladenič v rjavi suknji. Visok, plečat. Nehote je iztegnila roko, kakor bi se hotela braniti.

»Mar se me niste ustrašili, gospodična? je rekel mladenič in oči so se mu smehljale.

Pri tem je vzel iz ust tlečo viržinko in vljudno odmaknil roko, da ne bi dim nadlegoval Marije. Bilo je posebno gizdalinsko kaditi tudi pri plesu

»Greva plesat?« je vprašal in se priklonil.

In v trenutku, ko je Marija zaprla oči, ji je bilo, kakor da je zamižala spričo slepeče luči spoznanja dosedanjega žalostnega življenja: Koliko dni je že minilo v nevesele in prisilnem delu brez počitka, kako je polagoma dozorevala v odraslo osebo, da niti sama ne ve, kdaj je pričakala življenjsko pomlad, ki je ni nihče opazil. Notri jo je nekaj dušilo, zaihtelo v njej.

»Kakor domača živina, kakor tisto božje živinče«, si je dejala.

Poznala je samo jarem in hlev. Zdaj ne ve, kaj bi počela, kako bi se obnašala, gluha je, nerodna, smešna. Tako junaška pri delu, je tu izgubila pogum spričo zabave. Sama sebi se je zasmilila. In preden je odprla pogled, sta dve solzi skalili njene temne, vdane, velike oči.

Mladenič tega še opazil ni. Ni čakal odgovora, objel jo je okrog pasu in povlekel med plešoče pare. Šele zdaj je izpregovorila. Bala se je, da se spotakne in pade.

»Jaz nisem še nikoli plesala«, je zašepetala.

»Nič ne de. Hodila bova počasi. Naučim vas.« Z možato gotovostjo jo je vodil skozi vrtinec. Hitro ji je povedal, kdo je, hotel si je pridobiti njeno zaupanje. Neprestano se ji je smehljal z očmi, medtem ko so usta govorila, in jo branil s pripravljenim komolcem pred sunki plesalcev.

Tako je zvedela, da je mesarski pomočnik Jaruš, da služi pri znanem veletrgovcu z živino Heitlerju, ki ga vendar pozna ves okraj. Z gospodom očetom Bilanskim se večkrat srečata, na postaji in na potovanju; tudi z Antonom sta bila nekaj časa tovariša.

»In tako smo prav za prav stari znanci.«

Nagnil se je zelo nizko nad njo, da je požrla njegov vroči dih po tobaku.

Zadrhtela je.

»Zdaj pa poskočiva.«

Pogledala je vdano kvišku k njemu. Otrl je ogenj z viržinke, jo vtaknil v prsni žep, objel dekle za ples in ji močno stisnil roko. Bil je zadovoljen in laskalo mu je, da si jo je tako lahko pridobil.

Počasi je stopal v ples. Marija je na lahko premikala noge ter sledila vsakemu njegovemu gibu in obratu. Včasih ji je spet bilo, ko da je na gugalnici, in tedaj se ji je naredila omotica. Vsakokrat jo je trdno pridržal na rokah, tako da se je varno k njemu privila.

Trobentač je vstal, godba je naglo utihnila, parčki so se ustavili in se zasmejali spričo nenadnega konca.

»Vidite, da bi šlo!«

Ni je izpustil, ampak peljal k svoji mizi, kjer je srknila na zdravje požirek piva iz njegovega kozarca, se sprehajal z njo in še sta plesala skupaj, zakaj Marija je imela godbo in ritem v telesu ter je lahko vztrajno plesala. Ko so odtrobili po domačem običaju konec popoldanskega plesa, nista mogla nikjer najti Cilke, zato je Jaruš spremil Marijo do kmetije.

Medtem ko se je Cilka v gornjem nadstropju preoblačila v belo obleko za večerno proščenjsko zabavo, ko se je rajanje šele prav začelo, so v kuhinji cvrli sveže zrezke. Gostje so jedli bolj iz vljudnosti ko iz gladu in takoj nato se je začelo dolgo, trajno in obredno poslavljanje. Vozniki so zapregli in zapeljali pred prag; nato je domači hlapec odprl na stežaj vrata, gostje so izrekli drug drugemu povabilo in se razšli z gostinskimi darovi na svoje domove.

Medtem je prišla Marija z Jarušem do vrta. V mraku so dišale zrele slive; bela megla se je trgala ob vejah. Marija je poslušala in tako ji je bilo, kakor da se v njeni notranjosti odpira popje.

V resnici je Jaruš govoril o cveticah. Moledoval jo je za vrtnico, da bi imel spomin na to lepo proščenje. Izbrala mu je najrazvitejši popek in takoj si ga je dal za klobuk, s katerim je veselo mahal pri slovesu. Gledala je za njim vsa omamljena, ni razumela, kaj se z njo novega dogaja, a njene dlani, ki so bile v zadregi zaradi nevajenega počivanja, so se sklenile na prsih.

PELJAL JO JE K SVOJI MIZI, KJER JE SRKNILA POŽIREK PIVA NA ZDRAVJE

Ko so se gostje razšli, so je kmetija zavila v temo in tišino. Posli so hiteli, da bi čimprej izrabili proščenjsko prostost, a za mizo v kuhinji so ostale samo tri ženske: gospodinja, mlinarica in Marija. Nekaj časa so se menile, tožile, toda utrujenost jim je kmalu položila glave na lakte.

Marija pa je sedela s široko odprtimi očmi. Ker je bila vajena delati do onemoglosti, ni bila sposobna, da bi z veseljem uživala počitek. Mislila je na zapuščeno gospodinjstvo doma, mislila na Ano, ki je prvič ostala tam sama, zakaj Lenka je bila prej sama potrebna varuštva, kakor da bi jo postavili za varuhinjo, kaj šele za delavko.

Dolžnost je bila doslej edina Marijina vez z življenjem. Popoldne pri plesu in o mraku v vrtu je potrkalo na njeno srce z veliko silo nekaj novega, trkalo in zahtevalo vstopa; odprla je, radost je vstopila in tako se je z njo trenutek časa pohlevno veselila. Toda zlati trenutek je minil in senca je pogrnila njegov sijaj. Mračna, molčeča dolžnost se je vrnila in ji očitajoče pokimala zaradi dneva, ki je potekel v lenobi, karajoče pomignila na brezdelne roke in ji zagrozila, da bo jutri z dvojnim znojem plačala zamujene minute.

Na pragu so se oglasili koraki. Anton se je vrnil, sam, sporočil gospe mami, da se odpeljejo, in začel vpregati.

Obe ženi sta dvignili glavo, nobena pa ni vprašala po gospodu očetu. Bilo je samo po sebi razumljivo, da bosta gospod oče in posestnik v gostilni do jutra.

Mlinarica je samo vzdihnila, se ovila z mnogimi šali in rutami:

»Ah, ti moj Jezus!«

Posestnikova žena pa je pristavila:

»Prav imate, križ je z njimi!«

Zaspano so položili gostinski dar pod sedež, se zavili z odejami, se poljubili in Anton je odpeljal v noč.

Vozna svetilka je razsvetljevala samo gramoz na cesti; ni bilo kaj gledati, mlinarica je zaprla oči in takoj zaspala. Marija pa ni mogla utešiti misli, ki so jo vedno znova vznemirjale.

Zdaj je slišala biti plat zvona in videla odsev gorečega mlina, zdaj jo je obšla groza, ko da je Lenka padla v mlinsko strugo in se utaplja, koj nato je bila v duhu v hlevih, ki so jih cigani okradli, in vse te strahove je sprejemala s prestrašeno spokornostjo kot kruto, a pravično kazen za to, ker je mislila nase in na svoje veselje.

Prišli so k mlinu. Povsod je bilo tiho in tema; pes je prijateljsko lajal, v okencu se je razsvetila luč.

Ana in konjarka sta sedeli in bedeli. Kaftanka je v temi pletla nogavice, Ana pa je nemo, z leskečočimi se očmi podpirala čelo z levo roko, z desno pa risala po mizi nevidne vzorce.

Urno je skočila pokonci, pomagala materi sleči vrhnjo obleko, vdihavala tuji, z neznanimi čari prežeti duh, ki je prihajal od matere in Marije, in koprneče duhala vrtnice, ki so ovenele in se polomile, zakaj Marija je bila pozabila nanje.

Kaftanka se je takoj poslovila in se cmokaje s polnimi usti zahvaljevala za delež gostinskega daru.

Pripovedovali sta Ani vse povprek o znamenitem obedu, kdo je tam bil in kaj so imele na sebi kmetice, koliko je bilo novih porok od lanskega leta in novih krstov, kakšne nove jedi so bile in kako so se obnesli kolači.

»O plesu pa naj pripoveduje Marija«, je rekla mati lokavo.

Marija se je branila zardela do ušes.

»Cilka me je siloma peljala v dvorano!«

»Pa še drugo povej«, jo je izpodbujala šaljivo mati.

Ana je napela ušesa.

Zdaj bo zvedela novico! Vse se bo izpremenilo v mlinu, Marija se bo poročila, pa pride ona na vrsto.

Marija pa ni hotela ničesar povedati. Stisnila je glavo med ramena in prosila:

»Pustite me, gospa mama! Prosim vas. Lenko iščem. Kje je Lenka?«

»Zaspala je za pečjo«, je rekla Ana razočarana.

Marija je šla ven. Blaženi občutek, da je doma, jo je pomiril. Obšla je poslopje, zakaj v temi je hodila varno ko podnevi in poznala sleherni kamen, sleherno jamico. Pogledala je v hlev. Živali so se prebudile in jo pozdravile z znanimi glasovi, z odtenki, ki so jih imele samo zanjo. Mlin je stal, zrak je dišal po megli. Šele zdaj se je rešila bojazni in mračnih slutenj.

Z ljubeznijo je slekla Lenko in jo položila v posteljo, ne da bi se deklica zbudila. Iz srepih in radovednih Aninih pogledov, je spoznala, da sestra že vse ve. Nihče ni več govoril in vsi so se podvizali spat.

film

„Življenje je naše“

«Življenje je naše» je prvi jugoslovanski umetniški film z vsebino iz neposredne sedanjosti. Film zajema svojo snov iz dela na mladinski progi, pri gradnji predora. Večji del snemanja so opravili na progi Samac-Sarajevo, v Vranduku, skoraj vse vloge pa so odigrali brigadirji sami.

Zgodba prikazuje veliko življenje brigadirjev minerske brigade. V njej so zbrani mladinci vseh poklicev in vseh narodnosti Jugoslavije. Pred našimi očmi zrastejo liki brigadirjev in brigadirk, skupaj z njimi doživljamo notranjo preobrazbo, ki izvira iz skupnega dela.

Režiserju tu ni šlo za dokumentarno kroniko graditve predora Vranduk, zato dogajanja tudi ni navezal na določeno mesto, na progo Samac-Sarajevo. Film se godi na neki progi, ki jo gradi mladina — nič več, a to je dovolj.

V filmu vidimo domačina Jusufa in njegovega sina Meha. Vidimo minerje, ki se sprva bore zoper naravo skoraj z golimi rokami, dokler ne pridejo stroji. A tudi potem še ni vse lahko. Ta zboli, drugi se poškoduje pri delu; Milan uide iz bolnice nazaj v brigado, postane udarnik, na obisk k njemu pride mati — vse to in še mnogo drugega pa so le malenkosti. Vsi žive le v eni veliki misli: predor, predor... Se dvajset, še pet metrov.

In naposled vendarle javi sirena: predor je prebit. Bakle, kresovi. Iz tunela prihajajo mladinci — zmagovalci, skozi noč pa odmeva pesem minerjev: «Življenje je naše...».

Filmu bodo z zanimanjem sledili vsi bivši brigadirji in vsi, ki so povezani z delom jugoslovanske mladine. Saj je v njem neposredni izraz resničnega življenja, odjek zanosne stvarnosti.

„Boj za progo“

Francoski film «Boj za progo» obravnava boj francoskih rodoljubov proti nacističnemu okupatorju. Prikazuje sabotaže pogumnih francoskih železničarjev, ki so s svojimi podvigi zadajali okupatorju težke udarce in ovirali nemške vojaške transporte po Franciji, v času velike ofenzive Rdeče armade na vzhodu in angloameriške invazije na zapadu.

V filmu je prikazana do podrobnosti, prepričevalno in realistično zapletena mreža, v kateri so bili povezani železničarji od centrale v Parizu do prometnikov, vlakovodij, strojevodij, kurjačev, šefov majhnih železniških postaj do železniških delavcev ter njih sabotažna dejanja — napadi na oklopne vlake, podtikanje peklenskih strojev, vrtanje kotlov ter boji francoskih partizanov — makijevcev z nacističnimi oddelki.

Film je pričevanje o ljudeh, ki so se borili hrabro in hladnokrvno in umirali neznani, brez slave, za življenje in svobodo; pripoved o preprostih ljudeh na železniških progah, ki jih je hotela pokoriti gestapo, da bi z njihovo pomočjo izvršila načrte hitlerjevske komande. Toda francoski železničarji so odgovorili z močno podtalno organizacijo in na nekaterih sektorjih s sabotažo prekrižali nemške načrte s tem, da so ohromili nacistični tran-

Film se tako po svoji ideji kakor tehnično uvršča med najboljša dela francoske kinematografije. Na mednarodnem festivalu v Cannesu l. 1946 je dobil nagrado; kritika pa ga je imenovala «Spomenik francoske kinematografije v letu 1946».

„Zastava“

V podjetju «Jadran-film» so že v polnem teku priprave za drugi hrvatski umetniški filmi «Zastava» po scenariju znanega pisatelja Jože Horvata. Režiser Branko Marijanovič je že izdelal knjigo snemanja, zdaj pa se formira ekipa, ki ji je kot direktor filma na čelu Vojo Berčič.

Zgodba filma prikazuje poglavje iz zgodovine NOB na Hrvatskem, borb okrog Kalnika, v katerih je zrasel Kalniški odred, ki se je pozneje razvil v brigado bratov Radićev. V zgodovinsko prikazovanje borb je vpletena osebna zgodba zagrebške gledališke plesalke Marije, ki gre v partizane, se tam prekali v junaško borko in postane velika umetnica.

Glavne vloge v filmu — poleg Marije — so: komisar odreda, komandir Peter, ustaški «bojnik» Vuksan, Marijina mati, komandant glavnega štaba Hrvatske Seljo itd. — Razdelitev vlog med igralce še ni dokončno določena.

Radio TRST

SPORED VAŽNEJŠIH ODDAJ RADIA TRST II
(Val. dolžina 203.6)
od 25.4. do 1.5.1948

Slovenska poročila vsak dan od 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15

Nedelja: 9.30 Kmetijsko predavanje; 13.00 Glasba po željah; 14.15 Samospevi Glinke in Čajkovskega; 17.00 To, kar vsak rad posluša; 20.30 Mozart: Koncert za klavir in orkester v d - molu; 21.00 Vesela oddaja; 22.00 Puccini: I. dejanje opere Madame Butterfly.

Ponedeljek: 18.15 Slovenske pesmi pojejo Fantje na vasi; 19.00 Slovenščina za Slovence; 20.10 Pevski koncert sopranistke Pavle Potratove; 21.10 Slovanska zgodovina v glasbi.

Torek: 12.10 Popularna dela čeških skladateljev; 20.00 Pevski koncert sopranistke Zlate Gjungjenac in baritonista Smerkolja Sama; 20.45 Šostakovič: Simfonija št. 9.

Sobota: 13.00 Glasba po željah; 21.00 Glasbene uganke; 21.30 Dvorak: kvartet v Es duru; 22.30 Zabavni orkester radia Ljubljane.

Četrtek: 12.10 Ruska glasba; 13.30 Skladbe Schuberta in Schumanna; 18.00 Ženska ura; 18.30 Klavirski koncert prof. Mirce Sancinove; 19.00 Slovenščina za Slovence; 21.00 Igra.

Petek: 12.10 Pesmi jugoslovanskih narodov; 13.00 Glasba po željah; 13.40 Chopinove klavirske etude; 20.00 Koncert zbora prosvetnega društva «Ivan Cankar. Dirigent Vlado Švara; 21.00 Portreti velikih skladateljev: Sergej Prokofjev.

Sobota: 13.40 Slovenske narodne in partizanske pesmi; 18.15 Hačaturjan: Koncert za klavir in orkester; 21.00 Koncert pevskega kvinteta «Fantje s Krasa»; 21.30 Odlomki iz slovanskih oper.

TORTILJSKO predmestje

JOHN STEINBECK — **Ilustrira B. Grom**

XIV. O lepem življenju v Dannyjevi hiši — o pujsku in o nesrečah Boba Smoke-ja.

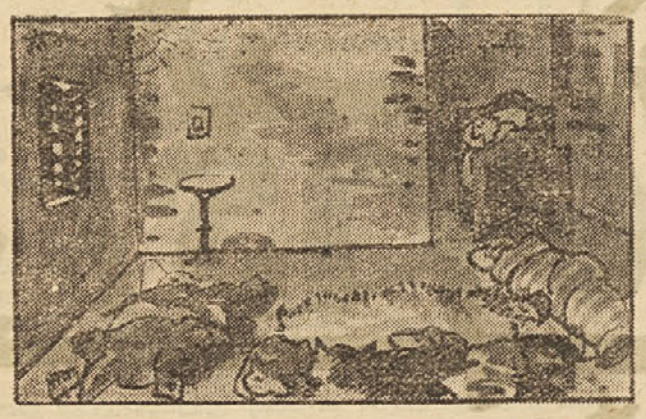

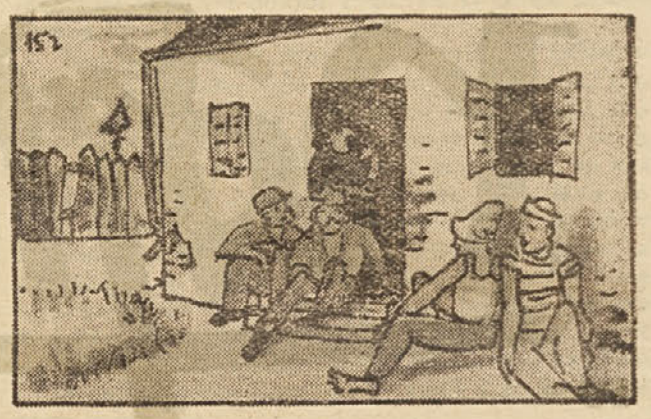

151. Ur in budilk »paysanos« niso rabili. Tu in tam je kdo od Dannyjevih tovarišev dobil kje kako uro, toda služila mu je le za zamenjavo, dočim so čas merili po soncu. Poleti in pozimi so vstajali šele tedaj, ko se je sonce dotaknilo vrhov smrek in posijalo v hišo. 152. Ko so si zakurili in skuhali čaj, so vsi tovariši šli sedet na sonce pred hišo. Le polagoma se je med njimi odtajal razgovor: odkrivali so strehe, prodirali v notranjost hiš in po navadi so se najprej pomudili ob Korneliji Ruiz...

153. O njej je Danny nekoč povedal tole: »Možje ji često prinašajo darila. Tako ji je Emilijo Murietta daroval zelo lepega pujska; dokler je še mlad se bo z njim zabavala, ko odraste, ji bo koristil.« 154. Zgodilo pa se je, da je nekega dne Kornelija slučajno stopila na rep pujsku, ki je tako zacvilil, da je privabil staro svinjo. Ta je vdrla v hišo, prevrnila stole, mizo, razbila posodo, ugriznila Kornelijo in odpeljala s seboj pujska. 155. »Da, čudno je življenje«, je pristavil Pablo.

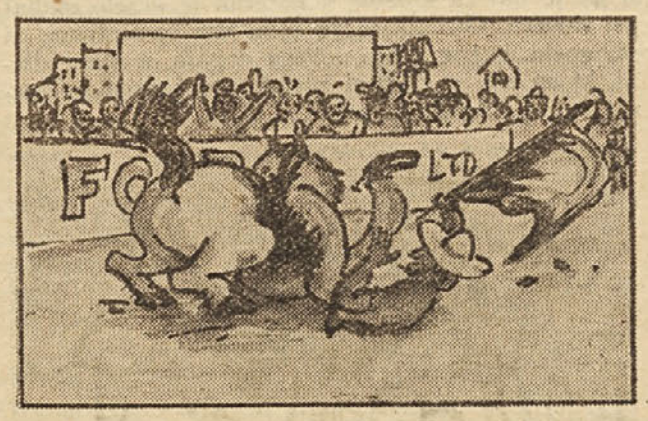

»Nikdar ni tako, kot si ga zamišljamo. Podobno je bilo z Bobom Smoke-jem, ko se je hotel usmrtiti. Ta Bob hoče, da ga vsi občudujejo, toda vedno se mu zgodi kaka nerodnost, da se mu ljudje smejejo. Nekoč je nesel zastavo pri paradi in vprav ko je jahal mimo tribune, mu je konj omedlel, tako da je zletel na tla.« 156. Ko so se Bobu nekega dne ljudje zopet smejali, je sklenil, da bo hlinil samomor. Ljudje bodo zvedeli in žal jim bo, da so ga žalili. Vzel je torej samokres, si ga nastavil na čelo in čakal, da bi kdo prišel k njemu; čakal je en dan, čakal dva in šele tretjega dne je res prišel Charlie Meeler.

ŠAH

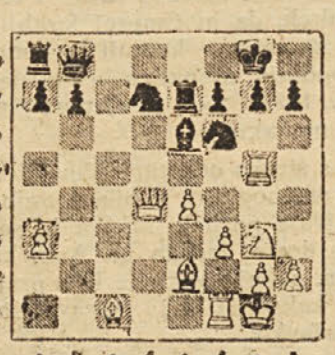

Iz druge runde turnirja v Haagu prinašamo kratko partijo med Botvinikom in Keresom, katero je prvi odločil v svojo korist.

Nimcovičeva obramba

Beli: Botvinik. Crni: Keres.

1) d2—d4, Sg8—f6. 2) c2—c4, e7—e6. 3) Sb1—c3, Lf8—b4. 4) e2—e3, 0—0. 5) a2—a3, Lb4 x c3. 6) b2 x c3, Tf8—e8. Neobičajna poteza. Vsekakor ima pa namen podpreti napredovanje kmeta e6—e5, kar beli ne more preprečiti. 7) Sg1—e2, ... Beli ni razvil konja na f3, kjer bi bil izpostavljen napadu kmeta po e5—e4. 7) ... e6—e5. 8) Se2—g3, d7—d6. 9) Lf1—e2, Sb8—d7. 10) 0—0, c7—c5. 11) f2—f3! .... S to potezo beli ojači pritisk na centralno polje e4, ki je v tej obrambi zelo važno. 11) ... c5 x d4. 12) c3 x d4, Sd7—b6. 13) Lc1—b2, e5 x d4. Ta poteza je že izsiljena, ker preti de5 x de5 x. 14) Dd8 x Td8 x. 15) Le5 x z osvojitvijo kmeta. Ne gre tudi De7. 14) c5 dc5 x. 15) de5 x s prednostjo za belega. 14) e3—e4! .... Beli ima že odlično pozicijo. Crni je slabo razvit, razen tega je kmet na d6 jako slab. Beli ima pa v dveh lovcih nevarno orožje. Diagonala c2—g7 bo postala za črnega kmalu usodna. 14) .... Lc8—e6. 15) Ta1—c1, Te8—e7. Ta poteza je sumljiva. Je pa za črnega res težko najti dobro nadaljevanje. 16) Dd1 x d4, Dd8—c7? Odločilna napaka, po kateri črni kmalu zaide v težak položaj. 17) c4—c5! d6 x c5. Edino. Na Sc8 sledi 18) cd6 x Dd6 x. 19) Tc8 x + in pade dama. 18) Tc1 x c5, Dc7—f4. Mogoče je hotel Keres s to potezo razbremeniti pritisk na polje g7. 19) Lb2—c1, Df4—b8. 20) Tc5—g5, Sb6—d7. Na Sf6—e8 bi sledilo Sh5 z matnim napadom. Sedaj pa beli s krasno žrtvijo stolpa popolnoma razbije kraljevo pozicijo. 21) Tg5 x g7!!, Kg8 x g7. 22) Sg3—h5+, Kg7—g6. Na Kf8 beli dobi s Sf6 x Sf6 x. 24) Df6 in proti Lh6 nima več obrambe. 23) Dd4—e3. Crni se vda, ker mata ne more preprečiti. Botvinik je slabe Keresove poteze energično izkoristil in z efektno žrtvijo premagal najnevarnejšega svojega konkurenta za svetovno prvenstvo.

Nadaljevanje svetovnega prvenstva

V Moskvi nadaljujejo turnir za šahovsko prvenstvo sveta. Botvinik, ki je v XI. kolu počival, je v XII. kolu premagal Euweja in v XIII. Smislova. Reshevski je izgubil s Smislovom, s Keresom sta igro preložila zaradi njegove bolezni, a v XIV. kolu je napravil Reshevski doslej največje presenečenje: poraz Kores je Euweja premagal, s Smislovim pa sta po prekinitvi brez nadaljevanja remizirala. Keres in Reshevski sta igrala partijo v zaostanku, vendar sta jo že prekinila. Smislov je prekinjeno partijo z Euwejem predal brez nadaljevanja. Stanje je torej po XIV. kolu: Botvinik 8, Keres in Reshevski 5 in pol (1), Smislov 5 in Euhe 2 in pol.

ŠPORT

Kongres Jugoslovanske fizkulturne zveze

Zadnji petek se je pričel v Beogradu II. kongres fizkulturne zveze v Jugoslaviji. Razen preko 300 delegatov iz vseh republik in predstavnikov oblasti in organizacij, so se kongresa udeležili kot gostje tudi predstavniki Albanije, Trsta, Bolgarije, Romunije, Madžarske, Češkoslovaške in Poljske. Minister ing. Petar Stambolič ki je na kongresu zastopal zvezno vlado in v njenem imenu kongres pozdravil, je v svojem govoru med drugim dejal:

Fizična kultura posebno pa še nekatere vrste športov so bili v stari kapitalistični Jugoslaviji privilegij favoriziranih družbenih razredov. Široke ljudske množice se s športom niso mogle baviti V novi socialistični Jugoslaviji ima politika naše države namen da materialno in kulturno dvigne vse ljudstvo. Zato je razumljivo,da naša država posveča veliko skrb tudi zdravju ljudstva. Šport je postalseganja našega novega človeka. V naših športnih organizacijah gojimo fizkulturo in izgrajujemo fizično zdrave ljudi, hkrati pa gojimo ljubezen do nove ljudske države, visoko patriotično zavest in vzgajamo graditelje socializma. Sportne organizacije so do sedaj dosegle pomembne uspehe. Šport je prodrl v vsa mesta, tovarne šole in celo v najbolj oddaljene vasi. V dosedanjem delu športnih organizacij so se pokazali dobri in negativni pojavi. Kongres bo proučil prvo in drugo, podrobno bo proučil uspehe in napake.

Ena glavnih nalog je prav gotovo iskanje načinov in oblik, da bo postal šport še bolj množičen in fizkulturno gibanje še bolj močno. Filkultura do sedaj še vedno ni dovolj množična, čeprav so zato dani vsi pogoji. Nekateri mislijo da je fizkultura samo stvar mladih ljudi, toda to mišljenje je na vsak način napačno. Fizkultura mora zajeti tudi starejše, saj je mnogo panog športa s katerimi se morejo baviti tako mladi kot starejši.

Na kongresu naj voditelji športa tudi o tem razpravljajo. Prepričani ste lahko, da vas bo v teh vaših naporih podprla naša vlada, tov. Tito in naša milijonska splošna politična organizacija - Ljudska fronta. Da naša država skrbi za razvoj fizične kulture, dokazuje tudi naš petletni plan, ki določa zgraditev sto in sto igrišč, domov in drugih športnih zgradb. Pozdravljam vas v imenu vlade FLRJ in Ljudske fronte Jugoslavije ter vam želim uspešno in plodonosno delo.

Poleg drugih predstavnikov je kongres pozdravil tudi delegat ZDTV iz Trsta Milan Husu.

Glavni sekretar FISAJ - a Miro Kreačič je imel referat «Naloge in nadaljnji razvoj fizkulturnih organizacija. Med drugim je poudaril, da je Fizkulturna zveza Jugoslavije doslej razvila široke mednarodne stike. Njeni delegati se v vseh mednarodnih forumih bore za napredno in demokratično stališče v mednarodnem športu, proti reakcionarnim in profašističnim tendencam, ki prihajajo neprestano v različnih oblikah do izraza na kongresih, sejah, v sklepih in na športnih prireditvah mednarodne športne zveze. Omenil je nadalje, da so balkansko - srednje - evropske igre postale prvorazredno športno tekmovanje demokratičnih držav.

Sledili so še drugi referati. Sklenjeno je bilo, da se osnuje posebna šahovska organizacija izven FISAJa. Končno je bil sprejet predlog, da se vrši skupščina ljudske telovadne organizacije. Kongres je izvolil 106 članov centralnega odbora Fizkulturne zveze Jugoslavije.

SOSIČ IZ OPCIN, KI JE V NEDELJO ZMAGAL V KOLESARSKI DIRKI.

Dinamo je premagal tudi Partizana

Mislimo, da ni več ovire, ki bi mogla preprečiti zagrebškemu Dinamu, da si osvoji prvenstvo. To nedeljo je igral tekmo s Partizanom. Rezultat je sicer tesen: 1:0, a vendar pomeni zmago in dve točki. Crvena zvezda je na domačem igrišču še tudi tesno odpravila Vardar z 2:1. Z istim rezultatom pa je v Subotici beograjski Metalac premagal Spartaka. Sarajevo pa je doma z Lokomotivo igral neodločeno 2:2.

Tekme med Ponziano in Hajdukom, ki smo jo z napetostjo pričakovali, ni bilo iz «tehničnih» razlogov, ali bolj konkretno: Hajdukovci niso dobili od tukajšnjih oblasti dovoljenja za prihod.

Ljubljanska Enotnost se je vrnila iz Splita s košem golov (5:0), ki ga je napolnil Mornar.

Dinamo	15	12	1	2	40	18	25
Hajduk	14	9	1	4	24	12	19
Partizan	15	7	4	4	35	21	18
Cr. zvezda	13	5	5	3	23	17	15
Stella Rossa	13	5	5	3	23	17	15
Lokomotiva	14	5	4	5	17	17	14
Metalac	16	3	8	5	14	20	14
Vardar	15	4	3	8	18	25	11
Ponziana	13	4	3	6	16	32	11
Sarajevo	15	2	6	7	16	32	10
Spartak	14	3	1	10	15	32	7

Druga visoka zmaga Triestine

Zaradi volitev 18. aprila ni bilo tekem; večina klubov pa se je dogovorila in igrala tekme že c soboto. Tako je prišla v Trst Pro Patria, klub, ki mu je med redkimi uspelo v prvi tekmi premagati Triestino s 3:1. V soboto pa je dobila krepko povrnjeno s 4:1. Rezultat ni slučajen, temveč je Triestina res dobro igrala. Z zmago nad Salernitano na njenem terenu (4:1) se je Torino otresel spremstva.

Milana, ki je v Bergamu izgubil z Atalanto (1:0). Nekatere tekme bodo odigrali v torek in sredo. Rezultati ostalih tekem: Lucchese:Alessandria 2:1, Bologna:Vicenza 2:1, Fiorentina:Bari 2:0.

Dreher na vrhu

Čudno so se zasukale stvari v domačem prvenstvu. Najprej je medtednom Dreher odigral neodločeno tekmo (1 : 1) z Montebellom, v nedeljo pa je zmagal nad Umagom. Skedenj in Sv. Ana nista igrala in tako je Dreher vsaj za en teden prevzel vodstvo na lestvici. Seveda ga Skedenj lahko prehiti, ker ima tekmo odigrano. Kakor se gotovo Dreher jezi na neodločen rezultat z Montebellom, tako ima vzrok Magdalena jeziti se, ker so ji Pristaniščniki odjedli točko (1:1). Izola je najbrž s svojim mestom zadovoljna; premagala je Nabrežince (2 : 0) Visoka je bila zmaga Pirana nad Montebellom (4 : 0). Ostali rezultati: Costalunga, Rojan 2:2, Milje : Aurora 3:2, Ponziana in Tovarna strojev nista igrali.

Dreher	23	13	7	3	44	21	33
Magdalena	23	13	7	3	49	24	33
Skedenj	22	13	6	3	74	25	32
Izola	23	12	8	3	42	35	32
Sv. Ana	21	13	3	5	35	19	29
Piran	22	12	4	6	38	19	28
Aurora	23	12	4	7	33	38	28
Umag	23	7	8	8	28	35	22
Tov. strojev.	21	7	6	8	20	27	20
Lj. Ponziane	22	7	3	12	38	38	17
Milje	22	7	4	11	36	43	18
Pristanišč.	22	6	4	12	19	37	16
Costalunga	23	7	2	14	31	46	16
Nabrežina	23	5	3	14	23	58	13
Montebello	23	4	4	15	28	52	12
Rojan	23	3	6	14	15	55	12

JUGOSLOVANSKE PRIPRAVE ZA DIRKO

Varšava - Praga - Varšava

Za veliko mednarodno kolesarsko dirko Varšava-Praga-Varšava se tudi jugoslovanski tekmovalci nad vse marljivo pripravljajo. Sedaj so v Opatiji na skupnem treningu, ki se izvaja pod strokovnim vodstvom. Dosedanje poizkusne dirke so pokazale veliko izenačenost tekmovalcev. Pri treningu morajo tekmovalci še pridobiti na kondiciji in brzini. Konkurenca, ki jih čaka na tem velikem tekmovanju, bo izredno krepka. Doslej je prijaviljenih 170 tekmovalcev 22 raznih držav. Največ — po 30 — so jih prijavile Češkoslovaška, Poljska in Italija: Jugoslavija jih je prijavila 20, Belgija, Francija, Madžarska in Romunija po 10, Albanija 12 in Bolgarija 7. Prijavljeni pa so tu di Angleži.

Po načrtu morajo jugoslovanski tekmovalci do 23. t. m. prevoziti vsako najmanj 2400 km. Nekateri tekmovalci so podvrženi posebnemu treningu, da izgube na teži (Prosenik, Strain, Abulnar). V dnevih 16., 17. in 18. t. m. so bila kvalifikacijska tekmovanja za dokončni izbor reprezentance; določeni bosta dve ekipi po osem dirkačev.

Po dirki Varšava-Praga-Varšava bodo 16. maja republiška prvenstva in 23. maja državno prvenstvo. Od 18. do 20. junija bo balkansko-srednjeevropsko prvenstvo na Madžarskem. Takoj po tem tekmovanju se bodo morali jugoslovanski tekmovalci ponovno podvreči posebnemu treningu za olimpiado (7. do 11. avgusta) v Londonu in za svetovno prvenstvo (21. do 28. avgusta) na Nizozemskem.

ZA BISTRE GLAVE

Križanka

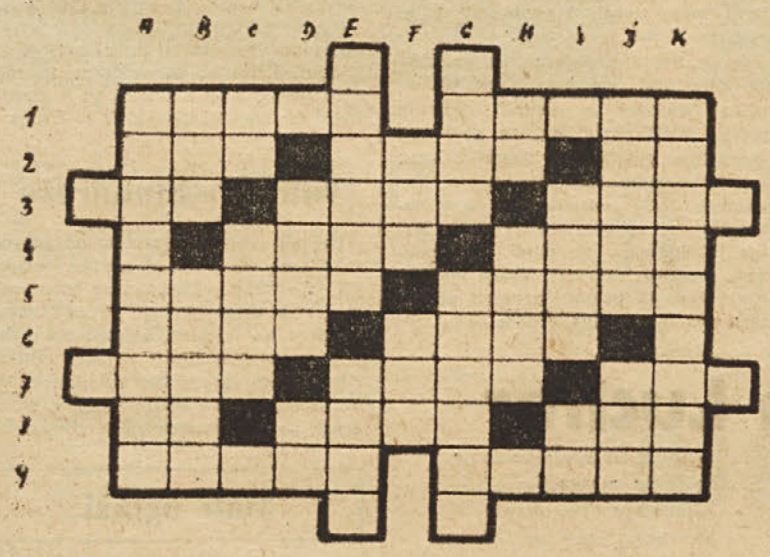

Vodoravno: 1. veliki učenjak, jugoslovanski vojak; - ptica; 2. vodna žival; - surovina za izdelavo piva; osebni zaimek množina; 3. mesto Italije; šal; žensko ime, tudi rastlina; 4. svetopisemska oseba; naselje; 5. mesto ob Egejskem morju; plod palme; 6. vrsta čebele; veter v Dalmaciji; 7.pokrajina Jugoslavije; polotok v SSSR; živalca; 8. predlog; muslimanski bog; igra dveh inštrumentov; 9. oznaka za pol v elektrotehniki; najstarejša pridobitev kulturnega človeka.

Navpično: A) Tržaško športno društvo, B) grška demokratična fronta; vihar; C) oznaka za športno društvo; rastlina; D) reka v Besarabiji; do; k (latinsko); E) zastiralo; del žitne bilke; F) nedelaven; koča; G) bodeča rastlina; kolektivna kmetija; H) predlog; reka v Sloveniji; I) versko središče muslimanov; od; iz (ital.); I) gospodinjska priprava; vodja revolucije na Madžarskem po prvi svetovni vojni; K) kovinska tovarna v Ljubljani.

ŠTEVILČNICA

1	2	3	4	2	otok v Sredozemskem morju,
5	3	6	4	2	izbrana družba,
4	3	2	7	2	prisilno delo,
3	2	7	5	4	stara dolžinska mera,
6	4	2	7	2	grški otok,
7	3	6	1	2	podnebje,
2	4	6	3	2	vladar starega nomadskega naroda.

Prva navpična vrsta: mesto v Sloveniji.

Reševalcem

Vsi tisti, ki niso prejeli knjižne nagrade, bodo prejemali naš list brezplačno po dva, tri ali več mesecev, kakor so pač bili izžrebani za I., II. ali III. nagrado. To velja predvsem za naročnike iz Jugoslavije; nekoliko nelogično je namreč pošiljati iz Trsta slovenske knjige v kraje v Jugoslaviji, potem ko so morale priti te knjige v Trst iz Jugoslavije.

Rešitev ugank št. 61

KRIŽANKA. *Vodoravno:* 1. Triglav — čuk; 2. oaza — liv — po; 3. bala — dan; 4. Kelt — Soča; 5. nja, značaj, naloga, Idrija, novina, ki; 7. Ibar — kita; 8. pot — sova; 9. as — Pad — mapa; 10. Rok — ton — lek; 11. Amor — bazalt. — *Navpično:* A, to — Katinara; B. Rab — rob — som; C. Izak — kap — ko; Č. galeb — rop; D. Aleš — tat; E. Al — tlak — dob; F. vid — Apis — na; G. vas — atom; H. noč — Avala; I. up — ček — Apel; J. Kobarid — akt.

VERIGA: mati, tisa, Samo, moka, kadi, diva, vaja, jata, Tara, Raba, Baku, kupa, paša, šala, lama.

BESEDNA UGANKA: suknja, značaj, zaloga, Adrija, kovina, potica, beseda, gromada, solina — luknja, značaj, naloga, Idrija, novina, gotica, reseda, armada, dolina — Leningrad.

Izid žrebanja

1. RUPNIK MARIJA, VI. razred gimnazije, Postojna;
2. POVŠIC MILAN, Domžale, Taborska 43;
3. RACE SERGEJ, Trst, Costalunga 53

Kupon št. 64
za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Odgovorni urednik
Jože Koren
Tiskala Zadružna tiskarna v Trstu

Po svetu

V Varšavi je bila v nedeljo tekma med Poljsko in Češkoslovaško, ki je veljala za balkansko in sreddnjeevropsko prvenstvo. Zmagali so Poljaki s 3:1. Prva tekma v tem okviru je pa bila že teden prej v Sofiji med Bolgarijo in Poljsko. Zmagali so Bolgari z 1:0.

Na Dunaju je bila v nedeljo tekma med reprezentancama Avstrije in Švice, ki se je končala z lepo zmago Avstrijcev 3:1.

V Rotterdamu so Belgijci in Holandci igrali neodločeno 2:2. V Luksemburgu je Češkoslovaška B premagala Luksemburg s 4:2.

LAHKA ATLETIKA

Američan Charles Fouville z Michiganske univerze je potolkel dosedanji dekord v metu krogle, ki ga je imel John Torrance še od l. 1934 in ki je znašal 17.40 m. Fouville pa je sedaj sunil kroglo 17.685 m daleč.

TENIS

V Neaplju je bil teniški turnir, kjer je Cucelli ponovno premagal Drobnyja, v igri parov pa sta zmagala Čeha Černik in Drobny nad Del Bellom in Cucellijem.

V Trstu je vse „TABU“

Stopil sem v bar. Pri mizi je sedel eksotičen človek. Kaj išče ta barvanec v Trstu? Novinarska žilica me je naravnost vrgla k njegovi mizi.

— Ali dovolite?

— Prosim, je odvrnil s čisto evropsko maniro.

— Ce prav sodim, ste prišli s Filipinskih otokov?

— Motite se; moja domovina je britanska Nova Gvineja.

— In se dobro počutite v Trstu?

— Ko doma.

— Kako pa ste prišli sem?

— Imel sem brata, ki je bil tu vojak, in napotil sem se, da ga obiščem. Med tem časom pa je bil on demobiliziran. Preden bi nastopil dolgo pot nazaj domov, sem se malo ogledal po Trstu. Našel sem primerno delo in kakor rečeno: počutim se ko doma. Ce hočem stopiti v kak boljši lokal, je ta zaseden po Angležih in je zame «tabu», kakor pravimo pri nas. Na cesti me gledajo uniformiranci od zgoraj navzdol; pred nekaj dnevi sem hotel obiskati Miramar, a so me nagnali, ker je «tabu». In tako je povsod: «Tabu» kavarna, «tabu» restavracija, «tabu» hotel, «tabu» plesna dvorana, povsod imam občutek, da sem človek druge vrste, skratka: Kakor pri nas doma.

— Potem pa ne razumem, zakaj se ne vrnete domov. Tam bi imeli vsaj svoj domači zrak, svoje obnebje, sorodnike in prijatelje.

To je že res. Ampak tu imam neko posebno zadoščenje. «Tabu», ki sem ga omenil, ne velja samo zame, temveč za vse Tržačane, izvzemši «senjorine», in jaz prav krvavo uživam, ko vidim, da se vam belcem ravno tako godi kakor nam barvancem na Novi Gvineji. Zdi se mi, da sem povišan v belca. Kako že pravi vaš pregovor? Deljena sreča — dvojna sreča; deljena nesreča — pol nesreče. V vsakem primeru sem na boljšem. Ne grem domov!

Vse za kosti!

Gospod: *«Tudi ti, preljubi psiček, vidim, si na naši strani. A zakaj, povej, želiš si, da dobe demokristjani?»*

Psiček: *«Z mano, veste, in pa z vami, je, bi rekel, ista stvar. Kdor mi kost da, da jo glodam, ta naj bo moj gospodar».*

Ljubljanski proces in goriška Demokracija

Na procesu je bilo dokazano, da je «Demokracija» špijonska organizacija. «Demokracija» se pa očitka otepa. Vendar pa ne more tajiti, da so se Bitenčevi letaki tiskali v isti tiskarni kot «Demokracija». Tudi ni mogoče zanikati, da bi vsebina letakov in «Demokracije» ne imela precej skupnega. Tudi honorarji članom gredo verjetno iz iste kase. Da pa «Demokracija» tega ne priznava, je tudi zelo lahko razumeti. Kajti že od nekdaj je težko pljuvati v svoj lastni lonec; laže je na druge in na proces. Morda ji bo zaradi tega grdega, dokazanega očitka spet kak neznani mecen poslal podporno naročnino. Kak tak namreč, ki je vesel, da ga ni za časa procesa bilo v Ljubljani.

MIHEC - JAKEC

Mihec: Toliko se govori o Marshallovem planu. Ali mi lahko razložiš, kaj je to prav za prav?

Jakec: Nič novega. Naš prebrisani Kraševec je to že davno pogruntal.

Mihec: Kako?

Jakec: Ali se ne spominjaš pripovedke o konju in petelinu? Kraševec se je v hudi bolezni zaobljubil, da bo, če ozdravi, prodal konja in dal ves izkupiček za sveče v zahvalo sv. Antonu. Ko je ozdravel, je gnal na semenj konja in petelina. Konju je bila cena ena krona, petelinu pa tri sto kron. Toda kdor je hotel vzeti konja, je moral obenem kupiti tudi petelina. Tako je sv. Anton dobil svečo za eno krono.

Mihec: In Marshallov plan?

Jakec: To je pa tako: Recimo, da potrebuješ 1000 ton premoga. Dobil ga boš 100 ton, zraven pa boš moral kupiti 50 vagonov krompirja, ki ga ne potrebuješ. Krompirju, ki si ga sam pridelal, bo usojeno, da zgnije.

Mihec: Ubogi sv. Anton!

Jakec: Da, da. Ga ni čez Kraševca in Američana.

JUCA PIŠE PEPI

DRAGA PEPA!
Zadnje dneve šovinisti
tukaj so podvige imeli,
ves dan gor in dol po Korzu
kot brez glave so noreli.
Ta proslava pa od zunaj
je imela vso podporo,
saj Tržačani bolj malo
vneti so za trikoloro.
Da je Trst italijanski,
so se drli Udineži,
esuli in razni taki,
ki so z dučejem kaj v zvezi.
V časopisih so grozili,
da na Casa Portuale
bodo ta dan prav gotovo
njih zastave zavihrale;
tudi to nam zagrozila
šovinistična je vlada,
da bo njena slavna vojska
ta dan šla do Stalingrada.
Vendar zopet tudi tokrat
pri obljubah je ostalo,
ker korajže slavni vojski
je že spet primanjkovalo;
ni navdušila junakov
vsa podpora policije,
da obesili svoj znak bi
tja, kjer rdeča zvezda sije.
Potlej na Velikem trgu
zborovanje so imeli,
tam zavezniki lepo so
za njih varnost poskrbeli;
saj največjo svojo ladjo
so tik trga pripeljali,
da manifestantje nanjo
bi v potrebi se podali.
Taka ladja pa zapadno
se «prijateljska» imenuje,
ker nešteto aeroplanov
in kanonov poseduje.
Da pa še bolj zanesljivo
šovinistom bo v zaslombo,
drugič naj s seboj pripelje
morda še — atomsko bombo!
Skof Santin pa za te dneve
je naredil čedno gesto,
ko objavil je pristašem,
da želi si mirno mesto.
Mi pa vemo, da objava
ta je le zato sledila,
da njegova slavna garda
bi nabunkana ne bila!
Lepe dneve smo dobili,
sonce že močno pripeka,
to pa nič še omehčalo
v Trstu našega ni peka.
On še vedno vztrajno slavka
plačo zvišano zahteva,
ker od tega ne živi se,
če le sonce te obseva.
Gospodarji pa so trdi,
ker imajo polne kase,
njim je glavno, da uspešno
njihov jim trebušček rase.
S hitrimi koraki bliža
prvomajska se proslava,
s tem pa prav nič zadovoljna
ni zavezniška uprava.
Ce bi mogla, bi prav rada
zbrisala iz koledarja
tisti dan, ki znan po svetu
je kot praznik proletarja.
To upravo strašna jeza
že ob sami misli muči,
da bi delavska povorka
smela iti po Carducci.
Naj uprava bo kar mirna:
mi že vemo svoja pota!
Ce se nam bo zahotelo,
šli bomo prek — Acquedotta!
Te pozdravlja
Tvoja JUCA.

VESELA KRONIKA MADREPATRIALNE SOLIDARNOSTI

Vsaka stvar na svetu ima svojo veselo stran. In kdor je tako srečen (ali nesrečen), da to veselo stran povsod vidi, temu pravijo, da je humorist. Biti humorist v današnjih žalostnih časih je presneto težko. Stvari in dogodke lahko obračaš, kakor hočeš, od vseh strani so klavrni. Toliko bolj moramo biti hvaležni našim italijanskim someščanom, da so nam v preteklem tednu uprizorili nekaj stvari, ki so bile tako vesele, da so se jim smejali humoristi in nehumoristi.

Začnimo pri «zgodovinskih tržaških volitvah nacionalne solidarnosti. Na kakih desetih mestih so zbirali podpise, ki naj izrazijo zaupnico De Gasperiju, njegovi vladi in — seveda — njegovim prijateljem. V pičlih štirih dneh so nabrali 195.439 podpisov. V luči statistike ima ta dogodek sledeče zanimivosti: Trst ima okroglo 250.000 prebivalcev. Organizacija SIAU ima v Trstu najmanj 100.000 članov, ki gotovo niso šli podpisovat za De Gasperija. Ostalo bi tedaj 150.000 pdebivalcev. Od teh je treba odšteti kakih 30.000 oseb, ki so pod 18. letom in torej brez volivne pravice. Tako bi ostalo 120.000 ljudi, pri čemer ne upoštevamo struje indipendentistov, ne bolnikov in starih ljudi ter ljudi, ki imajo druge skrbi po glavi, kakor pa podpisovanje za De Gasperija. Moramo tedaj priti do zaključka, da so podpisovali tudi dojenčki in kljub temu račun še vedno ne «štima». Kajti nabranih podpisov je bilo, ponavljamo: 195.439.

Zlobni jeziki kočejo razložiti to matematično uganko z nepatriotičnimi dovtipi te-le baže.

16-letni fantalin: Ali si prejel 1000 lir?

15-letni fantalin: Ne. Kje pa?

16-letni: Pri Legi, za podpis solidarnosti De Gasperiju.

15-letni: O jej! Tega nisem vedel. in pomisli, da že ves dopoldan krožim. Za 5000 lir sem na zgubi!

V soboto dne 17. t. m. so pa na trgu «Unità» slavnostno odpremili knjigo z zgodovinskimi 195.439 podpisi, da jo odnesejo v Rim. To je bilo še najbolj veselo. Kajti vsi prisotni so vedeli iz dnevnih časopisov, da je nabranih 195.439 podpisov, in vsi — so se držali resno. Samo vrabci na strehi rotovža so se smejali.

Zabavna je bila tudi velika manifestacija solidarnosti na trgu «Unità» dne 15. t. m. Italijanski listi so pisali, da se je zbralo 100.000 ljudi. Jaz pa pravim, da jih je bilo več, in sicer: 195.437 t. j. vsi tisti, ki so podpisali tržaške «zgodovinske volitve», manj dva, ki sta pomotoma zašla k Sv. Jakobu, kjer se jima temeljite izprašali trobojnice, ki sta jih nosila na hrbtu. To sta bila najbrže dvaf izmed tistih, ki so mene pred glavnim kolodvorom vpraševali, kje je trg «Unità». Morali so biti pristni Tržačani.

Kot od boga navdahnjen humorist

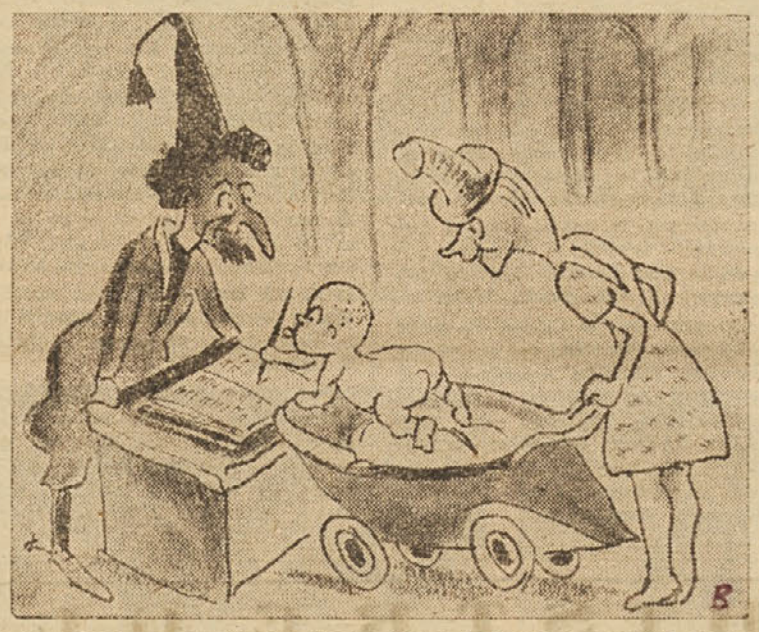

se je izkazal general Peppino Garibaldi. Kakor sam pravi, so mu leta 1914 (nel lontano 1914) izročile Italijanke v Parizu trobojnico, da jo ponese kot znak zmage v Trst. No, in Peppino je to zastavo prinesel dne 16. aprila 1948 (tisoč devet sto štirideset osem) v Gorico, kjer jo je izročil posebni komisiji, da jo čuva pri Sv. Justu, dokler ne nastopi «dan zmage». Ali naj posebej povem, da je bil v komisiji tudi «polkovnik» Fonda, zmagalec Trsta? Za «po'čt» je bilo. — V luči statistike igra Peppino kaj čudno vlogo. Po naročilu pariških Italijank bi bil moral izročiti zastavo v Trstu že leta 1918; prišel pa je 30 let pozneje. Doba 30 let obsega okroglo 10.000 dni, razdalja Pariz-Trst pa okroglo 1000 km. Torej je Peppino napravil na svojem tridesetletnem zmagoslavnem potovanju iz Pariza v Trst povprečno 100 metrov na dan. Malo počasi je to, dragi Peppino. Tolažilno je sicer zate, da božji mlini počasi meljejo; manj tolažilno pa bo, da so ti mlini v Trstu že odmleli.

Ce je Peppino počasen, so pa tržaški odvetniki tem bolj hitri: Odvetniška zbornica je namreč sklenila poslati ZVU poziv, naj se glede na skorajšnjo priključitev Trsta k «materi domovini» izenačijo zakoni ter ukinejo tiste odredbe, ki so v nasprotju z zakoni, ki veljajo, Italiji. Preklemano se mudi tem «možem postave». Ha-ha! Vsaka nadaljnja beseda bi pokvarila veseli učinek tega res dovtipnega poziva.

Papež in Lucifer

Papež je tako povedal:
«Kdor levici glas bo dal,
ta nebes ne bo zagledal,
v večnem ognju se bo žgal».

Lucifer, ki kralj pekla je,
se je že razveselil:
«Nekatere bom okraje
kar kompletne sem dobil!»

Istrski osliček in italijanske volitve

Pobegnil je pred meseci Istran. Odšel je, ker je zelo rad nosil črno srajco, pa je danes, ko vlada tam hudo pomanjkanje, ni dobiti ne na nakaznice, ne v prosti prodaji; zato je pobegnil. S seboj je pripeljal tudi svojega oslička. Zajahal je te dni esule zvestega oslička na svobodnem ozemlju in šel volit v Italijo. Med potjo je esule glasno povedal: «Glasao bum za demokristjane.» Osliček pa mu je še glasneje povedal: «I-ja, i-ja!» In demokristjanska stranka je dobila dva glasova več, glasova dveh osličkov.

Predlog ZVU za spremembo koledarja

Zvedelo se je, da bi zavezniška vojaška uprava v Trstu želela koledar spremeniti v toliko, da bi imel odslej mesec maj 29 dni in februar 30. V tem primeru bi uprava dopustila vse prvomajske slovesnosti za dan 30. maja. Se celo enaintridesetega. Seveda le, če bi maj imel 29 dni. Pravijo, da se je za to reč zelo zavzel sam Truman, ki je predlagal to spremembo tudi za Pariz.

Volivci v Štandrežu

Pet sto vojakov je strumno prikorakalo na volišče v Standrežu. Nekdo jih je vprašal: «Za koga se boste odločili? Za demokristjane ali za ljudsko fronto?» To je slišal dežurni oficir in je odgovoril namesto vojaka: «Odločili se bodo za vojaško disciplino!» In demokristjani so dobili nato v Standrežu pet sto prostovoljnih glasov.

Mali oglasi

AMERIŠKA ZAKONSKA DVOJICA išče opremljeno sobo. Plača lir 50.000 mesečno ter poleg tega prevzame vzdrževanje družine najemodajalca. Ponudbe pod «Proč s stanovanjsko krizo!» na upravo lista.

JEEP s pripadajočo «senjorino» ugodno naprodaj. Oboje je v dobrem stanju, malo obrabljeno in na novo pobarvano. Ponudbe pod «O key!» na upravo lista.

RAZPIS NAGRADE. S kamiona št. 0382765 je bila preteklo sredo ukradena gledališka dvorana, izdelana v hrastovini in namenjena za SNG v Trstu. Kdor spravi policijo na sled tatov, dobi nagrado. Dopisi pod geslom «Vse za kulturo» na ZVU v Trstu.